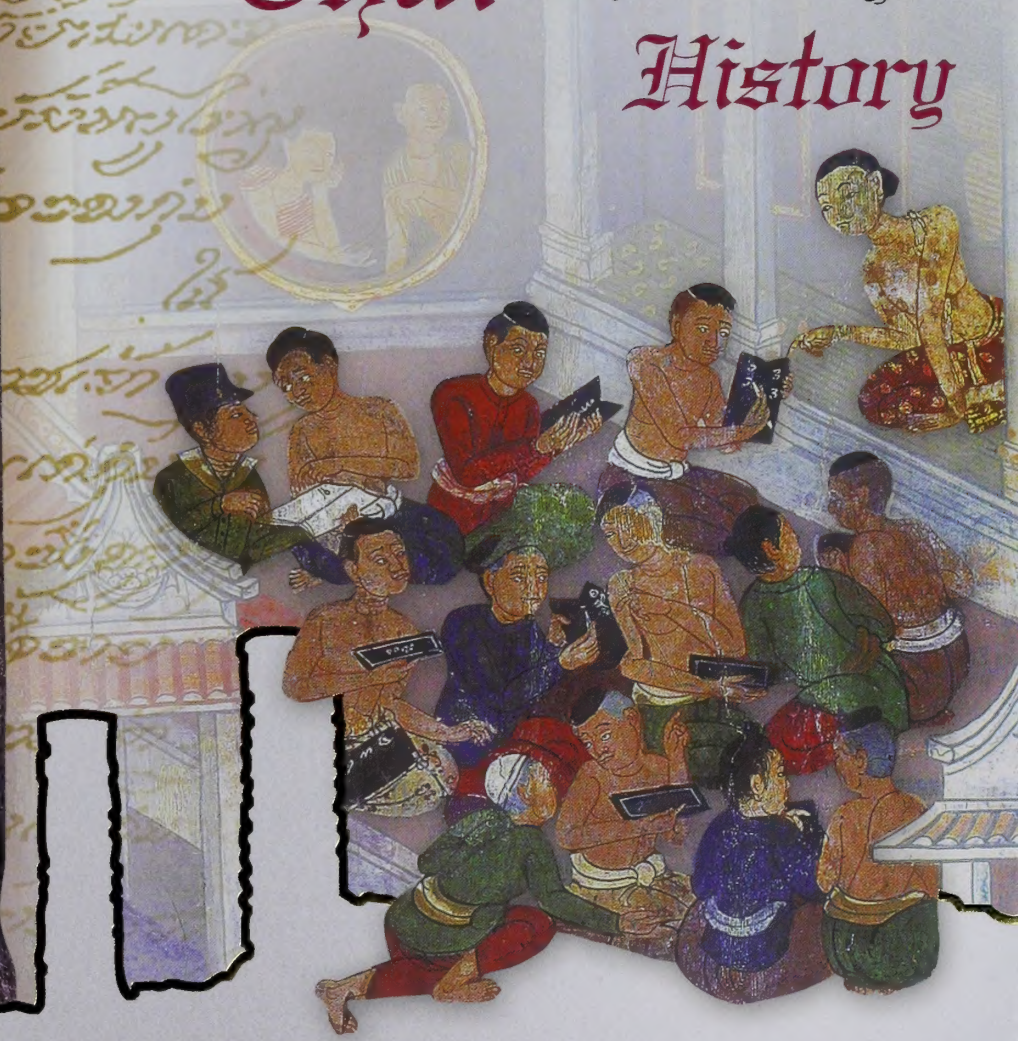
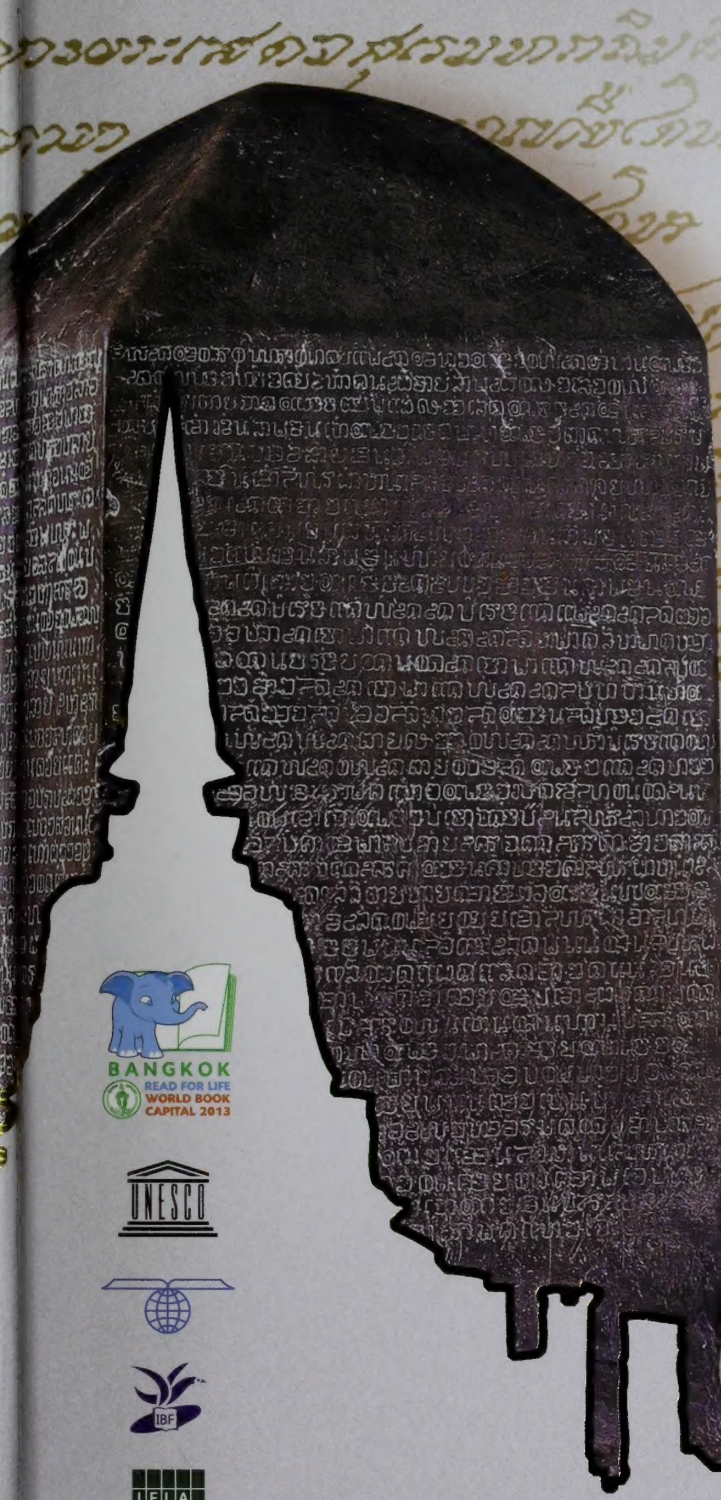

พัฒนาการของ

อักษรไทย

Thai Scripts: A 730-Year History

พัฒนาการของ

อักษร

Thai

Scripts: A 730-Year History

ไทย

๑. ๓๓๒๕
๒. ๓๓๒๕
๓. ๓๓๒๕

พัฒนาการของอักษรไทย

คำนำ

อักษรไทย มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน โดยเริ่มจากวิวัฒนาการของอักษรภาพ อักษรแทนความคิด และอักษรเสียง ผ่านกาลเวลาหลายศตวรรษ จนพัฒนาการเป็นอักษรไทย ทั้งนี้ ด้วยพระปรีชาชาญของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช กษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัย ที่ทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้น เพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับการสื่อสาร การบันทึกสรรพวิชา ความรู้ วิถีชีวิต และภูมิปัญญา เป็นการแสดงให้เห็นถึงอารยธรรมไทยที่ได้รับการสร้างสรรค์ สัมผัส และสืบทอดผ่านอักษรไทยมาอย่างยาวนานเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสมบัติอันล้ำค่าของชาติ

นอกจากนี้ แต่ละท้องถิ่นของประเทศไทย ยังปรากฏมีอักษรหลายลักษณะไม่ว่าจะเป็นอักษรธรรมล้านนา อักษรธรรมอีสาน อักษรฝักขาม และอักษรไทยน้อย ซึ่งสะท้อนภูมิปัญญา วัฒนธรรม ตลอดจนอัตลักษณ์ของกลุ่มชนหลากหลายชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทยที่สามารถอาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขสืบมาเป็นเวลาหลายร้อยปี ภายใต้พระบารมีและพระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทย

คณะผู้บริหารกรุงเทพมหานครได้ตระหนักถึงความสำคัญของอักษรไทย ซึ่งเป็นเครื่องแสดงถึงความเป็นชาติที่มีอารยธรรมมาอย่างยาวนาน จึงได้มอบหมายให้สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร จัดทำโครงการ ๗๓๐ ปี ลายสือไทย และจัดทำหนังสือ "พัฒนาการของอักษรไทย" ซึ่งเป็นหนึ่งในหนังสือชุด ๗๓๐ ปี ลายสือไทย ขึ้น เพื่อสืบสานเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของ "อักษรไทย" และสะท้อนให้เห็นรากเหง้าและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ได้สร้างสรรค์ "อักษร" ซึ่งแสดงถึงความเป็นเอกราชและเอกลักษณ์อันล้ำค่า มรดกทางวัฒนธรรมของไทยที่คนไทยควรร่วมใจรักษา สืบสาน และเผยแพร่สืบไป

สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร

Foreward

The Thai alphabet has been developed for centuries. Thanks to the ingenuity of King Ramkhamhaeng the Great of Sukhothai Kingdom, the alphabet was devised to serve communication purpose. Knowledge and culture of the ancient people have since been passed down through generations. In this manner, the Thai alphabet is invaluable national treasure.

In addition, different dialectal scripts have been evolved from the Thai alphabet. These developments mirror the wisdom and identity of each ethnic group, which dwell happily in different parts of the country under the grace of the Thai monarchs.

Aware of the importance of Thai alphabet as a national identity, the Bangkok Metropolitan Administration assigned its Culture, Sports and Tourism Department to launch a project to celebrate the 730th year of the creation of Thai script in 2013. As part of the project, the book, Thai Scripts: A 730-Year History, was published to chronicle development of the alphabet with aim of encouraging Thai people to value and join in the preservation of the Thai language.

Culture, Sports and Tourism Department, Bangkok Metropolitan Administration

๓๒๓๓ กโ
๒๒๒๕

สารบัญ

Contents

บทที่ ๑

อักษรอาการต:
ต้นเค้าอักษรในสุวรรณภูมิ

- อักษรขรโรหฐี ๒๙
- และอักษรพราหมี
- อักษรคฤนทร์ ๓๓
- อักษรเทวนาครี ๓๔

บทที่ ๒

วิวัฒนาการอักษรไทย
อักษรไทย

- อักษรก่อนลายสือไทย ๓๙
- อักษรไทย ๔๙

บทที่ ๓

ลายลักษณ์อักษรศิลปะ
ท้องถิ่นไทย

- อักษรธรรมล้านนา ๘๕
- อักษรพิกขาม ๘๙
- อักษรธรรมอีสาน ๙๓
- อักษรไทยน้อย ๙๗

อารัมภบท

- อักษรภาพ ๑๒
- อักษรแทนความคิด ๑๕
- อักษรแทนเสียง ๒๔

Introduction

- Pictograph 12
- Ideograph 15
- Phonograph 24

Chapter 1

- Indian Alphabets, Origin of Alphabets in Suvarnabhumi
- Kharoshthi and Brahmi Alphabets 29
 - Grantha Alphabet 33
 - Devanagari Alphabet 34

Chapter 2

- Thai Alphabets:
A Fountain of Wisdom
- Before the Creation of Thai Alphabet 39
 - Thai Alphabets 49

Chapter 3

- Dialectal Thai Alphabets
- Lanna Dhamma Alphabet 85
 - Fak Khaam Alphabet 89
 - Isan Dhamma Alphabet 93
 - Thai Noi Alphabet 97

พิพิธภัณฑ์ของอักษรไทย

อารัมภบท

Introduction

ภาพเขียนสีบนผนังถ้ำลาสโก (Lascaux Caves) ทางตะวันตกเฉียงใต้ของสาธารณรัฐฝรั่งเศส หนึ่งในตัวอย่างความพยายามของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์เมื่อราว ๑๗,๓๐๐ ปีมาแล้ว ในการถ่ายทอดและบันทึกความคิดความเชื่ออย่างเป็นรูปธรรม

The painted walls of the interconnected series of caves in Lascaux in southwestern France are among the most impressive and well-known artistic creations of Paleolithic humans. Aged about 17,300 years, the paintings are evidence of human effort to record and communicate their ideas.

อักษร หรือ **ภาษาเขียน** คือ ระบบสัญลักษณ์อันเป็นตัวแทนของภาษาพูดที่มนุษย์พัฒนาขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร เนื่องจากภาษาพูดมีข้อจำกัดในบางโอกาสและบางสถานการณ์ อักษรจึงเป็นอารยธรรมด้านอักษรวิทยาที่สำคัญ อักษรบางชนิดยังมีความเก่าแก่ อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการสืบทอดวัฒนธรรม ตลอดจนความเชื่อต่างๆ เนื่องจากอักษรเป็นภาษาเขียนที่ช่วยให้มนุษย์สามารถบันทึกเรื่องราวประสบการณ์ ศิลปวิทยาการของมนุษย์รุ่นก่อนๆ ไว้ได้เป็นอย่างดี ทำให้อนุชนรุ่นหลังสามารถเรียนรู้และสืบทอดวิทยาการต่างๆ ให้พัฒนาการต่อไปได้

การกำเนิดของอักษรจึงมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป เพราะแรกเริ่มมนุษย์ไม่สามารถคาดการณ์ว่า เมื่อมี **ภาษาพูด** จากนั้นต้องมีภาษาเขียนแต่เนื่องจากสังคมมนุษย์ที่อยู่ในถ้ำหรือมีวิถีชีวิตอยู่กับธรรมชาติ เมื่อพบเห็นหรือสัมผัสกับสิ่งใดในชีวิตประจำวันเป็นประจำ มักต้องการบันทึกสิ่งนั้นไว้ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบพิธีกรรมหรือเพื่อติดต่อสื่อสารและอธิบายความหมายบางประการ อักษรจึงเริ่มพัฒนาการขึ้นเป็นรูปร่างตามความสามารถของแต่ละกลุ่มชน

ความสามารถในการพัฒนาภาษาพูด จนกลายมาเป็นอักษรหรือภาษาเขียนนั้นใช้เวลายาวนาน และขึ้นอยู่กับพัฒนาการและศักยภาพของแต่ละกลุ่มชนที่สามารถสร้างเครื่องมือเพื่อเป็นตัวแทนของภาษาพูดคืออักษรได้หรือไม่ เพราะบางกลุ่มชนมีเพียงเฉพาะภาษาพูดเท่านั้น ไม่มีภาษาเขียน แต่บางกลุ่มชนนอกจากจะมีภาษาพูดประจำกลุ่มของตนเองแล้ว ก็สามารถพัฒนาภาษาเขียนขึ้นมาเพื่อเป็นสัญลักษณ์ใช้แทนภาษาพูดถือว่าเป็นภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของมนุษย์ในยุคโบราณที่นาสรรเสริญอย่างยิ่งและพัฒนาการของอักษรหรือภาษาเขียนในโลก มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปตามศักยภาพของมนุษย์แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ บางกลุ่มสามารถพัฒนาจนมีภาษาพูดและมีอักษรใช้เป็นสัญลักษณ์ประจำกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง แต่บางกลุ่มไม่สามารถพัฒนาให้มีอักษรเขียนได้

"Alphabets" or "written languages" are a symbolic system developed by human beings to use as tools in communications representing spoken languages. Since spoken languages occasionally have constraints in some situations, "alphabets" therefore represented a significant advance for civilization.

Some types of ancient alphabets originated as tools to transmit knowledge about cultures and beliefs down through generations. Alphabets are tools enabling human beings to record stories and experiences, or describe the arts and sciences of previous generations, allowing succeeding generations to learn and inherit knowledge for further development.

Alphabets evolved gradually because originally, humans did not anticipate written languages after they developed spoken languages. However, due to their social lifestyle when people lived in caves and were close to nature, they desired to record what they routinely saw or touched as parts of their ritual ceremonies or communications and descriptions. Therefore "alphabets" began to develop their forms according to the capabilities and needs of each individual community.

The development process from "spoken languages" to "alphabets" or "written languages" consumed a long time depending on the sophistication and potential of each group to invent tools to represent spoken languages. Some communities have only spoken languages, while others were able to develop their own "written languages" to represent their spoken languages. The development of "alphabets" or "written languages" followed a number of stages and reflects the wisdom of ancient humans.

Pictograph

The word "pictograph" means "a drawing or picture of humans, animals or objects describing events or ways of life". Such pictorial evidence of the way people lived in different time periods can be found on cave walls, cliffs or stone slates. The writing tools ranged from human organs to colors derived from nature. What resulted were drawings that communicated frankly what their creators were seeing, hence the term "pictograph".

With a desire to tell their stories, send messages or explain the ways of living in their communities to other communities, ancient people created symbols at various places. Many examples have been found in Thailand. They include pictures of huge fish and fish catching tools at Phaa Taem in Khong Chiam District, Ubon Ratchathani Province, or pictures of red bulls at Phu Phan Noi in Ban Phue District, Udon Thani Province. Archaeologists believe that these pictographs were created as parts of ritual ceremonies rather than for communications.

It is clear, however, that pictographs on cave walls in different parts of the world contained significant messages that were intended for communication purposes. This depended on the intent of the people of the period and with whom they wanted to communicate.

We can assume that pictographs are the original model or origin of the development of "alphabets" or "written languages" of subsequent generations. However, the exact origins of "written languages" or "alphabets" remain inconclusive.

อักษรภาพ

คำว่า **อักษรภาพ** (Pictograph) หมายถึง รูปวาดหรือรูปภาพ คน สัตว์ สิ่งของ ซึ่งบรรยายถึงเหตุการณ์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของมนุษย์ในยุคหนึ่งๆ อาจจะถูกพบตามผนังถ้ำ หน้าผา หรือแผ่นหิน โดยวัสดุที่ใช้ในการเขียนอาจประกอบด้วย อวัยวะของมนุษย์เองหรือสีที่ได้จากธรรมชาติ สิ่งที่ปรากฏจึงมีลักษณะเป็นรูปวาด สื่อความหมายตรงตามรูปภาพ เรียกว่า อักษรภาพ

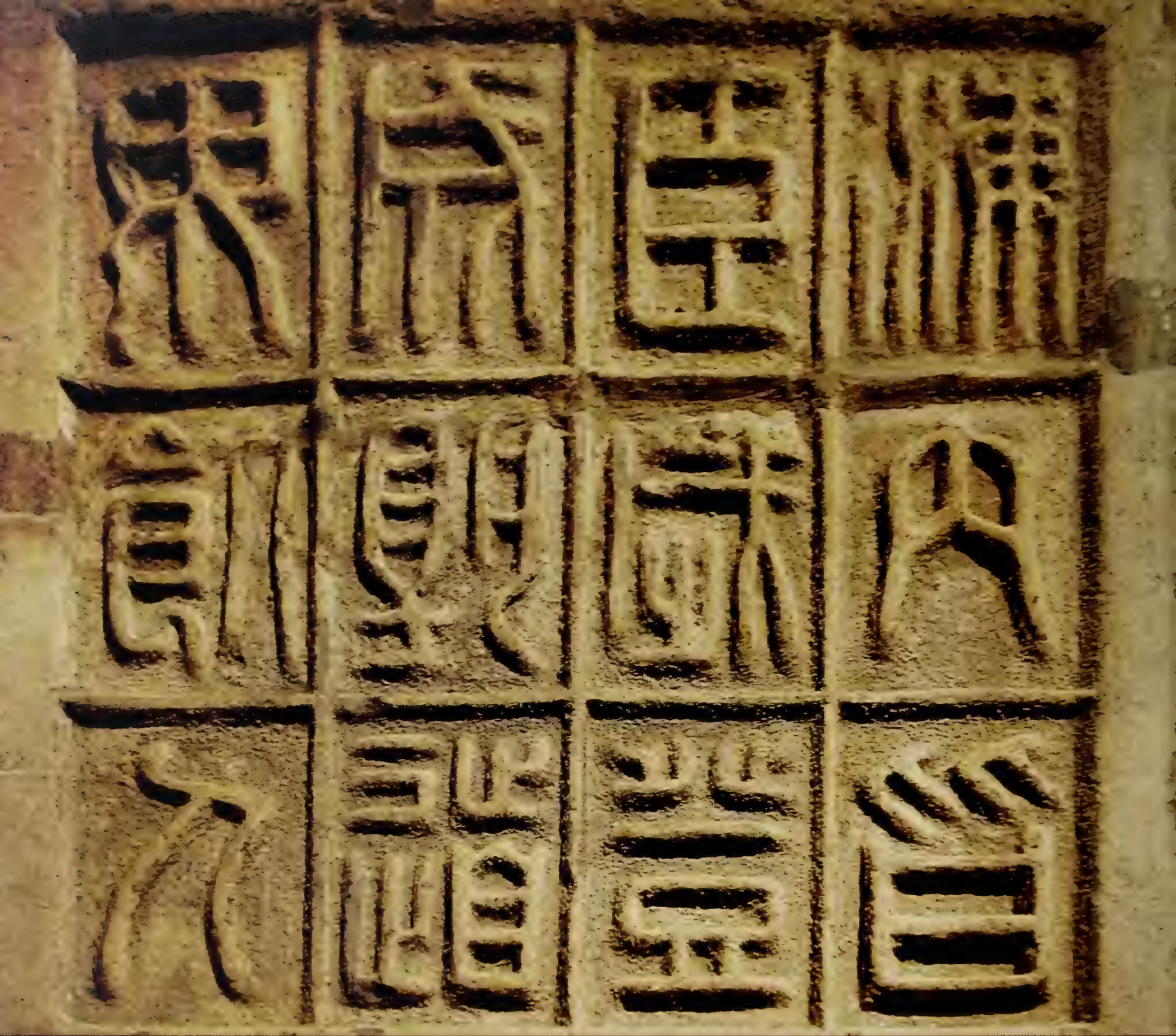
เนื่องจากมนุษย์ในยุคโบราณนั้น มีความต้องการบอกเล่าเรื่องราว ข่าวสาร หรือ อธิบาย เพื่อสื่อความหมายบางอย่างในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชนตนเองให้ กลุ่มชนอื่นๆ ได้ทราบ จึงได้ทำสัญลักษณ์ไว้ตามสถานที่ต่างๆ ดังกล่าว เช่น ภาพเขียน ปลาตัวใหญ่และเครื่องมือจับสัตว์น้ำ ที่ผาแต้ม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี หรือภาพวัวแดง ที่ภูพานน้อย อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี หรือภาพขบวนแห่ ที่ถ้ำตาด้วง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ลักษณะเช่นนี้ เรียกว่า อักษรภาพ นักโบราณคดีสันนิษฐานว่า น่าจะเป็นภาพที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบ พิธีกรรมมากกว่าเพื่อการติดต่อสื่อสาร

ในความเป็นจริงแล้ว อักษรภาพที่ปรากฏตามผนังถ้ำในแถบต่างๆ ของโลกนั้น คงจะปฏิเสธไม่ได้ว่า น่าจะมีนัยสำคัญเพื่อการสื่อสารอยู่บ้างไม่มากก็น้อย ขึ้นอยู่กับว่า มนุษย์ในยุคหนึ่งๆ ได้เขียนภาพเหล่านั้นไว้เพื่อสื่อสารกับใคร แต่สิ่งที่สรุปได้คืออักษรภาพ น่าจะเป็นต้นแบบหรือเป็นจุดเริ่มต้นที่จะพัฒนาเป็นตัวอักษรหรือภาษาเขียนของมนุษย์ ในยุคต่อมา ซึ่งใช้เวลานานพอสมควร แม้ว่านักวิชาการยังไม่สามารถหาข้อยุติเรื่อง กำเนิดภาษาเขียนหรือตัวอักษรได้ก็ตาม

ภาพเขียนสีของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่ผาแต้ม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี อายุราว ๓,๐๐๐-๔,๐๐๐ ปี
Pre-historic cave paintings at Pha Taem National Park, Khong Chiam District, Ubon Ratchathani, aged around 3,000-4,000 years.

แผ่นหินสลักเป็นรูปอักษรจีนโบราณสมัยราชวงศ์ฉิน ๑๒ ตัวอักษร มีอายุราว ๒๒๑-๒๐๖ ปีก่อนคริสตกาล
A stone slab with twelve small seal characters of the Qin Dynasty (221-206 BC).

อักษรแทนความคิด

คำว่า **อักษรแทนความคิด** (Ideograph) หมายถึง รูปภาพหรือลายเส้นอันเป็นตัวแทนของสัญลักษณ์หรือความหมายบางอย่าง ที่สามารถสื่อสารได้เฉพาะกลุ่ม โดยมีพัฒนาการมาจากอักษรภาพ แต่มีลักษณะสั้นและกระชับมากกว่า และประหยัดเวลาในการเขียน อีกทั้งยังสามารถเขียนคำพูดที่มีความหมายที่เป็นความนึกคิดหรือเป็นนามธรรมได้ด้วย เช่นคำว่า ความดี ความสุข ความรัก เป็นต้น

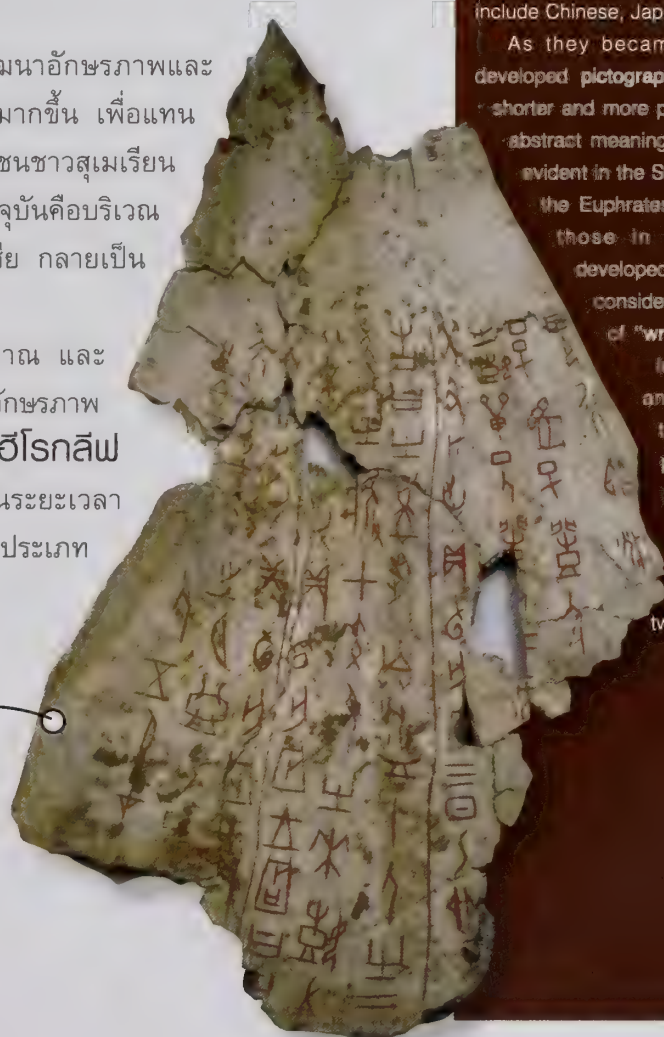
อักษรที่มีพัฒนาการมาจากอักษรแทนความคิดนี้ ได้แก่ อักษรจีน อักษรญี่ปุ่น อักษรเกาหลี เป็นต้น

ต่อมา มนุษย์มีวิวัฒนาการมากขึ้นจึงพัฒนาอักษรภาพและอักษรแทนความคิด ให้มีลักษณะสั้นและกระชับมากขึ้น เพื่อแทนความหมายที่เป็นนามธรรม โดยถูกนำไปใช้โดยชนชาวสุเมเรียน แถบลุ่มแม่น้ำยูเฟรทีส และแม่น้ำไทกริส ซึ่งปัจจุบันคือบริเวณสาธารณรัฐตุรกี อิรัก และแถบที่ลุ่มอ่าวเปอร์เซีย กลายเป็น **อักษรรูปเล่ม** (Cuneiform)

กลุ่มชนในดินแดนอารยธรรมอียิปต์โบราณ และอารยธรรมโอเอคุปต์ แถบลุ่มแม่น้ำไนล์ ยังได้นำอักษรภาพและอักษรแทนความคิดไปพัฒนาเป็น **อักษรฮีโรกลีฟ** (Hieroglyph) และใช้กันอย่างกว้างขวางนับเป็นระยะเวลาหลายพันปี โดยมีรายละเอียดของอักษร ทั้ง ๒ ประเภทดังนี้

กระดูกวัวจารึกอักษรจีนโบราณ
สมัยราชวงศ์ซาง ราว ๑,๖๐๐-๑,๐๔๖ ปีก่อนคริสตกาล

Ox scapula with a divination inscription
from the Shang Dynasty (1,600-1,046 BC).

Ideograph

The word "ideograph" means a series of pictures or line patterns representing certain symbols or meanings that can be communicated within a specific group. Ideographs are considered to evolved from "pictographs" but with shorter and more precise characters, which helped save writing time. Moreover, they could be used to represent words with "abstract" meanings such as the words "virtue, happiness, love".

Alphabets that originated from ideographs include Chinese, Japanese and Korean scripts.

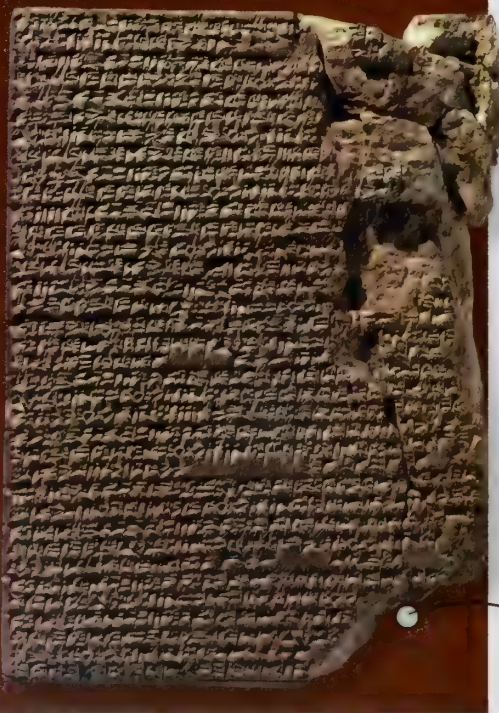
As they became more evolved, humans developed pictographs and ideographs that were shorter and more precise to represent words with abstract meanings. These characteristics were evident in the Sumerian language of people in the Euphrates and Tigris river basins, and those in the Persian Gulf, which developed to become Cuneiform script, considered one of the earliest forms of "written language".

In addition, communities in the ancient Egyptian civilization in the Nile basin developed pictographs and ideographs into hieroglyphs. These alphabets were widely employed for many centuries. Details of these two alphabets are as follows:

Cuneiforms

Cuneiforms are alphabets created by using a small piece of wood sharpened into a point, and then pressed onto clay to form a triangular or wedge shape. An individual group of these impressions represents a sound. Discoveries by archaeologists have shown that the objects used to display cuneiform writings were clay or burned bricks. This implies that the cuneiforms were written on soft objects which were then burned to make them hard and durable.

The Tigris and Euphrates basins where cuneiforms were discovered include parts of what are now Turkey, Iraq and the Persian estuary. Around 4,000 BC, these areas were the habitations of the Sumerians. Cuneiforms were developed from pictographs and ideographs before they were developed further into the Elamite and Van scripts. The golden era of cuneiform was during the reign of King Hammurabi of the Babylonian Empire.

16 Thai Scripts: A 730-Year History

อักษรรูปเล่ม

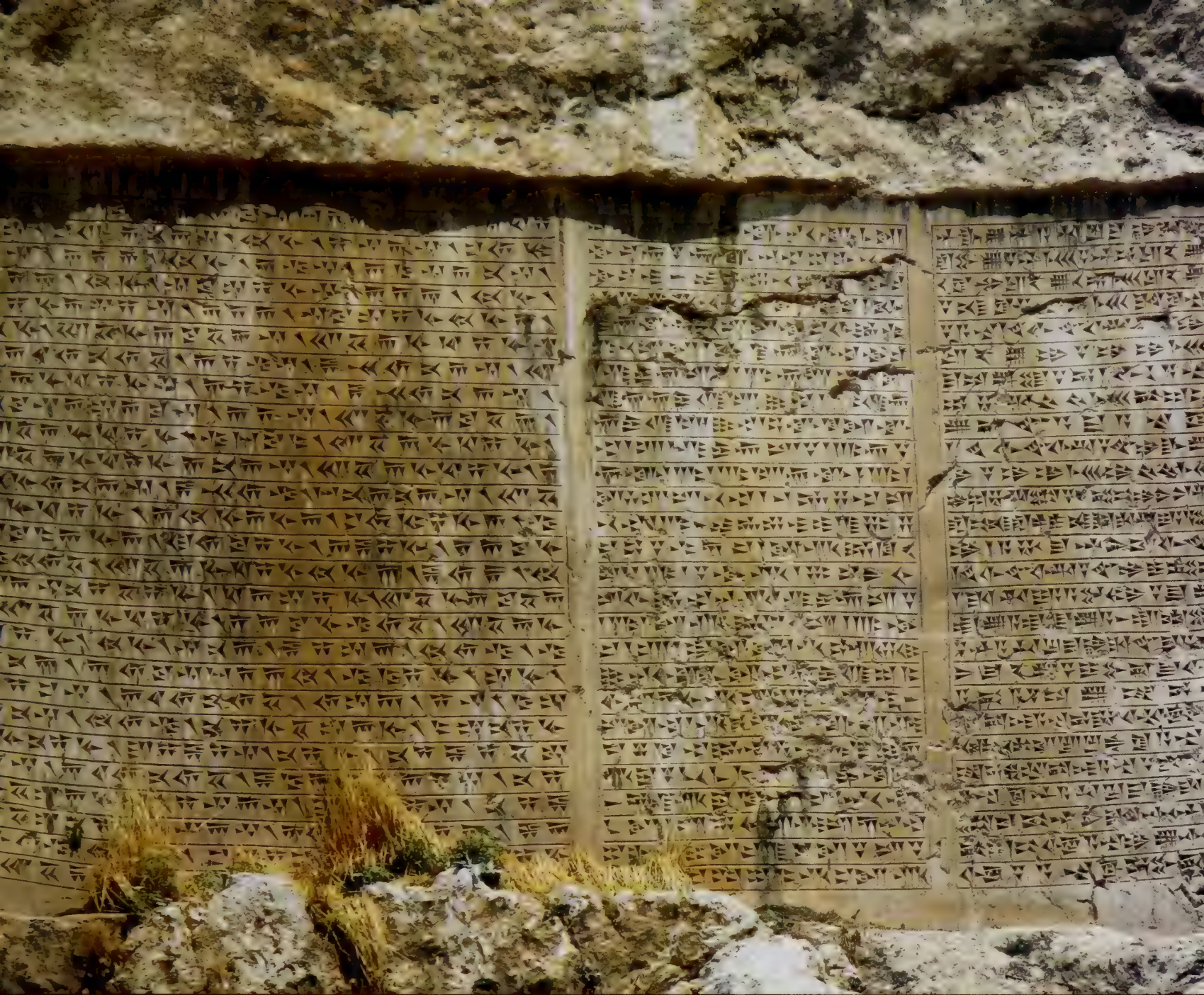
อักษรรูปเล่ม คือ อักษรที่ใช้ไม้แผ่นเล็กๆ เหล่าให้ปลายแหลมเป็นรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่ว จากนั้นใช้ปลายไม้กดลงบนแผ่นดินเหนียวให้เป็นรูปสามเหลี่ยมคล้ายรูปเล่ม กลุ่มสามเหลี่ยมที่ปรากฏแต่ละกลุ่มจะใช้แทนเสียงที่มีความหมายโดยวัสดุที่ใช้ในการเขียนอักษรรูปเล่ม ตามที่นักโบราณคดีค้นพบเป็นแผ่นดินเหนียวหรือแผ่นอิฐที่ผ่านการเผาไฟมาแล้ว แสดงให้เห็นว่าอักษรรูปเล่มเขียนบนวัสดุที่อ่อนนุ่ม แล้วนำไปเผาไฟเพื่อให้มีสภาพแข็งตัวและมีความคงทนถาวร

อักษรรูปเล่มที่ค้นพบเมื่อราว ๔,๐๐๐ ปีก่อนคริสตกาล ในบริเวณลุ่มแม่น้ำไทกริสและยูเฟรติส ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ของชาวสุเมเรียนนั้น ต่อมาได้พัฒนาเป็น ภาษา **เอลาไมท์ (Elamite) อักษรวาน (Van)** โดยยุคทองของอักษรรูปเล่ม คือ สมัยกษัตริย์ฮัมมูราบี แห่งอาณาจักรบาบิโลเนีย

ลักษณะอักษรวิธีของอักษรรูปเล่มนั้น แต่เดิมมีลักษณะการเขียนแบบบนลงล่าง ต่อมาจึงพัฒนาการเขียนเป็นแบบจากขวาไปซ้าย แล้วได้ปรับเปลี่ยนเส้นตรงและเส้นโค้งให้มีลักษณะเป็นรูปเล่ม ซึ่งที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องด้วยวัสดุที่ใช้เขียนมีความแหลมคม และส่วนใหญ่จะใช้สื่อความหมายเรื่องการนับผลผลิตทางการเกษตรและอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กลุ่มพ่อค้าที่ใช้อักษรนี้ ได้แพร่ขยายการใช้อักษรรูปเล่มนี้ไปยังดินแดนอื่น ๆ

ในประเทศไทยนั้น มีการค้นพบแผ่นดินเหนียวจารึกอักษรรูปเล่มโบราณ ซึ่งเป็นการค้นพบครั้งแรกในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่บริเวณกำแพงหินเมืองโบราณเจ็ดลิน ที่ริมห้วยน้ำริน และที่เจดีย์ร้างเชิงคอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งหลังผ่านการตรวจสอบทางวิทยาศาสตร์แล้วพบว่า มีอายุราว ๘,๐๐๐-๑๕,๐๐๐ ปี โดยอักษรที่จารึกสามารถเทียบเคียงได้กับอักษรรูปเล่มหลายตระกูลในยุคเมโสโปเตเมีย

ตำราอาหารที่เก่าแก่ที่สุดในโลก มีอายุราว ๑,๗๕๐ ปีก่อนคริสตกาล จารึกด้วยอักษรรูปเล่มของชาวอัคราเดียน ซึ่งเป็นชาวสุเมเรียนกลุ่มหนึ่งในดินแดนเมโสโปเตเมีย A clay Babylonian tablet inscribed in Akkadian dated to circa 1,750 BC, it is considered the oldest cookbook in the world.

จารึกอักษรรูปลิ่มภาษาเปอร์เซียโบราณ ภาษาบาบิโลเนีย และภาษาอีละไมท์
ของจักรพรรดิเซออร์ซีสที่ ๑ แห่งอาณาจักรเปอร์เซีย ปัจจุบันอยู่ในเขตสาธารณรัฐตุรกี
Inscription of the ancient Persian, Babylonian and Elamite cuneiforms
created by Emperor Xerxes I the Great of Persia (now Turkey).

แผ่นศิลาหตุมศรของมินนัคท์ นายอักษณักรประจำราชสำนักฟาโรห์โฮเยแห่งอียิปต์ มีอายุราว ๑,๓๒๓-๑,๓๑๙ ปีก่อนคริสตกาล จารึกด้วยอักษรฮีโรกลีฟ
Hieroglyphic inscriptions on the Stela of Minnakt, chiefs of the scribes in the reign of Pharaoh Ay of Ancient Egypt (1,323-1,319 BC).

อักษรฮีโรกลีฟ

อักษรฮีโรกลีฟ คือ อักษรที่บันทึกบนรูปภาพแกะสลักซึ่งเป็นรูปเคารพในโบราณสถานสมัยอารยธรรมอียิปต์ มีลักษณะคล้ายลวดลายแกะสลักประดับประดาโบราณสถาน โดยอักษรฮีโรกลีฟเป็นอักษรที่ใช้ในอียิปต์ มีพัฒนาการมาจากอักษรภาพและอักษรแทนความคิดที่ใช้ลายเส้นแทนความหมาย จัดอยู่ในอักษรกลุ่มเดียวกับอักษรของชาวซูเมเรียน ซึ่งนักอักษรวิทยาค้นพบอักษรฮีโรกลีฟเก่าแก่ที่สุดมีอายุประมาณ ๓,๐๐๐ ปีก่อนคริสตกาล ประกอบด้วยสัญลักษณ์ ๖๐๔ สัญลักษณ์

คำว่า ฮีโรกลีฟ (Hieroglyph) มาจากภาษากรีกว่า “ฮีรอส” (hieros) หมายถึงศักดิ์สิทธิ์ และคำว่า “กลีฟโฟ” (glypho) หมายถึง แกะสลักหรือจารึก รวมแล้วแปลว่าตัวเขียนแกะสลักหรือจารึกอันศักดิ์สิทธิ์ เหตุที่เรียกเช่นนี้ เพราะชาวอียิปต์โบราณเชื่อว่า เทพเจ้าทอท (Thoth) ซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งศิลปวิทยาการและการขีดเขียน เป็นผู้ให้กำเนิดอักษรฮีโรกลีฟ ดังนั้น อักษรฮีโรกลีฟจึงเป็นอักษรที่ใช้เขียนหรือสลักเรื่องราวต่างๆ ทางศาสนา รวมทั้งประวัติของฟาโรห์ซึ่งชาวอียิปต์โบราณเชื่อว่าเป็นมนุษย์กึ่งเทพเจ้า

ลักษณะการเขียนของอักษรฮีโรกลีฟ มีทั้งเขียนจากซ้ายไปขวาและเขียนจากขวาไปซ้าย หรือบางครั้งอาจเขียนจากบนลงล่าง แต่จะเขียนมาบรรจบกันกับรูปเคารพในศาสนาตรงกลาง เวลาอ่านจึงต้องอ่านจากซ้ายไปขวา อ่านจากขวาไปซ้าย และอ่านจากบนลงล่าง

อย่างไรก็ตาม อักษรฮีโรกลีฟใช้ในสมัยอียิปต์โบราณ โดยไม่ได้เผยแพร่ไปสู่กลุ่มชนอื่นๆ เพียงแต่เจริญรุ่งเรืองประมาณ ๓,๐๐๐-๓๙๔ ปีก่อนคริสตกาล แต่จัดได้ว่า เป็นมรดกทางอารยธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของอียิปต์สมัยโบราณ

อักษรฮีโรกลีฟ เมื่อใช้ไปเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ได้พัฒนาเป็นอักษร ๒ ประเภท คือ **อักษรฮีราติก** (Hieratic) ซึ่งใช้บันทึกตำราวิชาการด้วยวัสดุคือแผ่นปาปิรุส (Papyrus) และวัสดุที่ใช้เขียนคือฟู่กัน ซึ่งผู้ใช้อักษรฮีราติกนี้คือ กลุ่มนักบวช โดยใช้มาจนถึงประมาณคริสต์ศักราช ๓๐๐

Hieroglyphs

Hieroglyphic alphabets are alphabets that were first inscribed on objects or walls in ancient Egyptian sites of worship. The alphabets look like carved works decorating ancient sites. Developed from pictographs and ideographs which use line patterns to represent meanings, hieroglyphs therefore are categorized in the same group as the Sumerian alphabets. The oldest hieroglyphs discovered by paleographers date to around the year 3,000 BC and consist of 604 symbols.

Hieroglyphs can be written from left to right, right to left and sometimes from top to bottom. They always met at the worshipped statues in the middle. Accordingly, they can be read from left to right, right to left and top to bottom. Hieroglyphs were used by the ancient Egyptians, and were not disseminated to other tribes. They flourished in the period from around the year 3,000 to 394 BC.

After being used for a long time, hieroglyphs evolved into two types of alphabets. One was the hieratic system used to record academic works and written with brushes on papyrus. Those who used hieratic alphabets included priests and other practitioners of ceremonial rituals. These alphabets were used until around the year 300 AD.

Demotic, Hieratic, and Semitic Alphabets

Hieroglyphs also evolved along another track into Demotic alphabets which take the form of line patterns. With little or no emphasis on figurative illustration, Demotic alphabets were used by laymen and merchants, or to record literature and some academic works. The alphabets saw their most widespread use starting with period of Ptolemy around 300 BC, up until around 30 BC. The Rosetta Stone, discovered in 1799, allowed scholars to decipher Demotic alphabets, which were written from left to right.

Another alphabet that originated from Hieroglyphs is the Semitic group. Widely used in the Middle East and North Africa, Semitic alphabets evolved according to the needs of their users, and therefore contain different forms. They can be divided into various languages including the Phoenician, Palestinian and Aramaic alphabets. Among them, the most popular one is

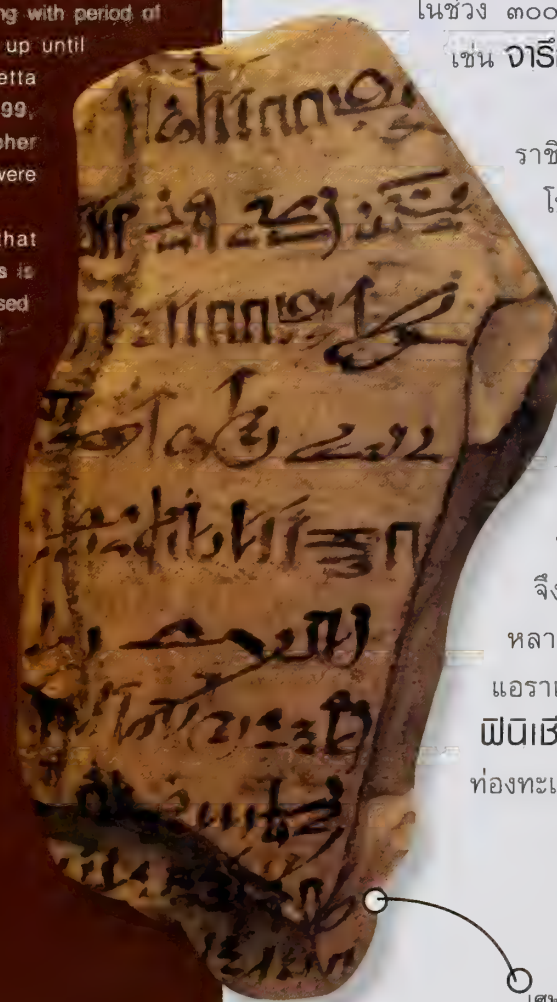
Phoenician, carried across the seas with the Phoenician merchants who travelled all over the known world to trade with other nations.

อักษรเดโมติก อักษรฮีราติก และอักษรกลุ่มภาษาเซมิติก

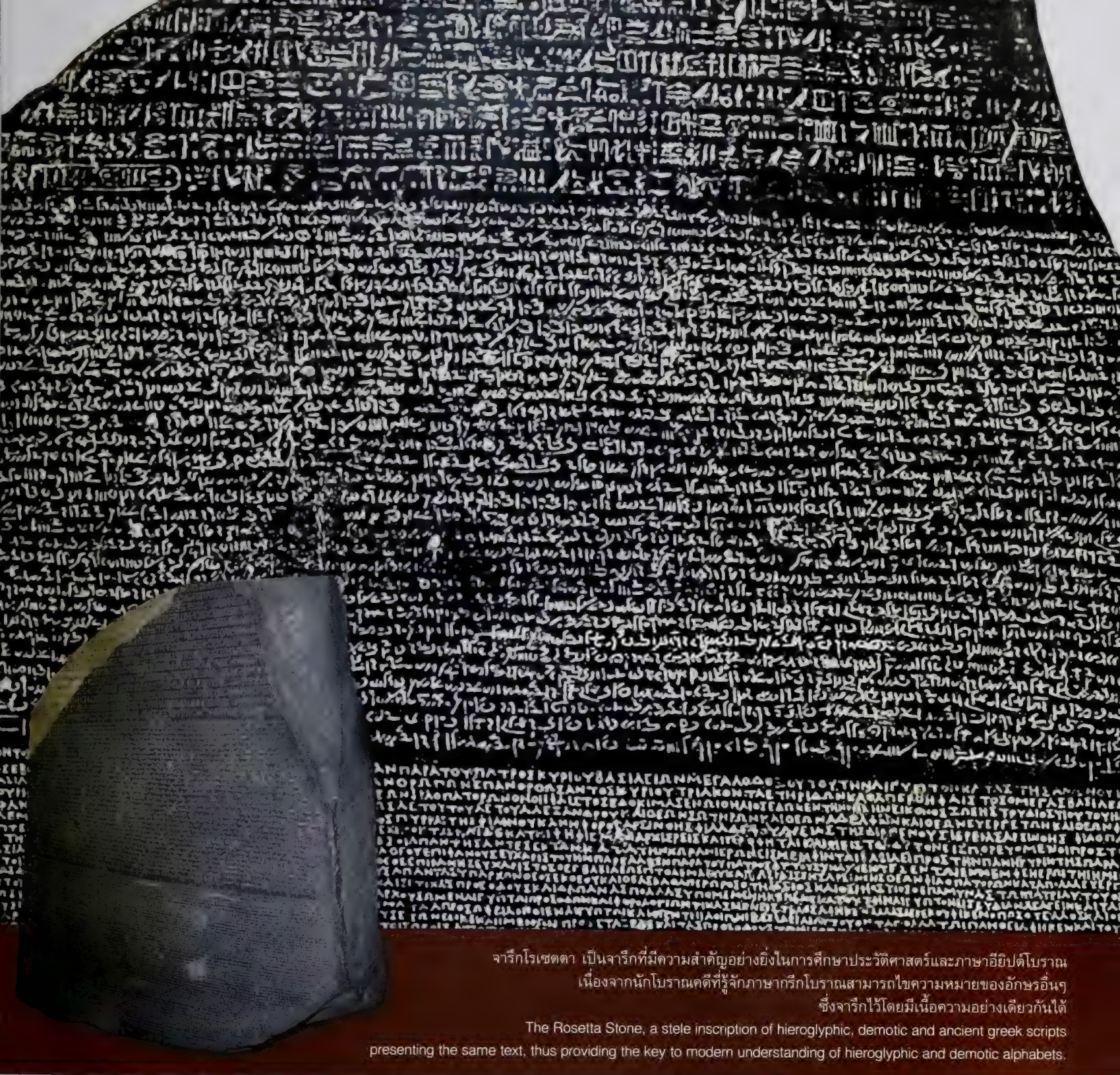
ต่อมา อักษรฮีโรกลีฟได้พัฒนาการเป็นอักษรอีกกลุ่มหนึ่งคือ อักษรเดโมติก (Demotic) ซึ่งมีลักษณะเป็นลายเส้น ไม่ค่อยเน้นรูปสัญลักษณ์มากนัก ใช้ในกลุ่มของชาวบ้านและพ่อค้าวานิช หรือเพื่อบันทึกวรรณคดีและตำราทางวิชาการบางเล่ม โดยใช้ในช่วง ๓๐๐ ปีก่อนคริสตกาล และเจริญรุ่งเรืองที่สุดในยุคของปโตเลมี เช่น จารึกโรเซตตา (Rosetta Stone) เป็นต้น

จารึกโรเซตตาถูกค้นพบที่เมืองโรเซตตา ปัจจุบันคือเมืองราชิด สารากรรัฐอาหรับอียีปต์อียีปต์ โดยกองทัพนโปเลียน โบนาปาร์ต เป็นหินแกรนิตสีเทาเข้มแกมชมพู สลักขึ้นในสมัยฟาโรห์ปโตเลมีที่ ๕ โดยจารึกเป็นอักษร ๓ แบบ คือ ส่วนบนเป็นอักษรฮีโรกลีฟ ส่วนกลางเป็นอักษรเดโมติก และส่วนล่างเป็น อักษรกรีกโบราณ

อักษรที่พัฒนาไปจากอักษรฮีโรกลีฟ เรียกว่า อักษรกลุ่มภาษาเซมิติก (Semitic) ใช้กันมากทางแถบตะวันออกกลาง และทางแถบตอนเหนือของทวีปแอฟริกา ซึ่งได้วิวัฒนาการไปตามเจ้าของภาษาที่ใช้ จึงทำให้มีรูปแบบแตกต่างกันบ้าง โดยสามารถแบ่งออกเป็นหลายภาษา ได้แก่ อักษรฟินิเซียน อักษรปาเลสไตน์ อักษรเอราเมอิก เป็นต้น โดยอักษรที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคือ อักษรฟีนิเซียน (Phoenician) เพราะพ่อค้าชาวฟินิเซียน เดินทางท่องเที่ยวเพื่อค้าขายกับชนชาติอื่นๆ ที่ห่างไกล

เศษภาชนะดินเผาจารึกอักษรฮีราติก ระบุชื่อผู้เกี่ยวข้องกับการตรวจตรา และทำความสะอาดหลุมฝังศพ มีอายุในราว ๑๐๗๐-๙๔๕ ปีก่อนคริสตกาล A hieratic ostracon mentioning officials involved with the inspection and cleaning of tombs, circa 1,070-945 BC.

จารึกโรเซตตา เป็นจารึกที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาประวัติศาสตร์และภาษาอียิปต์โบราณ เนื่องจากนักโบราณคดีที่รู้จักภาษากรีกโบราณสามารถไขความหมายของอักษรอื่นๆ ซึ่งจารึกไว้โดยมีเนื้อความอย่างเดียวกันได้

The Rosetta Stone, a stele inscription of hieroglyphic, demotic and ancient greek scripts presenting the same text, thus providing the key to modern understanding of hieroglyphic and demotic alphabets.

แผ่นศิลาของเกษัตรีย์คิลามูวา จารึกอักษรฟินิเซียน มีอายุในราว ๙๐๐ ปีก่อนคริสตกาล ถูกค้นพบโดยนักโบราณคดีชาวเยอรมันในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙
The Kilmamuwa Stela is a 9th century BC Phoenician stela discovered by German archaeologists at the end of the 19th century.

อักษรฟินิเซียน

อักษรฟินิเซียน เป็นอักษรของชาวฟินิเซียนซึ่งเป็นกลุ่มชนที่มีเชื้อสายเซมิติกพวกหนึ่ง มีภูมิลำเนาอยู่ในบริเวณสาธารณรัฐอาหรับซีเรีย รัฐอิสราเอล และดินแดนปาเลสไตน์ในปัจจุบัน ซึ่งในขณะนั้นเรียกว่า “คานาอัน” ซึ่งเป็นที่อยู่ของพวกคานาไนต์ทำให้ชาวฟินิเซียนถูกเรียกรวมว่าพวกคานาไนต์ไปด้วย

เมื่อพิจารณาจากรูปสัณฐานของอักษรฟินิเซียน นักวิชาการสันนิษฐานว่าอาจพัฒนามาจากอักษรฮีโรกลีฟ โดยนำอักษรมาปรับปรุงเพื่อใช้เขียนในภาษาของตนทั้งพยัญชนะและสระ โดยมีอักษรจำนวน ๒๒ ตัว ตัวอักษรมีลักษณะเริ่มเป็น **อักษรแทนเสียง** (Phonographs) เพื่อประโยชน์ต่อการบันทึกเรื่องราวต่างๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการค้า เนื่องจากพ่อค้าชาวฟินิเซียนเป็นพวกคานาไนต์เพียงกลุ่มเดียวที่เป็นนักเดินเรือและได้ชื่อว่ามีความสามารถสูงในการเดินเรือ ทำให้อักษรฟินิเซียนซึ่งเป็นอักษรที่พ่อค้าชาวฟินิเซียนใช้ในการค้าขายในแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียนถึงดินแดนชายฝั่งมหาสมุทรแอตแลนติกแพร่ขยายไปยังชนชาติอื่นๆ

นักอักษรวิทยาเชื่อว่า อักษรฟินิเซียนเป็นอักษรต้นแบบของ **อักษรเบ็ดอักษร**: (Alphabet) ที่พัฒนาเป็นอักษรกรีก อักษรฮีบรู และอักษรแอราเมอิกซึ่งได้แพร่หลายไปสู่ชนชาติต่างๆ แล้วพัฒนาเป็นรูปอักษรอื่นๆ เช่น **อักษรกรีก** พัฒนาไปเป็นอักษรของชาวตะวันตกหรือชาวยุโรปอย่างอักษรละตินของชาวโรมัน อักษรอิตาลิกของชาวอิตาลี เป็นต้น **อักษรฮีบรู** พัฒนาเป็นอักษรฮามาริเซียน เป็นต้น **อักษรออรามอิก** มีอิทธิพลทำให้เกิดอักษรต่างๆ อย่างอักษรนาบาเทียนซึ่งพัฒนาต่อไปเป็นอักษรอารบิก อักษรเปอร์เซีย และที่สำคัญ ได้วิวัฒนาการไปเป็นอักษรของชาวเอเชีย คือ อักษรอินเดียต่างๆ อย่างอักษรพราหมี ซึ่งเป็นต้นเค้าของอักษรในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของหลายชนชาติ อย่างเช่น อักษรพม่า อักษรเขมร อักษรบาหลี เป็นต้น และรวมถึง **อักษรไทย**

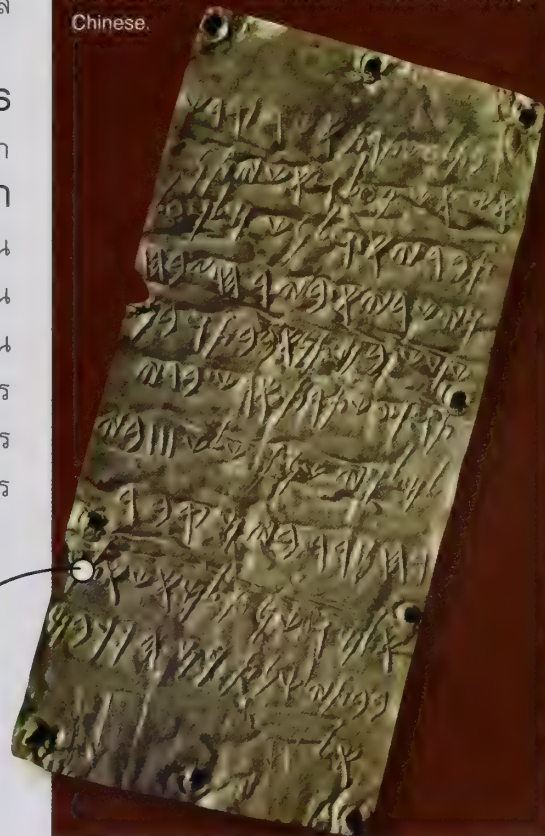
แผ่นทองจารึกอักษรฟินิเซียน อายุราว ๕๐๐ ปีก่อนคริสตกาล พบในสาธารณรัฐอิตาลี บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับการบวงสรวงเทพธิดาตามความเชื่อของชาวฟินิเซียน

A gold plate with Phoenician inscription found in Italy dates to approximately 500 BC, it describes an oblation made to the Phoenician goddess.

Phoenician Alphabet

The Phoenician alphabets belong to the Phoenicians, natives of the current Syria, Israel, and Palestine. Phoenician alphabets were developed from Hieroglyphs, Hieratic and Cuneiform scripts. The Phoenicians adapted the writing of both consonants and vowels to become their own.

Scholars believe that the Phoenician alphabets were the primary model for the alphabets that were further developed into the ancient Greek and Roman alphabets. The Greek and Latin languages and their alphabets formed the basis for the languages of many countries such as England, Germany, Russia and France. The Phoenician alphabets also had influence over the alphabets of several Asian nations except Chinese.

Phonograph

The word "phonograph" means a set of symbols used to represent sound in written words or syllables. One symbol represents one sound which may be a consonant, a vowel or a tone. These types of alphabets were developed from ideographs.

As human society became more evolved and sophisticated, ideographs written with different handwriting became more difficult to understand. As such, the risk of meaning being miscommunicated increased as vocabularies expanded to convey more information about ways of living, with both concrete and abstract meanings. Writing using ideographs therefore became complicated for recording and consequently became unpopular. Humans thus began to refine pictographs and ideographs into symbols representing humans or animals in the form of phonographs which were easier to record.

Later on in the 10th century BC, the ancient Greeks modified phonographs and adapted them to their own language. One form represents one sound for either a consonant or a vowel. Scholars believe that most of the written alphabets in use today were developed from the ancient Greek alphabets and later conveyed more widely throughout the world by the Romans.

อักษรแทนเสียง

คำว่า **อักษรแทนเสียง** หมายถึง สัญลักษณ์ที่ใช้แทนเสียงในการเขียนคำหรือพยางค์ ซึ่ง ๑ รูป แทนด้วย ๑ เสียง โดยอาจเป็นเสียงพยัญชนะ เสียงสระ หรือเสียงวรรณยุกต์

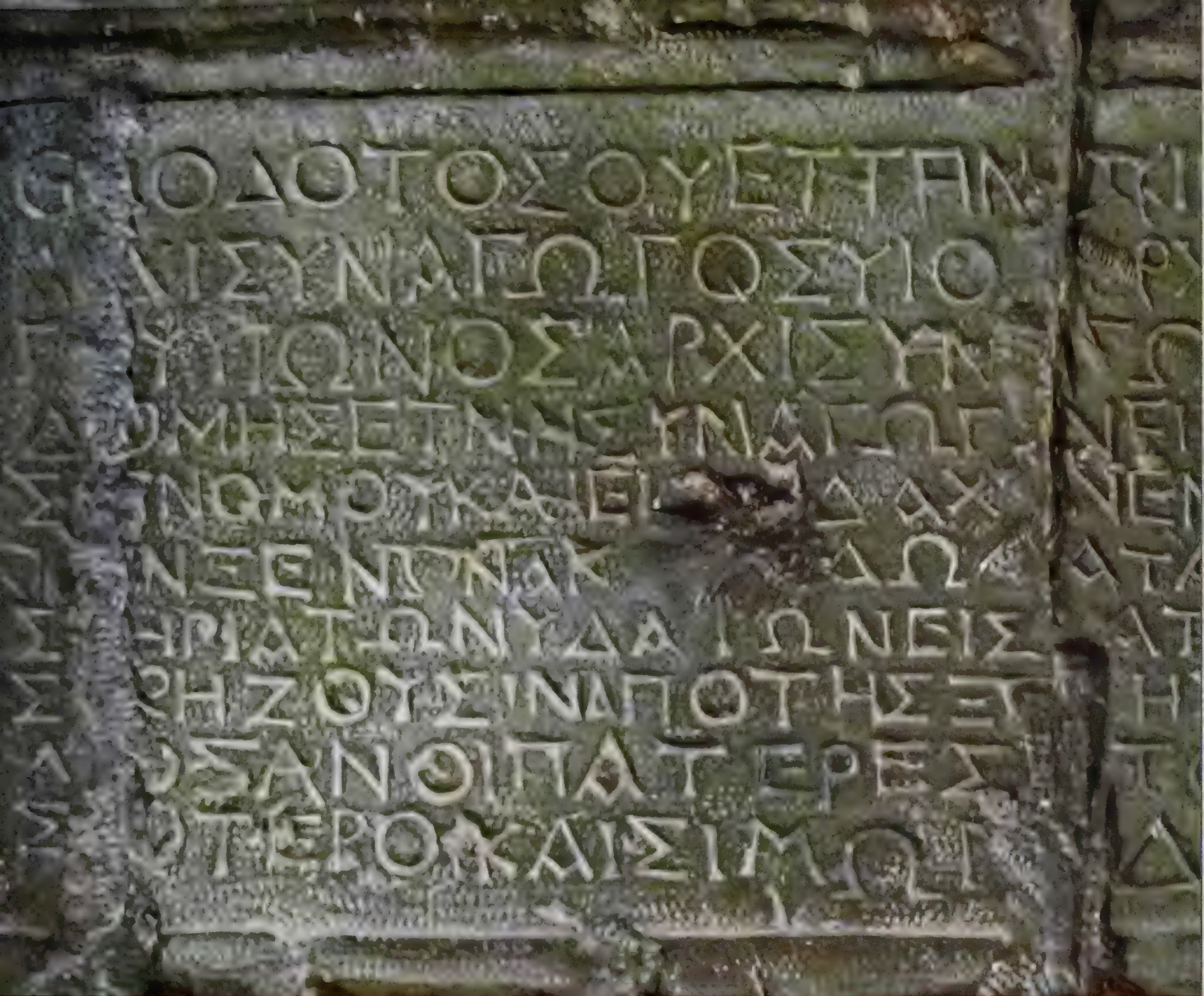
อักษรแทนเสียงมีพัฒนาการมาจากอักษรแทนความคิด เนื่องจากสังคมมนุษย์มีวิวัฒนาการและมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น อักษรแทนความคิด เมื่อเขียนด้วยลายมือต่างกัน อาจทำให้ยากต่อการทำความเข้าใจและอาจทำให้การสื่อสารไม่ตรงตามความหมาย นอกจากนี้ การที่มนุษย์มีวิวัฒนาการมากขึ้น คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ก็ย่อมมากตามไปด้วย ทั้งที่มีความหมายเป็นรูปธรรมและนามธรรม การเขียนด้วยอักษรแทนความคิดจึงค่อนข้างยากต่อการบันทึกและไม่ได้รับความนิยมในลำดับต่อมา มนุษย์จึงพัฒนาอักษรภาพและอักษรแทนความคิดให้เป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์แทนรูปเหมือนของคนจริงๆ หรือสัตว์ต่างๆ ให้อยู่ในลักษณะอักษรแทนเสียง เพื่อให้ง่ายต่อการบันทึก

ต่อมา ในช่วง ๑,๐๐๐ ปีก่อนคริสตกาล ชาวกรีกโบราณได้นำตัวอักษรพยางค์มาดัดแปลงใช้กับภาษาของตน โดยใช้ ๑ รูป แทน ๑ เสียง ทั้งพยัญชนะและสระ นักวิชาการสันนิษฐานว่า ตัวอักษรที่ใช้เขียนในปัจจุบันส่วนใหญ่พัฒนามาจากอักษรกรีกโบราณ และได้รับการเผยแพร่โดยชาวโรมันในเวลาต่อมา

อักษรแทนเสียงจึงเป็นสัญลักษณ์ที่พัฒนาขึ้นโดยความสามารถและวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ เพื่อใช้แทนเสียงพยัญชนะ เสียงสระ หรือเสียงวรรณยุกต์ ในการสื่อความหมายของภาษาในแต่ละสังคมซึ่งมีความแตกต่างกัน ด้วยอักษรแทนเสียงนั้นสามารถบันทึกเรื่องราวหรือถ้อยคำทั้งหมดได้ ทำให้ง่ายต่อการจดจำ เรียนรู้ และสะดวกต่อการสื่อสาร

อักษรกรีกโบราณยุคแรกเขียนบนภาชนะ ปัจจุบันจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานโบราณคดีแห่งชาติ กรุงเอเธนส์ สาธารณรัฐเฮลเลนิก

Early Greek alphabet on pottery on display at the National Archaeological Museum of Athens, Greece.

จารึกธีโอดอตัส เป็นจารึกอักษรกรีกโบราณที่กล่าวสรรเสริญธีโอดอตัส เวตเตนอส
ผู้สร้างวิหารบนเนินเขาโอเฟล กรุงเยรูซาเล็ม รัฐอิสราเอลในปัจจุบัน

The Theodotus inscription, a Greek inscription mentioning Theodotus Vettenos as benefactor and head of the synagogue on the Ophel hill in Jerusalem.

It is on display at the Rockefeller Archaeology Museum in Jerusalem, Israel.

of
INDIA
By
G. Rollos Godd.

บทที่ ๑

อักษรารต:

ต้นเค้าอักษรในสุวรรณภูมิ

Chapter 1

Indian Alphabets, Origin of
Alphabets in Suvarnabhumi

แผนที่เส้นทางสายไหมช่วงเอเชียกลางจากรัฐตาคาร์วันถึงอินเดียในปัจจุบัน ซึ่งเป็นอาณาบริเวณที่ใช้สมัยโบราณมีการใช้อักษรโรหฤทธีกันอย่างแพร่หลาย
 Map of the Silk Road from central Asia to India, along which the Kharoshti scripts were used extensively.

อักษรโรรษฐีและอักษรพราหมี

อักษรอินเดียที่ค้นพบว่าเก่าแก่ที่สุด คือ อักษรพราหมี และ อักษรโรรษฐี โดยอักษรพราหมีน่าจะเริ่มใช้ก่อนสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ด้วยปรากฏอักษรพราหมีบนเสาพระเจ้าอโศกมหาราชซึ่งมีตัวอักษรถึง ๖๔ อักษร ประกอบด้วยพยัญชนะและสระ

อักษรโรรษฐีนิยมใช้กันในแถบตอนเหนือของสาธารณรัฐอิสลามปากีสถานและทางทิศตะวันออกของสาธารณรัฐอิสลามอัฟกานิสถานในปัจจุบัน รวมทั้งใช้กันอย่างแพร่หลายในสาธารณรัฐอินเดียเมื่อสมัยที่เปอร์เซียเข้าปกครองอินเดียทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เมื่อราชวงศ์เมารยะเข้ายึดครองพื้นที่ดังกล่าวแล้ว จึงได้รับเอาอักษรชนิดนี้มาใช้เขียนภาษาต่างๆ ในอินเดียด้วย

ต่อมา เมื่อราชวงศ์กุษาณะเข้าปกครองอินเดียก็ใช้อักษรโรรษฐีในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ทำให้อักษรโรรษฐีแพร่หลายไปทางตะวันตกและทางตอนเหนือของสาธารณรัฐอินเดียในขณะนั้น และใช้กันสืบต่อมาจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๔ ก็เสื่อมความนิยมไปในสมัยราชวงศ์คุปตะ ซึ่งเป็นช่วงที่มีการใช้อักษรพราหมีอย่างแพร่หลาย และได้เข้ามาแทนที่อักษรโรรษฐีในที่สุด

อักษรพราหมีเป็นอักษรที่ใช้ในอินเดียตอนเหนือ ตอนกลาง และตอนใต้ ต่อมาได้พัฒนาเป็นอักษรแทนเสียงอย่างสมบูรณ์ อักษรพราหมีเริ่มแรกนั้น ถูกค้นพบในพุทธศตวรรษที่ ๓ โดยใช้ในอินเดียเป็นระยะเวลาจนถึง ๑,๒๐๐-๑,๘๐๐ ปี เป็นอักษรที่พัฒนามาจากกลุ่มอักษรเซมิติก คือ อักษรแอราเมอิกและอักษรฟินิเซียน ซึ่งมีระบบการเขียนจากซ้ายไปขวา ประกอบด้วยพยัญชนะและสระ ใช้บันทึกภาษาปรากฤต

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบเกี่ยวกับอักษรพราหมี คือ ศิลাজารึกเสาพระเจ้าอโศกมหาราช ณ ลุมพินีหรือรุมมินเด สหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล ในปัจจุบัน สร้างเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๗๑-๓๑๑ จารึกด้วยอักษรพราหมี แต่เป็นภาษาปรากฤต ซึ่งต่อมาพัฒนาเป็นภาษามคธหรือภาษาบาลี

ตัวอักษรโรรษฐี บนเหรียญทองคำที่สร้างขึ้นและใช้กันอยู่ในช่วง ๕๘-๑๒ ปีก่อนคริสตกาล บริเวณดินแดนเอเชียกลางสมัยโบราณ

The Kharoshthi script on gold coins used in 58-12 BC in the ancient central Asia.

Kharoshthi and Brahmi Alphabets

The most ancient characters discovered in India are the Brahmi and Kharoshthi alphabets. Found on stone inscriptions and widely used, the Brahmi alphabet was first used in the era of Ashoka the Great between 272-232 BC. Found on the Ashoka Pillars, the Brahmi alphabet contained 64 characters composed of both consonants and vowels.

Meanwhile, the Kharoshthi alphabet was used in the Northeast of India, but within a narrow circle when compared with its Brahmi counterpart. The Kharoshthi alphabet's forms are similar to those of Brahmi. However, the Brahmi script was written from left to right, while Kharoshthi was written from right to left. These two languages were used until 357 AD. They are currently considered dead languages.

The Brahmi alphabet was used in the North, Central and South of India. It was further developed to become phonographs. The first recorded use of the Brahmi alphabet was in the 3rd Buddhist century (342-243 BC). It was used in India for as long as 1,200 to 1,800 years. The Brahmi alphabet originated from the Semitic group which comprised the Aramaic and the Phoenician alphabets written from left to right. Composed of both consonants and vowels, Brahmi was used in recording the Prakrit language.

Historic evidence of the Brahmi alphabet includes the "Ashoka Stone inscriptions" dating to between 272-232 BC at Rummindei (or Lumbini) in Nepal. The inscriptions were written using the Brahmi alphabet, but in the Prakrit language. The latter subsequently evolved further to become the Magahi or Pali language.

The content recorded in the Brahmi alphabet on the "Ashoka Stone inscriptions" told the story of King Piyadassi's travels to worship at the birthplace of Lord Buddha. He gave a royal command to have a stone pillar built. Carved on top of the pillar is a figure of a mare, and inscribed in the Brahmi alphabet is a command declaring the area free of taxation. Only one eighth of the income from local commoners' farms was collected as property tax.

After having been adopted in the northern India, several forms of the Brahmi alphabet were modified but the writing system remained the same.

สาระของอักษรพราหมีที่จารึกบนเสาพระเจ้าอโศกมหาราชที่ลุมพินีนั้น กล่าวถึงพระเจ้าปิยทัสสีซึ่งเป็นอีกพระนามหนึ่งของพระเจ้าอโศกมหาราช ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงนมัสการสถานที่ประสูติของพระพุทธองค์ แล้วโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเสาหินมีรูปแกะสลักที่ปลายเสา และรับสั่งให้บริเวณนี้เป็นเขตปลอดภาษี โดยราษฎรเสียภาษีที่ดินเพียงเศษหนึ่งส่วนแปดของรายได้จากที่นาในเมืองนี้

หลังสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์ราชวงศ์ต่างๆ ยังนิยมใช้อักษรพราหมีสืบมาอย่างต่อเนื่อง แต่รูปสัณฐานของอักษรได้พัฒนาแตกต่างกันอย่างหลากหลาย และแพร่กระจายไปทั่วอินเดียตั้งแต่ดินแดนตอนเหนือจนถึงตอนใต้

อย่างไรก็ตาม อักษรพราหมีสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชได้เริ่มพัฒนาอย่างชัดเจนในช่วงประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๒ โดยเฉพาะตั้งแต่สมัยราชวงศ์กุษาณะ เป็นต้นมา ดังปรากฏหลักฐานที่เป็นศิลาจารึกพบว่า อักษรพราหมีช่วงนี้ ส่วนใหญ่มีทรงกว้างสั้น เป็นรูปสี่เหลี่ยม และเริ่มปรากฏ "ปาด" (serif) หรือเส้นขีดสั้นๆ บนหัวอักษร เส้นตั้งยาวขึ้น เส้นอักษรโค้งมากขึ้น เป็นต้น

อักษรพราหมี เมื่อใช้เป็นระยะเวลาาน ย่อมมีวิวัฒนาการต่างกัน อันเนื่องมาจากลายมือและความห่างไกลด้านการคมนาคมระหว่างเมืองทางเหนือและเมืองทางใต้ของอินเดีย โดยในภาคเหนือ เรียกว่า **อักษรกวนาคี** ใช้บันทึกภาษาสันสกฤตบนกระดาษ ส่วนทางภาคใต้ของอินเดีย เรียกว่า **อักษรกฤนฑ** หรือ **อักษรปาลา** ใช้บันทึกภาษาสันสกฤตบนใบลานและแผ่นหิน

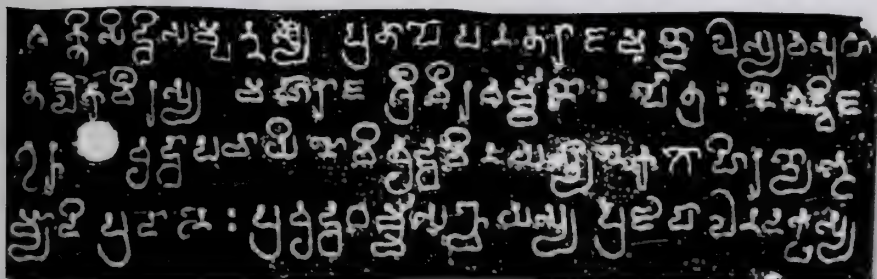
พระสถานไอรเวเตศวร ที่รัฐทมิฬนาฑู ทางตอนใต้ของสาธารณรัฐอินเดีย ซึ่งถือว่าเป็นถิ่นกำเนิดของอักษรถฤณห์หรืออักษรปัลลวะ
Airavatesvara Temple, a Hindu temple of Dravidian architecture located in the South Indian state of Tamil Nadu,
where Grantha or Pallova alphabet was originated.

อักษรคฤณ

อักษรคฤณ มีพัฒนาการไปจากอักษรพราหมีค่อนข้างมาก และใช้กันอย่างแพร่หลายในอินเดียตอนใต้ ลักษณะของอักษรคฤณนั้น มีรูปทรงโค้งกลมมน เนื่องจากใช้บันทึกบนใบลาน อักษรพราหมีพัฒนาการเป็นอักษรคฤณที่สมบูรณ์ ตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ในสมัยพระเจ้านรสิงหรวรมันแห่งราชวงศ์ปัลลวะ นักอักษรวิทยาบางท่านจึงเรียกอักษรพราหมีในสมัยนี้ว่า อักษรปัลลวะ โดยอักษรคฤณหรืออักษรปัลลวะนี้ได้แพร่ขยายไปในแคว้นต่างๆ ในอินเดียตอนใต้ แล้วพัฒนาเป็นอักษรทมิฬ อักษรมาลายาลัม หรือแม้กระทั่งอักษรสิงหลหรืออักษรลังกาในปัจจุบัน

ลักษณะที่โดดเด่นของอักษรคฤณนั้น แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มหนึ่งอักษรมีลักษณะหัวเหลี่ยม (Box-head) และอีกกลุ่มหนึ่งตัวอักษรมีลักษณะหัวทึบ (Nail-head) เช่น อักษรสมัยพระเจ้าสมุทราชแห่งราชวงศ์คุปตะตอนกลาง อักษรสมัยราชวงศ์กัมปะ อักษรสมัยราชวงศ์กาลิงกา และอักษรสมัยราชวงศ์ปัลลวะยุคต้น ซึ่งอักษรคฤณแต่ละราชวงศ์นั้นอาจแตกต่างกันที่รูปสัณฐาน แต่เมื่อศึกษาถึงระบบเสียงและอักษรวิธีแล้วคล้ายคลึงกัน คือ ประกอบด้วยพยัญชนะ สระ ไม่มีวรรณยุกต์ และวางสระไว้รอบพยัญชนะทั้งด้านบน ด้านบน ด้านล่าง และด้านหลัง

อักษรคฤณ สมัยราชวงศ์ปัลลวะ ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒ ต่อมาได้แพร่หลายและมีอิทธิพลอย่างมากในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แล้วภายหลังได้พัฒนาการปรับเปลี่ยนรูปสัณฐานจากเดิมที่เป็นอักษรทรงหัวเหลี่ยมไปเป็นอักษรทรงกว้างและเตี้ย เป็นเส้นโค้ง มีการลากหางให้ยาวมากขึ้น ไม่หักมุม โดยเฉพาะพยัญชนะที่เห็นได้ชัดคือ ก และ ร

จารึกอักษรปัลลวะสมัยพระเจ้าสิงหรวรมัน กษัตริย์ราชวงศ์ปัลลวะแห่งอินเดียตอนใต้ อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑
Pallava-script inscription in the reign of King Simhavarman of the Indian Pallava Dynasty, 11th Buddhist Century.

Grantha Alphabet

Naturally, the Brahmi alphabet evolved in various forms after being used for a long time. Differences in handwriting, as well as the long distances between towns in the North and the South of India contributed to the divergent development of Brahmi scripts. In the North of India, the alphabet was called the "Devanagari alphabet" and written on paper. In the South, the forms of writing were known as the "Grantha" or "Pallava" alphabets and written on palm leaves.

The Grantha or Pallava alphabets evolved in quite different forms from their origins in the Brahmi alphabet. Widely used in the southern part of India, these alphabets took the form of curved shapes because they were written on palm leaves.

The Brahmi alphabet used in the South of India was developed to become the "Grantha alphabet" starting from the era of King Narasimhavarman of the Pala Empire from the 12th century BE (558-657 AD). Some paleographers still refer to the Brahmi alphabet during this era as "Pallava alphabet".

The Grantha or Pallava alphabets were disseminated to different regions in Southern India, eventually becoming the Tamil, Malayalam and even Singhalese or Lanka alphabets that we know today.

Devanagari Alphabet

The Brahmi alphabet was disseminated and used in the North of India until the 9th and 10th centuries BE (258-457 AD) before it evolved with the invention of a clearer horizontal line above the consonants. By this time, the forms were much different from those seen in the Ashoka the Great era.

In particular, alphabets in the inscriptions used in the Gupta Empire showed horizontal lines across the end of lines forming small triangles. This form of writing became the "Devanagari alphabet" in the 14th century BE (758-857 AD). It later evolved into the current Indian alphabet.

The Devanagari alphabet used in the North of India developed into the Tibetan, Nepalese, Kashmiri and Bengali alphabets, and eventually the "current Indian alphabet". However, the Devanagari alphabet did not have any influence on the Thai alphabet.

Praphasi Siha-amphai (2007: 81) stated that the "Devanagari alphabet" means a book in the Deva (divine) part, or written characters by people in the city. Used in the North of India, it was modified from the Gupta alphabet by making straight horizontal lines above consonants at the same level, while vertical lines were made at right angles with the upper horizontal lines. Other linear components either made alternate angles or formed curved lines. They were sometimes bolded like nail heads, hence the term "Nail Head characters". This system was named the "Devanagari alphabet" used to write the Sanskrit language by the educated classes until around 1500 BE (957 AD).

Islam also entered and influenced India leading to the usage of the "Urdu alphabet". The Urdu alphabet stemmed from the Persian characters that used the "Hindi alphabet", which in turn had developed from the "Devanagari alphabet".

When Pakistan separated from India, the latter adapted the "Hindi alphabet" as its national script, while the former used the "Urdu alphabet". Therefore, it can be said that the "Devanagari alphabet" is the original model of the contemporary "Hindi alphabet".

อักษรเทวนาครี

อักษรพราหมีได้รับการเผยแพร่และนำไปใช้ในทางภาคเหนือของสาธารณรัฐอินเดีย แต่เมื่อพุทธศตวรรษที่ ๙-๑๐ อักษรพราหมีก็เริ่มคลี่คลาย โดยมีการประดิษฐ์เส้นบนแนวขวางของพยัญชนะเด่นชัดขึ้น อีกทั้งรูปสัณฐานก็แตกต่างกันไปจากอักษรพราหมี สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช โดยเฉพาะจารึกที่สร้างในสมัยราชวงศ์คุปตะมีการขีดเส้นขวางปลายอักษรเป็นรูปสามเหลี่ยม จนกลายเป็น **อักษรเทวนาครี** ที่ชัดเจนในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๔

อักษรเทวนาครีที่มีรูปอักษรงดงามที่สุด คือ อักษรเทวนาครี ในจารึกของพระเจ้าพรหมวรรณะ เพราะมีการตกแต่งเส้นอักษรและรูปทรงอักษรอย่างวิจิตร และอักษรเทวนาครี ต่อมา ได้วิวัฒนาการกลายเป็นอักษรทิเบต อักษรเนปาล อักษรแคชเมียร์ อักษรเบงกอล รวมทั้งอักษรในอินเดียปัจจุบัน

ประภาศรี สีหอำไพ ได้กล่าวถึงอักษรเทวนาครีไว้ว่า อักษรเทวนาครี หมายถึงหนังสือในภาคของเทพหรือตัวหนังสือเขียนของคนในนคร ได้ใช้ในอินเดียฝ่ายเหนือ โดยปรับปรุงรูปแบบอักษรคุปตะ ให้เส้นนอนด้านบนเป็นเส้นตรง อยู่ในระดับเดียวกัน มีเส้นตั้งที่สำคัญเป็นเส้นที่ทำมุมฉากกับเส้นนอนด้านบนเส้นประกอบอื่นๆ ทำมุมทแยงหรือเป็นเส้นโค้งปลายเส้น บางครั้งทำตัวหนาเหมือนหัวตะปู เรียกอักษรแบบนี้ว่า "ตัวหนังสือแบบหัวตะปู" สำหรับใช้เขียนภาษาสันสกฤตของชนชั้นที่มีการศึกษา โดยใช้กันมาถึงราว พ.ศ. ๑๕๐๐ ศาสนาอิสลามได้มีอิทธิพลในอินเดีย จึงมีการใช้อักษรอูรดู ซึ่งเป็นอักษรจากเปอร์เซียและใช้อักษรฮินดีซึ่งมีพัฒนาการมาจากอักษรเทวนาครี ต่อมา เมื่ออินเดียและปากีสถานแยกประเทศกัน อินเดียจึงใช้อักษรฮินดีเป็นอักษรประจำชาติ ส่วนปากีสถานใช้อักษรอูรดู เพราะฉะนั้น อักษรเทวนาครีจึงถือได้ว่าเป็นอักษรต้นแบบของอักษรฮินดีในปัจจุบัน

श्रीगणेशायनमः॥ ७३३॥ अग्निं ईळे। पुरः र्हितां यज्ञस्य। देवं क्रुत्विजे
 ॥ होतारं रलघातमं॥ अग्निः पूर्वभिः। कृषिभिः उय्यः। नूतनैः उत॥ सः देवा
 न्। आ। इह वक्षति॥ अग्निना रयिं। अश्रवत्। पोषं एव॥ द्विः द्विः यज्ञस्य।
 वीरवत् उतमं॥ अग्नेयं यज्ञं। अचरं विश्वतः। परिभूः। अर्ति॥ सः। इत्। देवेषु ग
 छति। अग्निः। होता। कविः क्रतुः। सप्तः। चित्रश्रवः रतमः॥ देवः देवे आ गम् भिः
 त्॥ १॥ यत् अंगं शशुषे त्वं। अग्ने भद्रं करिष्यसि॥ तव इत्। तव सप्तं अग्नि
 रः॥ उर्पा त्वा। अग्ने द्विः द्विः। दीपा वस्तः। धिया। वयं॥ नमः। मरतः। आ। इमसि
 राजते। अधराणां गोपां। क्रतस्य। दीदिविं॥ वर्षमानं स्व। हमै॥ सः। नः। पिता इवा
 सुनवे। अग्ने सु उपायनः। भव॥ सर्वस्वानः। स्वस्तये॥ २॥ गायो इति। आ। यहि।

हवीत। इमे सोमाः। अरुं रुताः॥ तेषां पाहि। शुचिः हवः॥ वायो इति उक्तेभिः। जरते।
 त्वां अर्चं जरितारः॥ सुतः सोमाः। अरुः र्विदः॥ गायो इति तव प्रष्टं चती। जेना।
 जिगति। शशुषे। उरूची सोमं पीतये॥ इ इवायु इति इमे सुताः॥ उर्पा प्रयः रभिः।
 आ गतं॥ इ इवः वां उत्रांति। हि वायो इति इ इः। च। चेतथः। सुतानां। वा जिनीव
 स् इति वा जिनी वस्तु॥ तो। आ। यात् उर्पा इवत्॥ ३॥ वायो इति इ इः। च। सुनवः
 ॥ आ। यात् उर्पा रभिः रक्तं। मस्तु इत्या धिया। नरा॥ मित्रं इवे पुत इहा।
 वरुणं च। मित्रा इसं। धियं घृता नीं। सार्धता॥ क्रतेन मित्रावरुणौ। क्रतुः च
 थौ। क्रतु स्पृशा॥ क्रतुं वृहते आ शाये इति। कवी इति नः। मित्रावरुणा। तु
 विः जातौ उरुः क्षया। दक्षं द्याते इति अपरां॥ ४॥ अश्विना। यज्वरीः। इषः।

บทที่ ๒

วิวัฒนาการภูมิปัญญา อักษรไทย

Chapter 2

Thai Alphabets:

A Fountain of Wisdom

อักษรก่อนลายสือไทย

อารยธรรมอินเดียได้แผ่อิทธิพลมายังอุษาคเนย์หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งแต่สมัยโบราณ ไม่ว่าจะเป็นด้านการปกครอง ความเชื่อ ประเพณี หรือวัฒนธรรม รวมทั้งวรรณกรรม ภาษา และอักษร เป็นต้น

สำหรับด้านอักษรนั้น ปรากฏอักษรพราหมีอยู่ใน **จารึกโวกาญ** ซึ่งเป็นจารึกของอาณาจักรฟูนัน มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๗-๘ พบที่หมู่บ้านโวกาญ เมืองญัตรัง สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามในปัจจุบัน เป็นจารึกโบราณที่เก่าแก่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่าที่พบในปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังพบจารึกอายุใกล้เคียงกัน คือ **จารึกตราหิน** หรือ **จารึกเมืองออกแก้ว** ที่เมืองออกแก้ว ทางตอนใต้ของราชอาณาจักรกัมพูชาในปัจจุบัน

แม้อักษรพราหมีมิได้มีอิทธิพลต่ออักษรของกลุ่มชนบนดินแดนอุษาคเนย์ แต่อักษรคฤณท์หรืออักษรปัลลวะซึ่งวิวัฒนาการมาจากอักษรพราหมีนั้น เป็นต้นเค้าอักษรของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนี้ โดยมีการสันนิษฐานว่า พ่อค้าหรือนักบวชเป็นกลุ่มคนที่น่าอักษรคฤณท์มาเผยแพร่ เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ ๙-๑๑ ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวร่วมสมัยเดียวกับอาณาจักรต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอดีต ได้แก่ อาณาจักรทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ ๑-๑๖) อาณาจักรเจนละหรืออาณาจักรขอมก่อนสมัยพระนคร (พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๔) อาณาจักรขอมสมัยพระนคร (พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๕) อาณาจักรปยูหรืออาณาจักรศรีเกษตร (พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๔) และอาณาจักรศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๕)

ด้วยเหตุนี้ อาณาจักรต่างๆ ในสมัยนั้น จึงมีโอกาสได้รับอิทธิพลทางด้านภาษา และโดยเฉพาะอักษรจากอินเดียฝ่ายใต้ ดังปรากฏอักษรในจารึกหลายหลักที่พบในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปัจจุบัน มีรูปแบบคล้ายคลึงกับอักษรคฤณท์ ในสมัยพระเจ้าสิงหกรรมัน กษัตริย์ราชวงศ์ปัลลวะแห่งอินเดียใต้ เช่น **จารึกลานทอง** ของอาณาจักรปยูในสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า **จารึกมหานาวิกพุทธคุปต์** ในประเทศมาเลเซีย **จารึกพระเจ้ามุลอรัม** สาธารณรัฐอินโดนีเซีย **จารึกพระเจ้ามเคนรอมัน** สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว **จารึกกะเคชอ้ง** ราชอาณาจักรกัมพูชา **จารึกกวางนำ** สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ตลอดจน **จารึกเขารัง**^๑ จังหวัดปราจีนบุรี ประเทศไทย จึงเรียกอักษรคฤณท์ที่พบในจารึกสมัยเดียวกันนี้ว่า อักษรปัลลวะ

Before the Creation of Thai Alphabet

The influence of the Indian Civilization has long been seen across Southeast Asia since the ancient time. This can be traced from political settings, values, tradition, culture, as well as literatures, languages, and alphabets.

Alphabetically, the Brahmi script inscribed in the Vo Canh inscription that belongs to the Funan Kingdom. Found in the Vo Canh village, the city of Nha Trang, Vietnam, the inscription is believed to be built during the 7th-8th Buddhist century.

Although the Brahmi script was not influential in the creation of other alphabets found in the Southeast Asia, the Grantha alphabet (aka Pallava) from which the Brahmi evolved is a model of other alphabets used in the region. It is also believed that merchants or priests made the Grantha widely used during the 9th-11th Buddhist century.

Hence, Kingdoms in the region were inherited linguistically, particularly alphabet, from the South Indian region. As found in what is currently Southeast Asia, many similar inscriptions that of Grantha built in the reign of King Simhavarman, a king from the Pallava Dynasty of South India, include the Lan Thong inscription in Burma, the Mahanavik Buddhagupta inscription in Malaysia, the Mulavarman inscription in Indonesia, the Mahendravarman inscription in Laos, the Kadoeyang inscription in Cambodia, the Kwangnam inscription in Vietnam, and Khao Rang inscription¹ in Prachin Buri, Thailand. Therefore, the Grantha alphabet found in the same period is called Pallava.

Pallava Alphabet

Ancient alphabets in Southeast Asia were developed from the Grantha or Pallava script which was widely used in the South of India around the year 30-11th centuries BE (268-557 AD). It is believed that these alphabets were conveyed into Southeast Asia via religious propagation by monks and Brahmins.

Therefore, the initial sets of alphabet discovered in Thailand were rooted in the Grantha or Pallava. Several stone inscriptions, some with the year inscribed, were discovered in every region of Thailand e.g. the inscriptions in the ancient city of Si Thep in Phetchabun Province, the Khao Noi inscription² in Sa Kaeo Province, the inscriptions of the "ye dhamma"³ Pali verse discovered in Nakhon Pathom, the inscriptions at the Maheyong Temple⁴ in Nakhon Si Thammarat, and the inscriptions at the Chong Sa Chaeng village⁵ in Sa Kaeo. These inscriptions were all of the same era, that is, around 1200 BE (558-657 AD).

The Pallava scripts on these stone inscriptions contained similar forms of characters and writing. The only difference was in the language used. Some were inscribed in the Sanskrit language, others featured the Pali language.

อักษรปัลลวะ:

ด้วยเหตุนี้ อักษรที่พบในประเทศไทยรุ่นแรกจึงได้ต้นแบบมาจากอักษรปัลลวะ ซึ่งปัจจุบันมีการค้นพบหลักฐานเป็นศิลาจารึกหลายหลัก โดยหลักที่มีความเก่าแก่ที่สุด และมีศักราชปรากฏอยู่อย่างชัดเจน คือ **จารึกเขาน้อย**^๒ จังหวัดสระแก้ว ระบุปีมหาศักราชซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๑๑๘๐ และ **จารึกเขารัง** ระบุปีมหาศักราชซึ่งตรงกับ

พ.ศ. ๑๑๘๒

จารึกหลักธรรม ๓ เมืองศรีเทพ จารึกเป็นอักษรปัลลวะ ภาษาบาลี ตัวอักษรมีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๔ เนื้อหาของจารึกหลักนี้ เกี่ยวกับหลักธรรมสำคัญของ พระพุทธศาสนา

The 3rd Dhamma Stone inscription found at the city of Si Thep features Pallava script of Pali language. It was dated at about 558-857 AD and describes principal precepts of the Buddhist faith.

นอกจากนี้ ยังพบจารึกอักษรปัลลวะอีกหลายหลักเกือบทุกภูมิภาคของประเทศไทย ที่มีอายุใกล้เคียงกันคือในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ เช่น จารึกเมืองศรีเทพ จังหวัด เพชรบูรณ์ จารึกเยธุมมาฯ^๓ จังหวัดนครปฐม จารึกวัดมเหยงค์^๔ จังหวัด นครศรีธรรมราช จารึกช่องสระแอง^๕ จังหวัดสระแก้ว เป็นต้น

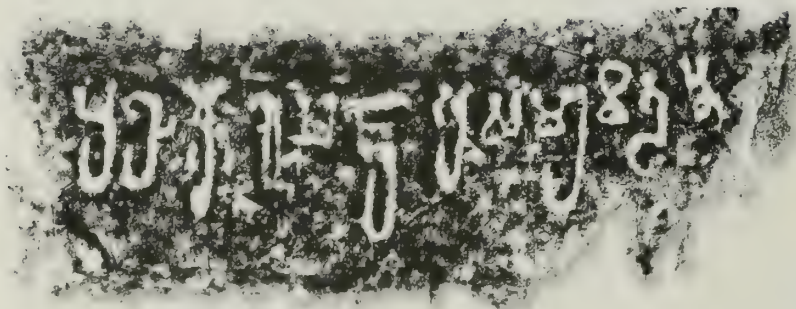
รูปสัณฐานของอักษรปัลลวะในศิลาจารึกที่พบในประเทศไทย ราวพุทธศตวรรษ ที่ ๑๒ นี้ มีรูปลักษณะอักษรและอักษรวิธีที่คล้ายคลึงกัน มีความแตกต่างกันแต่ใน ด้านภาษา ด้วยบางหลักจารึกเป็นภาษาสันสกฤต เช่น จารึกวัดมเหยงค์ บางหลักจารึก เป็นภาษาบาลี เช่น จารึกเยธุมมาฯ หรือบางหลักมีการจารึกทั้งภาษาเขมรและภาษา สันสกฤต เช่น จารึกเขารัง เป็นต้น

เมืองโบราณศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ สถานที่ค้นพบโครงกระดูกมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ รวมถึงจารึกเมืองศรีเทพ ซึ่งจารึกเป็นอักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ เป็นที่น่าเสียดายที่จารึกหลักนี้ เนื้อศิลาแตกหายไป ข้อความในจารึกแต่ละบรรทัด จึงมีอยู่เฉพาะตอนกลาง ไม่มีส่วนต้นและส่วนปลายบรรทัด ทำให้เนื้อความในจารึกขาดตอนไปเป็นช่วงๆ

The ancient city of Si Thep in Si Thep District, Phetchabun.

It is the site of prehistoric human bones and stone inscriptions of Sanskrit language inscribed in Pallava script, dated to circa 558-657 AD. Unfortunately, the stone broke and the inscription cannot be entirely understood.

พระพุทธรูปศิลาจากถ้ำกมมณีในถ้ำเขาญี่งอ จังหวัดราชบุรี ประติมากรรมศิลปะเขมรยุคแรก พระพุทธรูปเขมรแบบปฐมพุทธ
พระพักตร์สามเหลี่ยมรูปพระเขมร ศีรษะกลมทรวดวงรี ขนพระพุทธรูปมีจุกที่โคนพระนลาฏ ภายหลังพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒
พระพุทธรูปเขมรแบบปฐมพุทธยุคแรก ๑๑-๑๒ เป็นศิลปะเขมรยุคแรกที่มีลักษณะคล้ายพระพุทธรูป โทที่มีลักษณะคล้ายพระพุทธรูปเขมร
ว่าเป็นพระพุทธรูปเขมรยุคแรก

A stone was relief Buddha image in sitting posture represents the art of Dvaravati. It was found in Hues Khao Ngu Cave in Ratchaburi Province.
The base contains Sanskrit inscription in Paliya script, which shows the same characteristics with that used in the Indian Paliya Dynasty (488-657 AD).
The inscription mentions the creator of the image, Samadigupta Rari who was purified by making merit.

อักษรปัลลวะที่ปรากฏในศิลาจารึกรุ่นแรกนี้ รูปสัณฐานของตัวอักษรยังคงรูปแบบอินเดียฝ่ายใต้สมัยราชวงศ์ปัลลวะ คือยังไม่มีส่วนใดของตัวอักษรเปลี่ยนแปลงไปจากอักษรต้นแบบเดิม แม้จะมีส่วนปลีกย่อยแตกต่างกันออกไปบ้าง ซึ่งอาจเป็นเพราะลายมือหรือรอยแตกของหินเท่านั้น และเป็นที่น่าสังเกตว่า ปรากฏศิลาจารึกอักษรปัลลวะอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย (ยกเว้นภาคเหนือ) ไม่ว่าจะเป็นภาคกลาง เช่น **จารึกฐานรองพระธรรมจักร^๖** จังหวัดนครปฐม **จารึกถ้ำฤๅษีเขาภูเมืองราชบุรี** จังหวัดราชบุรี **จารึกเมืองบึงคอกช้าง^๗** จังหวัดอุทัยธานี ภาคตะวันออก เช่น **จารึกขลุง^๘** และ **จารึกจันทบูร^๙** จังหวัดจันทบุรี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น **จารึกดอนเมืองเตย^{๑๐}** จังหวัดยโสธร **จารึกถ้ำเปิดทอง^{๑๑}** จังหวัดบุรีรัมย์ **จารึกถ้ำภูมโน^{๑๒}** จังหวัดอุบลราชธานี **จารึกวัดจันทก^{๑๓}** จังหวัดนครราชสีมา และภาคใต้ เช่น **จารึกวัดมหาราตุเมืองนครศรีธรรมราช^{๑๔}** **จารึกหุบเขาช่องคอย^{๑๕}** จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าอาณาจักรโบราณในแต่ละภูมิภาคที่ใช้อักษรกลุ่มนี้ ต้องมีการติดต่อสื่อสารกันเรื่อยๆ จึงมีอักษรคล้ายคลึงและร่วมสมัยกัน

ต่อมา ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๖ หลังจากมีการใช้อักษรปัลลวะในดินแดนเอเชียอาคเนย์ได้ประมาณ ๓๐๐-๔๐๐ ปี อักษรปัลลวะเริ่มมีวิวัฒนาการจากอักษรต้นแบบ กลายเป็นอักษรหลังปัลลวะและใช้สืบทอดมาพร้อมกับมีการปรับเปลี่ยนไปทีละน้อย จนวิวัฒนาการมาเป็นอักษรมอญโบราณซึ่งถูกค้นพบอยู่ในบริเวณแถบลุ่มแม่น้ำอิรวดีและลุ่มแม่น้ำสาละวิน และอักษรขอมโบราณซึ่งค้นพบหลักฐานอยู่ในแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและลุ่มแม่น้ำโขง

เหรียญสมัยทวารวดี ด้านหนึ่งเป็นรูปแม่โคกับลูกโค ส่วนอีกด้านเป็นอักษรปัลลวะภาษาสันสกฤต อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ถ้ายกถอดเป็นภาษาปัจจุบันได้ว่า "ศรี ทวารวดีศิวปุณย" แปลว่า พระเจ้าศรีทวารวดีผู้มีบุญอันประเสริฐ เหรียญเงินที่มีจารึกลักษณะเช่นนี้ ปัจจุบันได้สำรวจพบแล้วในหลายพื้นที่ คือที่เมืองนครปฐมโบราณ จังหวัดนครปฐม เมืองอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เมืองคูบัว จังหวัดราชบุรี เมืองโบราณบ้านคูเมือง จังหวัดสิงห์บุรี เมืองพรหมทิน จังหวัดลพบุรี เมืองดงคอนและเมืองอู่ตะเภา จังหวัดชัยนาท

A coin of the Dvaravati features a cow with a calf on one side and Sanskrit inscription in Pallava script on the other side. It was dated to circa 558 AD and resembles those discovered in many other provinces in Central Thailand.

The forms of Grantha or Pallava script found on the early stone inscriptions in Thailand maintained their forms as used in the Pallava Empire in the South of India. None of the forms were altered from the original, though some small differences in detail were found, which were assumed to have resulted from different handwritings and the stone cracks.

It is noteworthy that these stone inscriptions were found in every region across Thailand except in the northern Thailand. The inscriptions found are the inscriptions at the base of the Wheel of Dharma⁶ in Nakhon Pathom, Bang Khek Chang inscription⁷ in Uthai Thani, Khung inscription⁸ and Charithabun inscription⁹ in Chanthabun Province, Don Mueang Yoe inscription¹⁰ in Yasothon, Pad Thong Cave¹¹ inscription in Buriram, Phu Ma Nai inscription¹² in Udon Ratchathani, Chan Thua Temple inscription¹³ in Nakhon Ratchasima, Mahathat Temple inscription¹⁴, and Chong Khoi Valley inscription¹⁵ both in Nakhon Si Thammarat, etc. This provides evidence that these regions communicated constantly with each other, hence the similarity of the form of alphabet of the same era despite the long distances between sites.

Later during the 15th and 16th centuries BE (858-1057 AD), after the Pallava alphabet had been in use in Southeast Asia for approximately 300 to 400 years, it began to evolve from the original forms. This has become known as the post-Pallava alphabet, which underwent gradual change until it evolved to become the ancient Mon and Khmer alphabets. Examples of this Khmer alphabet were discovered in the areas of the Chao Phraya and Mekong River basins.

Discovered in the areas of the Irrawaddy and Salween basins were examples of another evolved form called the ancient Mon alphabet.

ภาพที่เห็นคือหินและจารึกที่ขุดพบที่เมืองมอญโบราณ ซึ่งจารึกบันทึกเรื่องราวของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช กษัตริย์แห่งอาณาจักรพม่า ซึ่งทรงนำพระพุทธรูปทองคำมาประดิษฐานที่เมืองมอญโบราณ และทรงสร้างพระพุทธรูปทองคำขึ้นที่เมืองมอญโบราณ

The flaming Chedi and the Chedi Ku Kut, stupas in the Chamoevi Temple, in Mueang District, Lamphun, are where the stone inscription of King Sawawathim II was discovered. The ancient Mon and Pali inscription in ancient Mon scripts was dated at circa 1058 AD and describes the King's renovation of the collapsed stupas caused by an earthquake, his mother's command to dig a well in the temple compound, and offering of monk servants, land and other items to the temple.

อักษรมอญโบราณ และอักษรขอมโบราณ

อักษรมอญโบราณ เป็นอักษรที่มีพัฒนาการไปจากอักษรหลังบัลลวะ ใช้ในอาณาจักรพุกามในสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า สมัยพระเจ้าอโนรุทหรืออนรุท และได้แผ่ขยายมายังดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำปิงและแม่น้ำวัง คือบริเวณที่เคยเป็นอาณาจักรหริภุญชัย ซึ่งมีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘

ลักษณะของอักษรมอญโบราณนั้น ได้ปรับเปลี่ยนตามอัตลักษณ์ของตนเองคือ ตัดเส้นโค้งของอักษรหลังบัลลวะให้สั้นลง ส่วนเส้นปกนั้น อักษรมอญโบราณเริ่มให้ความสำคัญน้อยลงจนไม่มีเส้นปกบน เหลือแต่เพียงตัวอักษรโล้น ดังปรากฏในศิลาจารึกที่มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ เช่น **จารึกพระเจ้าสวาวาสีกรี**

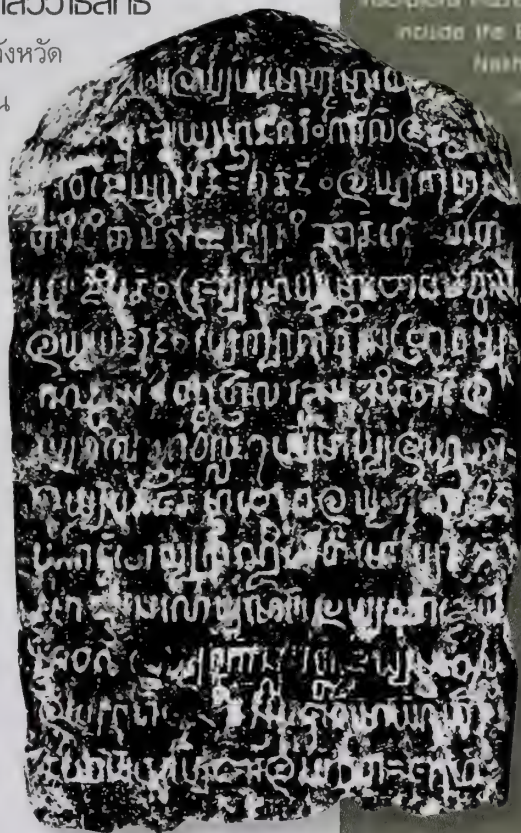
(วัดกุฎ) จังหวัดลำพูน **จารึกแม่ทึนบดเวียงมโ** จังหวัด

เชียงใหม่ เป็นต้น และอักษรวิธึแบบอักษรมอญโบราณนั้น

จะวางสระไว้รอบพยัญชนะ ถ้ามีอักษรควบกล้ำ จะเขียนอักษรควบกล้ำด้วยตัวเชิงไว้ได้บรรทัด โดยอักษรที่เป็นตัวสะกดและตัวตาม ในภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต จะวางตัวสะกดไว้บนบรรทัดและวางตัวตามไว้ใต้บรรทัด ซึ่งสระ มี ๑๐ ตัว โดยมีทั้งสระจมและสระลอย สำหรับพยัญชนะ มี ๓๐ ตัว

จารึกวัดแสนข้าวห่อ จารึกเป็นอักษรมอญโบราณ อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ เนื้อหากล่าวถึงการสร้างสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ๑๐ องค์ การปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์และต้นมะพร้าว การสร้างฉัตรยอดพระไตรปิฎก คัมภีร์พระปริตร พร้อมทั้งเก็บคัมภีร์ รวมทั้งกำแพงและการถวายวัว ๑ คู่ โดย "ตชุมหาเถร" แห่งเมืองหริภุญชัย ซึ่งอาจเป็นกษัตริย์ที่เคยปกครองเมืองหริภุญชัยในสมัยโบราณหรือจังหวัดลำพูนในปัจจุบัน

An ancient Mon inscription at Saen Khao Ho Temple, dated to 1058 AD, is on display at the National Museum of Haribhunjaya. The text describes construction of the shrines for ten Buddha images, growing of bodhi trees and coconut trees, construction of a tiered umbrella and temple wall, creation of Buddhist teaching book, and donation of a pair of cows by a King of the ancient Lamphun.

Ancient Mon Alphabet and Ancient Khmer Alphabet

The ancient Khmer alphabet discovered on the stone inscriptions in Thailand was influenced by the Khmer alphabet in the Angkor period. Most examples were found in religious sites built under the influence of Khmer arts of the time. As for the ancient Mon alphabet, its identity was altered as discovered on the stone inscriptions. Stone inscriptions inscribed using both types of alphabet include the Ban Phangkhua inscriptions in Nakhon Phachakha Province, the inscriptions at the Ta Phraya Temple in Sa Kaeo, the stone inscriptions found at ancient Khmer temple (Prasat) in Suoi, Phang (beneath the stone inscriptions) in Lamphun, and Wihig Mang grinding stone inscriptions in Chiang Mai Province.

Both the ancient Khmer and Mon alphabets strictly maintained the writing methods of the Paliya alphabet. However, their forms were changed in opposite directions; the ancient Khmer alphabet gave importance to a decorative line above a character, called "Pok", which was developed to become the "Sok" of "Mavam Tok" Monahan. The ancient Mon alphabet reduced the importance of this Pok decorative line, which eventually disappeared, leaving the Mon alphabet undecorated.

The ancient Khmer alphabet was dominant in the Chao Phraya River basin with Lop Buri as its center. The alphabet influenced the Thai alphabet created in the Sukhothai period, as evidenced in discoveries from the reign of King Ramathibodi the Great. After the king created the Thai alphabet, the Khmer alphabet was still used for recording sacred books through the Ayutthaya and Rattanakosin periods.

The ancient Mon alphabet, meanwhile, was brought to the North of Thailand with its center in what is now Lamphun Province. It became the original form of the Yuan alphabet and the Tala Mising alphabet. These scripts were used in writing northern dialects from the time of the Mengrai dynasty. As well, they were propagated to the Lan Xang Kingdom and the Northeast of Thailand.

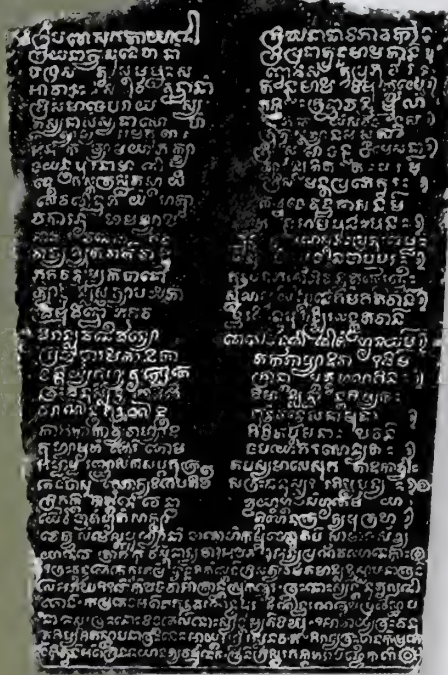
อักษรขอมโบราณ เป็นอักษรที่พัฒนาการไปจากอักษรหลังปัลลวะ ใช้ใน

ช่วงประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๘ พบทั้งในอาณาจักรทวารวดีและอาณาจักรขอมสมัยพระนคร เฉพาะที่ค้นพบในศิลาจารึกในประเทศไทยนั้น ได้รับอิทธิพลมาจากอักษรขอมสมัยพระนคร โดยส่วนใหญ่จะปรากฏในศาสนสถาน ศิลปะขอมสมัยพระนคร

อักษรขอมโบราณยังรักษาระบบอักษรวิธีของอักษรปัลลวะอย่างเคร่งครัด แต่รูปสัณฐานกลับปรับเปลี่ยนไปตรงกันข้ามคือ อักษรขอมโบราณให้ความสำคัญกับเส้นปกบน ซึ่งกลายเป็น "ศก" หรือ "หนามเตย" และได้ใช้กันอย่างแพร่หลายในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีเมืองลพบุรีโบราณเป็นศูนย์กลาง และได้มีอิทธิพลต่ออักษรไทยที่เกิดขึ้นในสมัยสุโขทัยด้วย ดังจะเห็นได้จากเมื่อครั้งที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์อักษรไทยแล้ว อักษรขอมก็ยังคงมีความสำคัญในการบันทึก

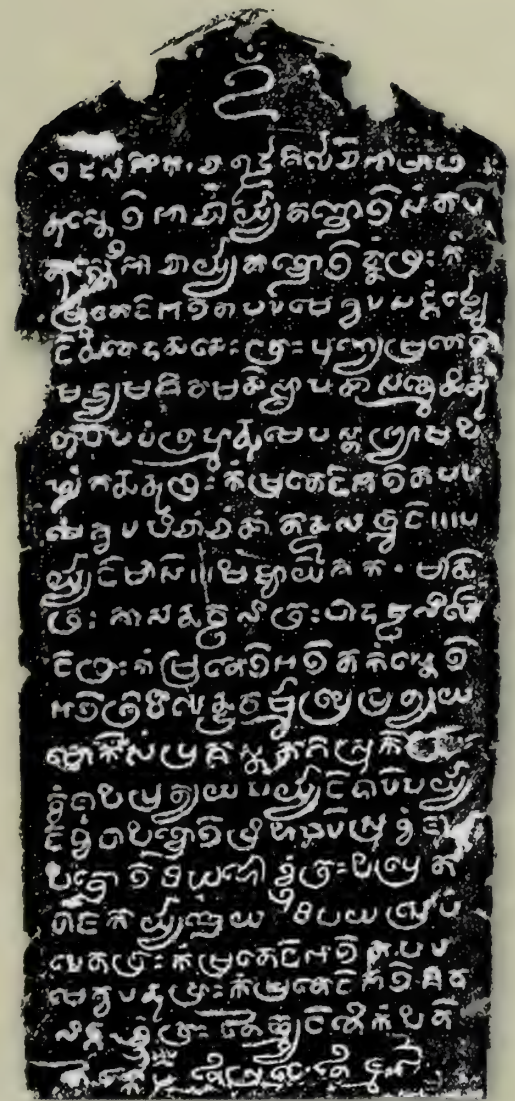
คัมภีร์ทางศาสนาสืบต่อมาจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์

ส่วนอักษรขอมอญโบราณที่เข้ามามีอิทธิพลอยู่ทางภาคเหนือโดยมีศูนย์กลางที่เมืองลำพูน ได้เป็นอักษรต้นแบบของอักษรยวนและอักษรตัวเมืองที่ใช้เขียนในภาษาไทยถิ่นเหนือ ตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังรายเป็นต้นมา และแพร่หลายไปสู่อาณาจักรล้านช้างและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเป็นอักษรธรรมหรืออักษรธรรมอีสาน

จารึกบ้านซำบปาก จารึกเป็นอักษรขอมอญโบราณ ระบุ พ.ศ. ๑๖๐๙ พบที่อำเภอปากธงชัย จังหวัดนครราชสีมา เนื้อหาเป็นการกล่าวแสดงความคารวะต่อพระพุทธเจ้า และบรรดาศาสตราจารย์ทั้งหลาย ทั้งในพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

Khmer and Sanskrit inscription in ancient Mon script, found at Sap Bak village, Pak Thong Chai District, Nakhon Ratchasima. The text presents respect to Lord Buddha and other religious leaders of both Buddhist and Hindu faiths.

ปรางค์เทพสถิตกษัตริย์นครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน จังหวัดขอนแก่น เป็นปรางค์โบราณที่สร้างขึ้นในสมัยอาณาจักรขอมโบราณ โดยพระเจ้าสรวิชัยมงคลแห่งเมืองขุขันธ์ เป็นผู้สร้างในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ ปรางค์เทพสถิตกษัตริย์นครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน เป็นปรางค์โบราณที่สร้างขึ้นในสมัยอาณาจักรขอมโบราณ โดยพระเจ้าสรวิชัยมงคลแห่งเมืองขุขันธ์ เป็นผู้สร้างในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๗

Sdok Kok Thom Temple, situated in Khok Sung District, Sai Kaeo, is the largest ancient Khmer temple in eastern Thailand. It is where the first Sdok Kok Thom inscription was discovered. The ancient Khmer inscription, dated to 627 AD, states duties of the safeguarder of the divine statue in the temple followed by names of seven Khmer kings dedicated to the statue.

ภาพสลักฝาผนัง ปราสาทนครวัด แสดงถึงกำลังพลของกลุ่มชนต่างๆ ที่ได้เข้าร่วมในกองทัพของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗
รวมทั้งกองทัพจากลพบุรี ซึ่งสันนิษฐานว่าอาจเป็นชาวไทย เมื่อสมัยที่เขมรภายใต้มีอิทธิพลทางการเมืองของอาณาจักรขอม
ในระหว่างการปกครองที่มีเมืองลพบุรีหรือจังหวัดลพบุรีในปัจจุบันเป็นดินแดนขึ้นต่อ เขมร ทั้งนี้จะมีการสถาปนาอาณาจักรสุโขทัยในเวลาต่อมา

Stone engraving on the wall of Angkor Wat in Cambodia, depicting troops of different ethnic groups which joined the military force of King Jayavarman VII.
Among them was troop of the Thai people in Lavo (now Lop Buri) which was then under the rule of Khmer Kingdom.

อักษรไทย

ก่อนการเกิดขึ้นของอาณาจักรสุโขทัยนั้น กลุ่มชนชาวไทยได้รวมตัวกันก่อตั้งเป็นชุมชน อาศัยปะปนอยู่กับกลุ่มชนชาวขอมและชาวมอญ และแม้จะรวมตัวกันได้เป็นปึกแผ่นและพร้อมที่จะเป็นอิสระ แต่ยังไม่มีโอกาส เนื่องจากยังอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมืองของอาณาจักรขอม ซึ่งยังเรืองอำนาจและมีความแข็งแกร่งมาก กลุ่มชนชาวไทยจึงได้แต่เพียงเสริมสร้างวัฒนธรรมประจำกลุ่ม โดยเฉพาะวัฒนธรรมการเขียนหนังสือ เช่น กลุ่มชนชาวไทยใหญ่ได้ดัดแปลงอักษรขอมไปใช้ในการบันทึกภาษาไทยใหญ่ กลุ่มชนชาวโยนกได้ดัดแปลงอักษรขอมไปใช้บันทึกภาษาไทยถิ่นเหนือ (อักษรวนหรืออักษรตัวเมือง) กลุ่มชนชาวไทยอาหมได้ดัดแปลงอักษรขอมไปใช้บันทึกเป็นภาษาเขียนของตนเอง จนเกิดเป็นเอกสารชื่อว่า “อาหมโบราณจี” หรือ “อาหมบูรณจี”

การเรียนรู้วัฒนธรรมการเขียนหนังสือนั้น เกิดขึ้นทั้งกลุ่มชนชาวไทยทางภาคเหนือ ซึ่งได้รับเอาอิทธิพลวัฒนธรรมการเขียนอักษรขอมโบราณไปใช้ในการบันทึกภาษาไทยถิ่นเหนือ ส่วนกลุ่มชนชาวไทยทางภาคกลางก็ได้รับเอาวัฒนธรรมขอมด้านอักษรศาสตร์ในการเขียนเรื่องราวต่างๆ ทั้งฝ่ายอาณาจักรและศาสนจักร ทั้งภาษาไทยและภาษาบาลี หรือแม้กระทั่งภาษาขอมก็ใช้อักษรขอมของอาณาจักรขอมพระนคร เนื่องจากช่วงนั้นเป็นกลุ่มชนชาติที่มีวัฒนธรรมเจริญกว่าโดยเฉพาะด้านอักษรศาสตร์

อย่างไรก็ตาม เมื่ออาณาจักรขอมสมัยพระนครเสื่อมอำนาจลงราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ กลุ่มชนชาวไทยนำโดยพ่อขุนผาเมืองและพ่อขุนบางกลางหาวได้ปราบ “ขอมสบาดโขลญลำพง” ผู้มีอำนาจปกครองเมืองสุโขทัยได้ ต่อมาจึงได้ก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัย โดยมีพ่อขุนศรีอินทราทิตย์เป็นปฐมกษัตริย์ครองอาณาจักรสุโขทัยและรัชสมัยต่อมาคือพ่อขุนบานเมือง ทั้ง ๒ รัชกาลนั้น ยังคงอาศัยวัฒนธรรมดั้งเดิมของอาณาจักรขอมอยู่ ทั้งระบบการปกครอง ภาษาและอักษร

Thai Alphabets

Thai script was influenced by southern Indian culture, with both Buddhist and Brahmin elements, before the unique Thai alphabet was created. Some paleographers shared their views on the Thai alphabet as follows:

Scripts from the Indian subcontinent were the first scripts brought into the Southeast Asian region. According to the stone inscriptions discovered, the most popular scripts include the Brahmi alphabet found sometime after 900 BE (357 AD). It was then better known as the Pallava alphabet, termed after the Pallava dynasty which ruled the southern part of India during that period. This script would later evolve to contain more unique characteristics and came to be known as the ancient Mon and Khmer alphabets. These were eventually developed to become the Thai alphabet.

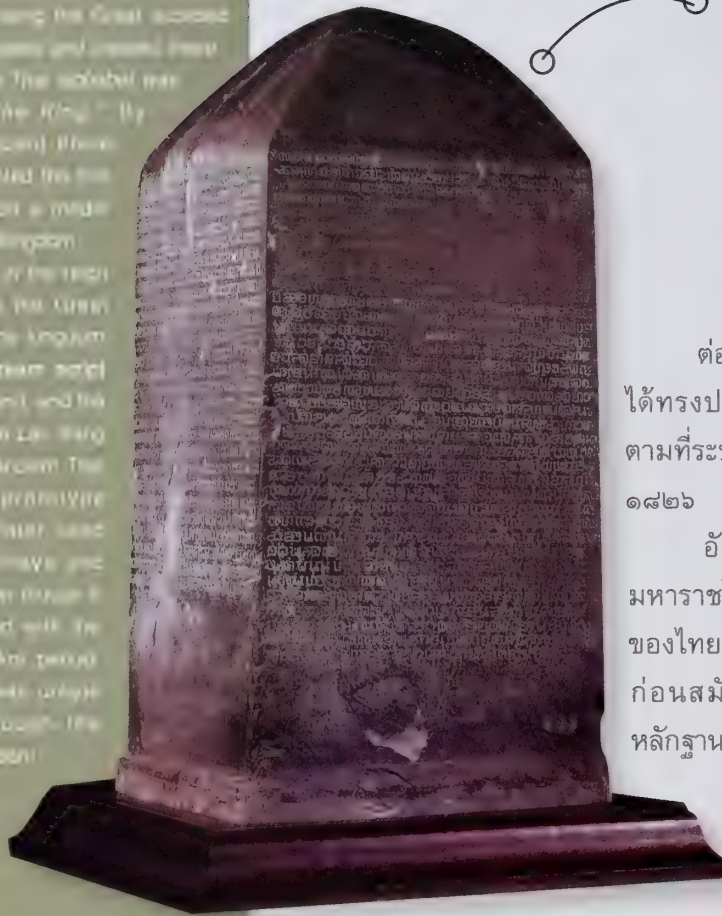
The Sukhothai Kingdom was established by King Sri Indrathit around 1792 BE (1249 AD). Later in 1826 BE (1283 AD) or the year 1205 of the Shaka era, King Ramkhamhaeng the Great, his son and the third king, created the ancient Thai alphabet called Lai Sue Thai based on the ancient Khmer and Mon scripts. It is assumed that he adapted the scrawled Khmer alphabet in devising the Lai Sue Thai.

Since then, the people of the Sukhothai Kingdom were able to pass their accumulated knowledge in various fields on to succeeding generations, mostly by using the ancient Thai scripts or Lai Sue Thai.

The Lai Sue Thai created by King Ramkhamhaeng the Great in 1826 BE was the first complete Thai alphabet. There are no stone inscriptions or any other Thai scripts discovered before this time. This is because Thai people had not yet established their own territory, so they might not require their own script. Later when they were able to rule Sukhothai, an alphabet became necessary.

After King Ramkhamhaeng the Great ascended to the throne in 1279, he issued a decree that the script, known as the 'script of the Great King' (script of the King), be created because of the King's wish to unify the Kingdom of Sukhothai and the Kingdom of Lanna. He issued the first royal decree to create a unified script for the Kingdom of Sukhothai.

The Thai script used in the reign of King Ramkhamhaeng the Great was produced from the Khmer script used in the North of Thailand, and the Thai script used in the Lan Na Kingdom. Moreover, the ancient Thai script served as the prototype of Burmese alphabets later used in the Shan State, Ayeyarwady and Rakhine States. Even today, it shared the writing method with the Khmer script of the Angkor period. The form of the letters was written and printed down through the generations until the present day.

ศิลาจารึกหลักที่ ๑ หรือ จารึกพ่อขุนรามคำแหง จารึกเป็นอักษรไทยที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทรงประดิษฐ์ขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๖ หรือ ราว ๗๓๐ ปี มาแล้ว

The first inscription of King Ramkhamhaeng the Great who created the Thai alphabet in 1283 AD.

ต่อมา ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระองค์ ได้ทรงประดิษฐ์อักษรไทย เมื่อปีมหาศักราช ๑๒๐๕ ตามที่ระบุใน ศิลาจารึกหลักที่ ๑ ซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๑๘๒๖

อักษรไทยหรือลายสือไทยที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทรงประดิษฐ์ขึ้นนั้น นับว่าเป็นอักษรชุดแรกของไทย เพราะไม่ปรากฏว่ามีศิลาจารึกหรืออักษรไทย ก่อนสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ดังที่ปรากฏหลักฐานในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ด้านที่ ๔ ความว่า

“...เมื่อก่อนลายสือไทยนี้มี ๑๒๐๕ ศก ปีมะแม พ่อขุนรามคำแหงหาใครใจในใจ แลใส่ลายสือไทยนี้ ลายสือไทยนี้จึงมีเพื่อขุนผู้นั้นใส่ไว้...”

นักวิชาการสันนิษฐานว่า ลายสือไทยหรืออักษรไทยที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทรงประดิษฐ์ขึ้น คงได้อาศัยอักษรที่ใช้อยู่เดิมในสมัยสุโขทัย คือ อักษรขอมโบราณ และอักษรมอญโบราณเป็นต้นแบบ

อักษรไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้สืบทอดไปใช้ในฝ่ายอาณาจักร กลายเป็นอักษรฝักขามในภาคเหนือของประเทศไทยและเป็นอักษรไทยน้อยซึ่งใช้ในฝ่ายอาณาจักรของเมืองศรีสัตนาคนหุตล้านช้าง นอกจากนี้ ยังได้เป็นต้นแบบของอักษรสยาม ใช้ในสมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา และกรุงรัตนโกสินทร์ แม้จะมีอักษรวิธีเหมือนอักษรขอมสมัยพระนคร แต่รูปแบบอักษรยังคงรักษาและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

พระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งเป็นต้นฐานอยู่ที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย
Royal Monument of King Ramkhamhaeng the Great, situated at the Sukhothai Historical Park, Sukhothai Province.

วัดช้างเผือก เมืองศรีสัชนาลัย นักวิชาการสันนิษฐานว่า น่าจะเป็นวัดเดียวกับที่ปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ๒ ด้านที่ ๒ ที่กล่าวไว้ว่าเป็นมหาพิศราช ๑๒๐๗
ซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๑๗๗๗ หรือตรงกับตำนานพระราชนิพนธ์ว่า "...ให้ขุนนางพระ ๑๐๐๐ ตั้งศาลาขึ้น กระทำบูชาพระรัตนตรัย และได้ขึ้นทูล
รับเกล้าไว้ในกลางเมืองศรีสัชนาลัย ในพระนครที่วัดนี้ ทศกัณฐ์นั้นตัว คือวัดมหาชัยพระมหาธาตุ ตามเจ้าเมืองแล้ว..."

Ching Lam Temple in the city of S. Satchanalai, believed to be the temple mentioned on the 2nd side of the first inscription of King Ramkhamhaeng the Great, which describes the construction of a stupa at the city center to house Buddha relics in 1286 AD.

The ancient Thai alphabet in the reign of King Ramkhamhaeng the Great exhibited distinctive writing methods as follows:

1. There were four types of letter: consonants, vowels, digits, and tonal marks

2. Consonants, vowels and digits had the same size, written on the same line, while tonal marks were placed above consonants

3. Initial consonants composed of two letters – be it a cluster or leading consonants; an initial consonant and the “-า” (pronounced aa) vowel; a vowel and an initial consonant; diphthongs such as “เอือ” (pronounced uea) which is a combination of “เอือ” (pronounced ue) and “-า”; final consonant and the consonant that follows the final consonant, were written one after another as single set, while other letters were written separately.

4. Double consonants called a “han letter” were used to replace the “-ะ” (pronounced a) vowel with such letters as the final consonant. This is like using the “han letter” instead of the “กั” vowel form and a final consonant.

5. The vowels (i), (ii), (ue), (u), and (uu) were placed in front of the initial consonant.

6. The form “อ” in the vowel “-อ” (pronounced or) and the vowel “เอือ” (pronounced ue) was omitted.

7. The form “ีย” was used to represent the vowel “เีย” (pronounced ia) when there was no final consonant.

The form “ย” (pronounced y) was used to represent the vowel “เีย” when it was followed by a final consonant.

8. The form “อือ” was used to represent the vowel sound “เอือ” (pronounced uea) when there was no final consonant.

The form “อือ” was used to represent the vowel sound “เอือ” when it was followed by a final consonant.

9. The anusvara () was used to represent the vowel sound “า” (pronounced am).

10. There existed the use of independent vowels (vowels that can stand alone and have their own complete sound) in some words.

สำหรับอักขรวิธีของ **อักษรไทย** สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช มีลักษณะสำคัญด้านอักขรวิธีในการเขียน ดังนี้

๑. อักษรมี ๔ ชุด คือ ตัวพยัญชนะ ตัวสระ ตัวเลข และเครื่องหมายวรรณยุกต์

๒. ตัวพยัญชนะ ตัวสระ ตัวเลข มีขนาดเท่ากัน เขียนอยู่บนบรรทัดเดียวกัน วรรณยุกต์ เขียนไว้บนตัวพยัญชนะ

๓. พยัญชนะต้นที่ใช้อักษร ๒ ตัว ทั้งอักษรควบและอักษรนำ พยัญชนะต้นกับสระอา สระกับพยัญชนะต้น สระประสม เช่น สระอือกับสระเอ ที่รวมกันเป็นสระเอือ ตัวสะกดกับตัวตาม อักษร ๒ ตัวดังกล่าวนี้ ทุกคู่เขียนต่อเนื่องกัน เป็นตัวเดียวกัน ส่วนอักษรอื่นเขียนแยกจากกัน เช่น เมือง = เมือง

๔. ใช้ตัวพยัญชนะซ้ำซึ่งเรียกว่า “อักษรหัน” แทนเสียงสระอะที่มีอักษรนั้นๆ เป็นตัวสะกด เท่ากับใช้อักษรหันแทนไม้หันอากาศกับตัวสะกด เช่น ขบ = ขบ ฝน = ฝน

๕. สระ ิ ี ื ุ เขียนไว้หน้าพยัญชนะต้น เช่น กิณ = กิณ ติ = ติ อือ = อือ ฝู = ฝู

๖. สระออ อือ ไม่ใส่ตัวอ เช่น พ่อ = พ่อ อือ = อือ

๗. ใช้ ีย แทนเสียง เีย เมื่อมีตัวสะกด เช่น เมีย = เมีย ฝีย = ฝีย

ใช้ ย แทนเสียง เีย เมื่อมีตัวสะกด เช่น เดียว = เดียว เวียง = เวียง

๘. ใช้ อือ แทนเสียงสระ เอือ เมื่อไม่มีตัวสะกด เช่น เมือง = เมือง

ใช้ อือ แทนเสียงสระ เอือ เมื่อมีตัวสะกด เช่น เมือง = เมือง

๙. ใช้ นิคหิต แทนเสียงสระ ำ เช่น บำเรอ = บำเรอ

๑๐. ใช้สระลอยในบางคำ เช่น สรรพไมยราพ = สรรพไมยราพ

๑๑. การใช้วรรณยุกต์ เช่น ไฟร์ = ไฟร์ แกล้ง = แกล้ง

พระมิ่งจักราช พระพุทธรูปปางยืนอันระหงศใหญ่ ประดิษฐานอยู่ภายในวัดมหาธาตุ พระอารามสำคัญกลางเมืองสุโขทัย
ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ด้านที่ ๒ วรรคที่ ๑๑ "ความเมืองสุโขทัยนี้ มีที่ควร มีพระพุทธรูปใหญ่ มีพระมิ่งจักราช..."
Phra Atharot, a huge standing Buddha statue enshrined in Mahathat Temple in Sukhothai,
was mentioned in the 2nd side of the first inscription of King Ramkhamhaeng the Great.

จารึกพ่อขุนรามคำแหง มรดกความทรงจำแห่งโลก

มรดกความทรงจำแห่งโลก เป็นแผนงานที่องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) หรือยูเนสโก (UNESCO) กำหนดขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์และเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาของโลกที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ไม่ว่าจะเป็นการบันทึกไว้ในรูปแบบใดหรือของประเทศใดก็ตาม ถือเป็นแหล่งรวมความคิด ความรู้ และประสบการณ์ ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายในด้านวัฒนธรรม จากสังคมในอดีตให้แก่สังคมปัจจุบัน และเพื่อที่จะสืบสานส่งต่อให้แก่สังคมในอนาคต จารึกพ่อขุนรามคำแหง เป็นจารึกหลักสำคัญของประเทศไทย และได้รับการยกย่องว่าเป็นวรรณคดีเรื่องแรกของไทยที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แม้มีเนื้อความสั้นเพียง ๑๒๙ บรรทัด แต่ได้บันทึกเรื่องราวที่บริบูรณ์ด้วยคุณค่าทางวิชาการหลายสาขา ทั้งในด้านนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ภาษาศาสตร์ วรรณคดี ศาสนา และจารีตประเพณี คณะกรรมการที่ปรึกษานานาชาติขององค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ซึ่งประชุมกันระหว่างวันที่ ๒๘-๓๐ สิงหาคม ๒๕๔๖ ณ ประเทศโปแลนด์ จึงมีมติสนับสนุนเป็นเอกฉันท์ให้ขึ้นทะเบียน จารึกพ่อขุนรามคำแหง เป็นมรดกความทรงจำแห่งโลก

Thai alphabet in the reign of King Lithai

In the reign of King Lithai, the fifth king of the Sukhothai Kingdom, the Thai alphabetic system was changed. The Thai alphabet created by King Ramkhamhaeng the Great was stipulated as the official language. However, common Thais remained attached to the writing style of the ancient Khmer or Mon scripts, which placed vowels both above and below consonants. It is also noteworthy that the use of independent vowels might not be very well accepted by commoners, since they were more familiar with the vowels that needed an initial consonant, such as those in the Khmer and Mon scripts. In addition, when reading Pali scriptures written in Khmer script, it was difficult for them to switch to King Ramkhamhaeng the Great's writing style in which vowels and consonants were on the same line.

The writing method of the Thai alphabet used during the King Lithai period was again changed back to resemble that of the Khmer and Mon scripts. It replaced King Ramkhamhaeng the Great's ancient Thai script as the official alphabet. The King Lithai alphabet comprised 38 consonants. Five consonants that did not exist are ฉ ฐ ผ ฝ ษ and ฬ. There were 22 vowel forms, which are ะ อา อิ อี อู อุ แ โะ โอ เอีย เออ อั้ว เอือ ฤ ฦ อำ ไ ใ -า. Two tonal marks were "mai ek" and "mai tho". The scripts and writing method shown on the third stone inscription of the King Lithai's Nakhon Chum inscriptions are as follows:

1. The forms of the alphabet still maintained the curvilinear style that is similar to the ancient Thai alphabet in the reign of King Ramkhamhaeng the Great
2. Some consonants had different forms.

๒. อักษรไทยสมัยพระเจ้าลิไท

สมัยพระเจ้าลิไท พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงระบบอักษรไทยอีกครั้ง แสดงให้เห็นว่า อักษรไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชนั้น ได้ใช้เป็นอักษรทางราชการแล้ว แต่ชาวไทยโดยทั่วไปยังนิยมใช้อักษรวิธีแบบอักษรขอมหรืออักษรมอญที่วางสระไว้บนและล่างพยัญชนะ และเป็นที่น่าสนใจว่า อักษรวิธีสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชที่นำสระลอยมาใช้เขียนประสมกับพยัญชนะต้นให้เป็นระบบเดียวกันนั้น ชาวไทยคงไม่ค่อยจะยอมรับ เพราะยังคงชินกับการใช้สระจมแบบอักษรขอมและอักษรมอญ เนื่องจากเคยใช้สระรอบพยัญชนะมานาน และในขณะเดียวกันก็ยังอ่านคัมภีร์ที่เป็นภาษาบาลีซึ่งใช้อักษรขอมเขียน ฉะนั้น การที่จะปรับมาใช้สระไว้บนบรรทัดเดียวกับพยัญชนะเหมือนอักษรวิธีสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช จึงรู้สึกไม่สะดวก

อักษรไทยที่ปรากฏในศิลาจารึกสมัยพระเจ้าลิไท จึงมีการเปลี่ยนแปลงระบบอักษรวิธี โดยกลับไปใช้เหมือนอักษรวิธีขอมและมอญและใช้เป็นอักษรทางราชการแทนอักษรไทย สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งจากหลักฐานที่เป็น

ศิลาจารึกสมัยพระเจ้าลิไท พบว่า มีพยัญชนะ ๓๘ รูป พยัญชนะที่ไม่ปรากฏคือ ฉ ฐ ผ ฝ ษ ฬ ส่วนสระมี ๒๒ รูป คือ อะ อา อิ อี อู อุ แ โะ โอ เอีย เออ อั้ว เอือ ฤ ฦ อำ ไ ใ และเสียงวรรณยุกต์ มี ๒ รูป คือ วรรณยุกต์เอกและวรรณยุกต์โท ดังเช่น ศิลาจารึกหลักที่ ๓ จารึกนครชุม^{๑๕} ซึ่งมีลักษณะตัวอักษรและอักษรวิธี ดังนี้

๑. ลักษณะโครงสร้างของตัวอักษร ยังเป็นเส้นโค้งกลมมนเหมือนเดิม คือเหมือนกับอักษรไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช

๒. รูปสัณฐานของพยัญชนะแตกต่างกันบ้าง บางตัว เช่น ฤ (ฦ) ฦ (ฦ) ฐ (ฦ) ฬ (ฦ)

ศิลาจารึกหลักที่ ๒ จารึกนครชุม (บางส่วน)
พบที่วัดพระบรมธาตุ เมืองนครชุม
ซึ่งเป็นเมืองโบราณ ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่
จังหวัดกำแพงเพชร

The 2nd stele of Nakhon Chum Inscriptions (partial) found at Phra Borom That Temple, an ancient city of the Nakhon Chum, currently in Kamphaeng Phet Province.

ภาพถ่ายทางอากาศเมืองนครชุม สถานที่ที่พบศิลาจารึกหลักที่ ๓ จารึกนครชุม ในบริเวณวัดพระบรมธาตุ ตำบลเมืองเก่า จังหวัดกำแพงเพชรในปัจจุบัน โดยเนื้อพระของศิลาจารึกหลักนี้ กล่าวถึง พระเจ้าลิไทได้ทรงประดิษฐานพระศรีวิกรมการุญและได้ปลูกพระศรีมหาโพธิ์ ซึ่งได้มาจากลังกาทวีป เมืองพิทวารมถันนครธาน ๕ ทำพระเมรุพระเจ้าลิไท และดำเนินการสร้างศิลาจารึกและการประดิษฐานพระพุทธรูปบาทที่ทรงสร้างในวันเมืองต่างๆ

Aerial photograph of the Nakhon Chum city where Phra Borom That Temple, the site of the third inscription of Nakhon Chum, is situated. The temple is now in Muang District, Kamphaeng Phat Province. The inscription mentions many royal functions of King Lithai of Sukhothai including the creation of stone inscriptions.

๓. สระบนและสระล่างทั้ง ๖ ตัว ได้เปลี่ยนรูปสัณฐานเพื่อให้เหมาะกับการวางบนและล่างพยัญชนะต้น และสระบางตัวมีรูปสัณฐานสูงกว่าพยัญชนะ ได้แก่ ไอ โอ โโอ คือ วางรูปสระไว้รอบตัวพยัญชนะต้น เหมือนอักษรไทยสมัยปัจจุบัน

๑ สระอิ, อี	๓ สระอี, อีอ
๒ สระอุ	๔ สระอุ
๕ สระโอะ	๖ สระโอ
๗ สระเอ	๘ สระเอ

๔. สระที่มีรูปสระในข้อ ๓ ประสมอยู่ จะเปลี่ยนรูปบ้าง ได้แก่

๑ สระเอีย
๒ สระเอือ
๓ สระเออ

๕. มีรูปสระลอยแบบอักษรไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชปะปนอยู่บ้าง คือ อิ อี อี อือ และเออ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ระบบสระสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ยังใช้อยู่บ้าง นั่นคือ เมื่อมีความจำเป็นจะต้องเขียนคำที่เสียงสระอยู่หน้าคำ ซึ่งตามปกติจะใช้ ๑ เป็นพยัญชนะต้น แต่ศิลาจารึกสมัยพระเจ้าลิไทบางหลักยังใช้สระลอยปะปนอยู่ เช่น

๑ อีก (จารึกวัดศรีชุม)
๒ อันอินไล้ (จารึกนครชุม)
๓ เชิญ (จารึกวัดพระยืน)
๔ อีกทั้ง (จารึกวัดพระยืน)

๖. มีสระเกิน ๒ ตัว คือ ฤ และ ฦ ดังนี้

๑ ฤ ๒ ฦ

๗. มีวรรณยุกต์ ๒ รูป คือ วรรณยุกต์เอกและวรรณยุกต์โท ลักษณะคล้ายคลึงกับวรรณยุกต์สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช

๑ วรรณยุกต์เอก + วรรณยุกต์โท

3. The forms of all six vowels placed above and below consonants were modified to suit their positions. Some vowels, such as ไอ โอ, are taller than consonants and are placed around consonants like those used in the current Thai alphabet.

Vowels อิ, อี (i, ii)	Vowels อี, อีอ (short ue, long ue)
Vowel อุ (u)	Vowel อุ (uu)
Vowel โอะ (short o)	Vowel โอ (long o)
Vowel เอ (ai)	Vowel เอ (ai)

4. For vowels of which forms have those in 3. as component, their forms were changed.

Vowel เอีย (ia)
Vowel เอือ (uea)
Vowel เออ (oe)

5. There also existed the use of independent vowels of the King Ramkhamhaeng the Great period. They were อิ (i), อี (ii), อี (short ue), อี (long ue) and เออ (oe). This means vowel system of the King Ramkhamhaeng the Great period was still in use. Where normally ๑ was used as an initial consonant, some stone inscriptions showed the use of independent vowels instead.

6. There existed two consonant-like vowels which are ฤ and ฦ.

7. There were two tonal marks, which are the same as those used in the King Ramkhamhaeng the Great period.

" ๑ " (mai ek) " ๒ " (mai tho)

The Thai Alphabet in the Ayutthaya Period

Established around 1893 BE (1350 AD) according to the royal annals of the Ayutthaya Kingdom by King U Thong or King Ramathibodi I, the Ayutthaya kingdom was a prosperous kingdom with flourishing religion, arts and culture, in particular literature. The Ayutthaya Kingdom did not create its own scripts even after it had been established for a long time. The kingdom inherited its literary culture from the Sukhothai Kingdom, that is the **ancient Thai alphabet of the King Lithai's reign**. At the same time, the influence of ancient Khmer culture was evident in religious affairs. The Khmer alphabet was used in recording Buddhist teachings and other academic books.

The Thai alphabet inherited from the Sukhothai Kingdom maintained the same forms and writing method as those of the **Thai script in the King Lithai's reign**. However, the alphabet forms were gradually developed and eventually became a variant with polygonal shapes, straight lines and angles. These evolved forms emerged distinctively in the reign of King Narai the Great. They became the model of the Thai alphabet used by the following generations to the Rattanakosin period. The development of the Thai alphabet is distinct in the periods of early Ayutthaya and late Ayutthaya.

อักษรไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา

กรุงศรีอยุธยาตามที่ปรากฏหลักฐาน ได้ก่อตั้งเมื่อราว พ.ศ. ๑๘๘๓ โดยพระเจ้าอู่ทองหรือสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ และมีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นเป็นลำดับ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ศาสนา หรือศิลปวัฒนธรรม รวมไปถึงวรรณกรรมและอักษรศาสตร์

อย่างไรก็ตาม กรุงศรีอยุธยาหาได้ประดิษฐ์อักษรขึ้นใช้เอง แต่ได้รับเอาวัฒนธรรมด้านอักษรศาสตร์จากอาณาจักรสุโขทัย คือ อักษรไทยสมัยพระเจ้าลิไท เข้ามาใช้ในฝ่ายอาณาจักร แต่ขณะเดียวกัน วัฒนธรรมขอมโบราณก็ยังปรากฏอยู่ในฝ่ายศาสนจักร คือยังใช้อักษรขอมในการบันทึกคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาและตำราวิชาการบางอย่าง

สำหรับอักษรไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ได้รับการสืบทอดมาจากอาณาจักรสุโขทัยนั้น รูปแบบอักษรยังใช้รูปแบบเดียวกันกับอักษรไทยสมัยพระเจ้าลิไท รวมถึงอักษรวิธอื่นๆ ด้วย โดยรูปสัณฐานของอักษรนั้นได้พัฒนาไปที่ละน้อยจนเป็นรูปทรงเหลี่ยม เส้นตรง และหักมุม ซึ่งปรากฏเด่นชัดมากที่สุดในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และอักษรลักษณะนี้ ได้เป็นต้นแบบของอักษรไทยสืบทอดมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ โดยอักษรไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาได้มีวิวัฒนาการเป็น ๒ ยุค คือ อักษรไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น และอักษรไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย

กรุงศรีอยุธยา เป็นราชธานีที่มีความเจริญรุ่งเรืองหลายด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมีการเจริญสัมพันธ์ไมตรีและค้าขายกับชาวต่างชาติหลายประเทศ
ตั้งแต่จากพุทธศตวรรษที่ 14 ในรัชกาลสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชกับชาติโปรตุเกส

Ayutthaya, the glorious capital of the Siamese in the 14th century. Royal correspondence from King Ekathotsarot to the Portuguese reveals that the city forged ties and traded with the many western nations

วัดมหาธาตุ กรุงเทพมหานคร ซึ่งสร้างขึ้นเมื่อราว พ.ศ. ๑๗๑๘ ในสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิบดีที่ ๑ (ขุนหลวงพะงั่ว)
เมื่อปรากฏปรากฏการณ์พิภพไหวสะเทือนในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ มีการพบจารึกแผ่นดินยุค ธนบุรี พ.ศ. ๑๙๑๒
Maha That Temple in Ayutthaya was constructed in 1374 AD in the reign of King Borom Rajachiraj I (Khun Luang Pha-ngua).
Following the collapse of its pagoda in the reign of King Rama VI, inscribed tin plates of early Ayutthaya Period were found inside.

๑. อักษรไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น

อักษรไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นนั้น ได้รับอิทธิพลมาจากอักษรไทยสมัยสุโขทัย และส่วนใหญ่จะใช้บันทึกในวัสดุที่ไม่คงทนถาวรเหมือนในสมัยสุโขทัย เช่น ใบลาน สมุดข่อย หรือผ้า เป็นต้น แต่หากเป็นวัสดุคงทนถาวร ส่วนใหญ่จะบันทึกบนฐานพระพุทธรูปปฏิมา แผ่นทอง แผ่นดีบุก เป็นต้น

รูปสัณฐานอักษรไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นนั้น บางตัวอาจมีรูปแบบแตกต่างไปจากอักษรไทยสมัยพระเจ้าลิไทบ้าง แต่ส่วนใหญ่ยังมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น

อักษรไทยสมัยพระเจ้าลิไท อักษรไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น

ก	ก	ก
ง	ง	ง
จ	จ	จ
ฉ	ฉ	ฉ
ช	ช	ช
ซ	ซ	ซ

สำหรับรูปแบบพยัญชนะในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นนั้น จะมีเส้นโค้ง มุมอักษรในตัวอักษรจะกว้าง ต่อมา คลี่คลายเป็นอักษรตัวเหลี่ยมเกือบทุกตัว และมีลักษณะหักเหลี่ยม ย่อมุมคล้ายอักษรขอม ส่วนรูปสระในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นนั้น ไม่แตกต่างจากรูปสระในสมัยพระเจ้าลิไทมากนัก เพียงแต่มีการปรับเปลี่ยนจากทรงกลมมน มาเป็นทรงรี และเริ่มพัฒนาการเป็นทรงเหลี่ยมดังเช่น สระในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชสำหรับรูปวรรณยุกต์ มี ๒ รูป คือ วรรณยุกต์เอกและวรรณยุกต์โท แต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นรูปทรงใกล้เคียงกับปัจจุบันมากขึ้น แต่การใช้วรรณยุกต์ในสมัยนี้อาจจะไม่สม่ำเสมอบ้าง เพราะบางครั้งมีการวางไว้ที่พยัญชนะต้นบ้าง วางไว้ที่สระบ้าง และที่พบในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นนี้ คือ เครื่องหมายไม้ยมก (๑) พบในศิลาจารึกวัดสองคบบ พ.ศ. ๑๙๗๖ ส่วนอักษรวิธีนั้น เหมือนในสมัยสุโขทัย คือ วางสระไว้รอบตัวพยัญชนะ บางครั้งเวลาเขียนสระและพยัญชนะจะใช้เส้นร่วมกันและเขียนต่อเนื่องกัน

จารึกแผ่นดีบุก วัดมหาธาตุ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
จารึกเป็นอักษรไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น
ประมาณรัชกาลสมเด็จพระรามาเมศวร

Tin plate inscription at Maha That Temple, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, inscribed in the Thai language of early Ayutthaya period.

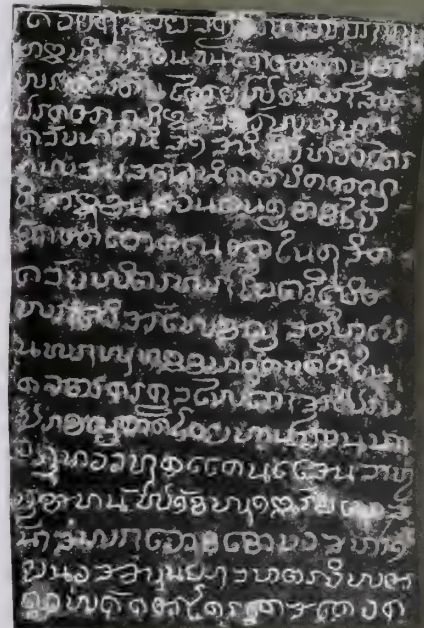
The Thai alphabet in the early Ayutthaya period

In the early Ayutthaya period, writing conventions were not much different from those in the reign of King Lithai of Sukhothai Kingdom. However, most remained similar.

Vowel forms in the beginning of the Ayutthaya period were not much different from those in the reign of King Lithai. A slight change was made from curved to oval shapes, which began to be developed into polygons as those vowels used in the reign of King Narai the Great.

In this period, there were two forms of tonal marks, "ก" (mai ek) and "ก" (mai tho). The forms of these two tonal marks became more similar to those used in the present time: the cross mark no longer represented the first and the second tonal marks as it had in the Sukhothai period. Nonetheless, the usage of tonal marks in this era was not consistent. The special symbol of Thai writing system represented by ๑ was also found in

In the early Ayutthaya period, in the Song Khrob Talim Plate Inscription in 1433.

**The Thai alphabet
in the late Ayutthaya period**

In the late Ayutthaya period, the forms of the consonants, vowels and tonal marks became more similar to those used in the present time. The consonant letters were in polygonal, straight and angled patterns. Sometimes, angles were reduced and ends of lines were sharply bent. This may have been for decorative purposes; in some ways the result was similar to the neat written Khmer or inscribed Khmer alphabets. The forms of those consonants that were altered and became closer to those used in the present time are ฦ ม and อ.

The forms of vowel letters used in this period were adjusted to take on polygonal shapes similar to almost all of those of the Khmer alphabet. Tall vowels had long tails to be compatible with those of the consonants.

There were four forms of tonal marks: mai ek, mai tho, mai tri, and mai chattawa, like those currently used. The writing method was the same as that in the reign of King Lithai and the early Ayutthaya period.

๒. อักษรไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย

อักษรไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายได้พัฒนารูปสัณฐานคล้ายปัจจุบันมากขึ้น ทั้งพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ โดยรูปสัณฐานของพยัญชนะในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย มีลักษณะทรงเหลี่ยม เส้นตรง หักเหลี่ยมหักมุม และบางครั้งมีการย่อมุม หักปลายเส้นอักษร อาจจะเป็นเพื่อความสวยงาม แต่มีลักษณะคล้ายกับการเขียนอักษรขอมบรรจงหรืออักษรขอมจารึก โดยพยัญชนะที่ปรับเปลี่ยนเป็นรูปสัณฐานใกล้เคียงปัจจุบัน คือ ฦ ม อ

อักษรสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น		อักษรไทยสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช	
ฦ	ฦ	ฦ	ฦ
ม	ม	ม	ม
อ	อ	อ	อ

ส่วนรูปสัณฐานของสระในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายนั้น จะปรับเป็นทรงเหลี่ยมเหมือนอักษรขอมเกือบทุกตัว การใช้พยัญชนะ ๒ ตัว จะเขียนเชื่อมเป็นตัวเดียวกัน และพยัญชนะกับสระบางตัวจะเขียนเชื่อมต่อกัน และพบพยัญชนะ ฦ ฮ ส่วนสระมีรูปทรงสูงและมีหางยาว เพื่อให้สอดคล้องกับพยัญชนะที่มีเส้นหางยาวขึ้น และพบเครื่องหมายต่างๆ คือ ไม้ไต่คู้ (̂) อัณูประกาศ (“ ”) ตาไก่ (⊙) โคมุตร หรือเยี้ยววัว (๗) การ์นัต (̄) และพบสระเพิ่มขึ้น คือ เอะ เอียะ เอือะ อัวะ เอะ

สำหรับรูปวรรณยุกต์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตั้งแต่ตอนกลางถึงตอนปลาย มี ๔ รูป คือ วรรณยุกต์เอก วรรณยุกต์โท วรรณยุกต์ตรี และวรรณยุกต์จัตวา โดยในด้านอักษรวิธีนั้น จะเหมือนกับอักษรไทยสมัยพระเจ้าลิไทและสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น

อักษรไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

กรุงรัตนโกสินทร์ได้ก่อตั้งขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๕ โดยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปฐมกษัตริย์แห่งพระบรมราชวงศ์จักรี แม้ระยะแรกบ้านเมืองจะยังไม่สงบเท่าใด เนื่องจากยังมีภัยสงครามอยู่บ้าง แต่ก็ก็เป็นเพียงเวลาสั้นๆ ไม่ยืดเยื้อทำให้บ้านเมืองมีความสงบพอสมควร พระองค์จึงทรงพยายามทำนุบำรุงบ้านเมืองให้เหมือนเมื่อสมัยกรุงศรีอยุธยา

ด้วยเหตุนี้ อักษรไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ จึงยังสืบทอดรูปแบบอักษรไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ทั้งพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ รวมถึงอักขรวิธี โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอักษรไทยได้พัฒนามาจนถึงขั้นสมบูรณ์เต็มที่ ทั้งจำนวนอักษร รูปสัณฐาน อักษร และระบบการเขียน จนสามารถยึดเป็นหลักในการเขียนอย่างเดียวกันอย่างต่อเนื่องถึง ๓ รัชกาล

อย่างไรก็ตาม อักษรไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น แม้จะสืบทอดมาจากสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายเป็นส่วนใหญ่ แต่รูปสัณฐานและเส้นอักษรอาจมีความแตกต่างกันไปตามลายมือและความสำคัญของเอกสาร ถ้าเป็นเอกสารทางราชการ เช่น พระราชสาส์น กฎหมาย หรือประกาศต่างๆ ลายมือหรือรูปลักษณะของอักษรจะมีความประณีตงดงาม บางตัวมีลักษณะเล่นทาง เพียงแต่ไม่เอนมากเหมือนอักษรไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีจำนวนพยัญชนะครบทั้ง ๔๔ ตัว เช่นเดียวกับอักษรไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย อีกทั้งมีการเขียนให้พยัญชนะ ๒ ตัว เชื่อมต่อเป็นตัวเดียวกันและการเขียนพยัญชนะเชื่อมต่อกับสระ เหมือนเมื่อสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย นอกจากนี้ ยังปรากฏการใช้รูปพยัญชนะตัวเชิงของอักษรขอมแทนอักษรไทยในการเขียนคำที่มาจากภาษาบาลี ซึ่งเท่าที่พบมักเป็นคำที่มีตัว ช สะกด และมีตัว ญ เป็นตัวตาม

The Thai Alphabet in the Rattanakosin Period

Rattanakosin city was established in 2325 BE (1782 AD) by King Buddha Yod Fa Chulalok the Great (King Rama I), with its central area on the east side of the Chao Phraya River.

The arts and culture of the Rattanakosin period were inherited from the late Ayutthaya period. The alphabet from the Ayutthaya period was used for communications and recording state events in the Rattanakosin Kingdom. The Khmer alphabet was still used for recording Buddhist teachings and academic books. The development of the alphabet was as follows.

Writing method and features of the consonants, vowels and tonal marks in the early Rattanakosin period were influenced by those of the Ayutthaya period as shown below:

Forms of the consonant letters in the Rattanakosin period varied according to scribes' handwriting. Unlike those in the Ayutthaya period, long tails were eliminated and they were not much italicized. Some consonants were written vertically straight. There were a total of 44 consonants, the same as those in the late Ayutthaya period.

According to “Jindamane”, the first grammar book of the Thai language, 32 vowel forms were found in this period, the same as those in the Ayutthaya period. Nonetheless, some differences resulted from the handwriting styles, whether scrawled or neat.

There were four tonal marks. The form of the “mai ek” has been represented by a short vertical line (‘) ever since the Sukhothai period while the “mai tho”, which was formerly represented by the cross (+), was changed into the currently used form (˘) in 1942 BE (1399 AD). Evidence of the use of the “mai tri” (ˆ), the third tonal mark, was found in a letter from Phra Maha Yotha to Ubakong, his nephew in 2346 BE (1803 AD); and the “mai chattawa” (ˆ) or the fourth tonal mark, was found being used in the “Royal letter to Yuan on Politics in Vientiane and the Accounts on Ong Chiang Sue” in 2337 BE (1794 AD).

With the flourishing of trade with western countries in the reign of King Rama III, many westerners including merchants and missionaries settled down in Thailand. They were proficient in Thai language to communicate and propagate religious belief. There was the attempt to publish Bible and other religious manuscript in Thai. In 1796, catholic priest established a printing house in the Kudi Chine area. The manuscripts were printed using Roman script fonts. In 1828, Capt. James Low wrote a Thai grammar book entitled “A Grammar of the Thai or Siamese Language” published in Calcutta, India.

อย่างไรก็ตาม การเขียนตัวสะกดสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ยังไม่มีระเบียบแบบแผนมากนัก ทั้งการใช้พยัญชนะ พยัญชนะสะกด รวมทั้งการใช้สระและเครื่องหมายต่างๆ การเขียนคำจึงแตกต่างกันไปหลายรูปแบบ ด้วยยึดหลักการเขียนตามเสียงที่ได้ยินเป็นสำคัญ ดังนั้น คำเดียวกันแม้เขียนในหน้าเดียวกัน รูปคำก็อาจเขียนต่างกัน แต่ค่อนข้างมีความแน่นอนมากกว่าสมัยกรุงศรีอยุธยา

รูปสระ ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น มี ๓๒ รูป สืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย และมีรูปสัณฐานไม่แตกต่างจากเดิมมากนัก แต่ สระ ไ และ โ นิยมเขียนเล่นหางให้ยาวขึ้นไปทางด้านบน

รูปวรรณยุกต์ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีครบทั้ง ๔ รูป โดยวรรณยุกต์เอกใช้รูปเดียวกับที่ปรากฏมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย วรรณยุกต์โท ใช้รูปอักษรเหมือนสมัยปัจจุบัน ส่วนวรรณยุกต์ตรีและจัตวานั้น พบว่าเริ่มใช้ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ แม้ว่า จะพบรูปวรรณยุกต์ทั้งสองตัวในหนังสือจินตามณี ฉบับสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ แต่นักอักษรวิทยา มีศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร เป็นต้น เสนอว่า จินตามณี ฉบับดังกล่าวเท่าที่พบในปัจจุบัน เป็นฉบับที่คัดลอกกันในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ โดยมีการพบหลักฐานการใช้วรรณยุกต์ตรีใน “หนังสือพระยามหาโยธาถึงอุปากองผู้หลาน” พ.ศ. ๒๓๔๖ และวรรณยุกต์จัตวา เริ่มพบใน “พระราชสาส์นถึงญวนว่าด้วยการเมืองเวียงจันทน์และเรื่ององเชียงสือ” พ.ศ. ๒๓๓๗

เมื่อถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ เป็นต้นมา ชาวตะวันตกเริ่มเข้ามาค้าขายและตั้งภูมิลำเนาในประเทศไทยมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มพ่อค้าและมิชชันนารีชาวตะวันตก ซึ่งต่างมีความพยายามที่จะศึกษาอักษรไทย จนสามารถอ่านและเขียนได้อย่างแตกฉาน เพื่อความสะดวกในการติดต่อสื่อสารและ โดยเฉพาะการเผยแผ่คริสต์ศาสนา ที่เน้นการศึกษาคัมภีร์ไบเบิลเป็นสำคัญ ให้แพร่หลายออกไปในวงกว้าง ด้วยเหตุนี้ จึงมีความพยายามที่จะจัดพิมพ์หนังสือสอนศาสนาเป็นอักษรไทย ภายหลังจากที่มีการพิมพ์คัมภีร์ทางศาสนา เมื่อราว พ.ศ. ๒๓๓๙ โดยบาทหลวงคาทอลิก ซึ่งจัดตั้งโรงพิมพ์หนังสือขึ้นที่ตำบลกุฎีจีน แต่ครั้งนั้นใช้อักษรโรมันในการจัดพิมพ์ จนกระทั่งใน พ.ศ. ๒๓๗๑ ร้อยเอกเจมส์ โลว์ ได้เรียบเรียงหนังสือไวยากรณ์ไทยในชื่อ “A Grammar of The Thai or Siamese Language” และได้จัดพิมพ์ที่เมืองกลักตดา สาธารณรัฐอินเดียในปัจจุบัน และคณะมิชชันนารีลอนดอนได้ซื้อตัวพิมพ์อักษรไทยนี้ไปใช้ที่สิงคโปร์ เมื่อราว พ.ศ. ๒๓๗๖

เมื่อถึง พ.ศ. ๒๓๗๘ มิชชันนารี คณะเอ.บี.ซี.เอฟ.เอ็ม. ได้มอบหมายให้ แदन บีช แบรดลีย์ หรือที่คนไทยรู้จักกันในนามหมอบรัดเลย์ ชื้อตัวพิมพ์อักษรไทย จากเมืองสิงคโปร์มาพิมพ์หนังสือไทยเป็นครั้งแรกในประเทศไทย เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๗๙

อย่างไรก็ตาม แม้จะเริ่มมีการพิมพ์หนังสือในประเทศไทยและทางราชการ ให้ความสนใจด้านการพิมพ์ ดังปรากฏว่า เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๒ สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ได้โปรดเกล้าฯ ให้มีการจัดพิมพ์ประกาศของทางราชการ เรื่อง “ห้ามสูบบุหรี่” จำนวนกว่า ๙,๐๐๐ ฉบับ ด้วยเหตุที่การพิมพ์สามารถผลิตเอกสารได้ครั้งละจำนวนมากและมีสิ่งพิมพ์อื่นๆ ตามมา แต่เอกสารที่เป็นลายมือ ยังคงมีความสำคัญ ดังนั้น ในช่วงเวลานี้ รูปสัณฐานของอักษรไทยจึงมีทั้งที่เป็นลายมือ ซึ่งมีรูปแบบอักษรคล้ายคลึงกับสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น และที่เป็นตัวพิมพ์ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงรูปอักษรให้เหมาะสมกับการจัดพิมพ์ ด้วยการปรับรูปสัณฐานอักษรไทยให้มีขนาดเล็กลง รูปทรงเป็นสี่เหลี่ยมด้านเท่า ตัวอักษรเตี้ยลงและผายออกทางด้านข้าง มีการตัดหางให้สั้น และคงไว้เฉพาะบางตัวที่จำเป็น และรูปสระที่เป็นตัวสูง มีการลดขนาดให้ต่ำลง

อักษรไทย ภายหลังที่มีการพิมพ์หนังสือ จึงยังคงมีรูปสัณฐานสืบเนื่องจากรูปเดิมเมื่อสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยเฉพาะในการเขียนประกาศหรือเอกสารทางราชการต่างๆ ที่เรียกว่า “ตัวอักษรอาลักษณ์” แต่พัฒนาการของ อักษรไทย ยังไม่หยุดนิ่ง เนื่องด้วยในระยะต่อมา มีการสร้างสรรค์รูปแบบอักษรและอักษรวิธีไทยให้แตกต่างไปจากเดิมอีกหลายครั้ง ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ที่ทรงประดิษฐ์ อักษรอริยกิจ เพื่อใช้เขียนภาษาบาลีแทน อักษรไทย และอักษรขอมไทย และในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ที่ทรงพระราชดำริเรื่องการใช้อักษรและอักษรวิธีแบบใหม่ขึ้นเพื่อให้เขียนหนังสือไทยได้สะดวกและง่ายขึ้น และต่อมาในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้ริเริ่มให้มีการปรับปรุงวิธีการเขียนและการอ่านภาษาไทยให้ง่ายขึ้น จนถึงปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงสนพระราชหฤทัยเกี่ยวกับการประดิษฐ์แบบอักษรด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน

In 1835, Dr. Dan Bleach Bradley, on behalf of a Christian missionary, bought the plate from Singapore to publish Thai books in Thailand. Four years later, King Rama III commanded the publication of more than 9,000 copies of the royal announcement on the ban of opium smoking. The Thai alphabet has since appeared in both handwritten and typed forms. The handwritten form varied according to the writers and the typed font featured modified forms to suit printing.

The forms of the Thai alphabet in this period remained the same as those at the beginning of the Rattanakosin period in every pattern. The characters used in writing notices or other royal documents were called the “scrivener letters”. The Thai alphabet and writing method underwent several modifications in the following reigns.

The Ariyaka Alphabet

The Ariyaka alphabet was invented by King Rama IV while he was in the monkhood for the purpose of recording Buddhist teachings from Pali. The forms of the Ariyaka letters are similar to the Roman alphabet turning left to right. Used in the Dhammayutika sect only, this alphabet comprises 33 consonants and eight vowels. The Ariyaka alphabet cannot be used to write in Thai language because it does not have adequate vowel sounds. As well, several consonant sounds were also missing. The writing method of the Ariyaka alphabet is as follows:

1. Each vowel is placed behind the initial consonant;
2. If a syllable begins with a vowel sound, the vowel can be used as the first letter of the word;
3. Any consonant not followed by a vowel performs as the final consonant;
4. If a word has an anusvara sound, the vowel "-ะ" will be used followed by an anusvara.

อักษรอริยกะ

เมื่อสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ก่อนที่จะทรงครองราชย์นั้น พระองค์ได้ทรงพระผนวช ซึ่งอยู่ในช่วงเดียวกับที่มีการล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก และด้วยสายพระเนตรที่ยาวไกล ขณะประทับจำพรรษา ณ วัดสมอราย หรือวัดราชาธิวาสในปัจจุบัน ได้ทรงเรียนรู้วัฒนธรรมตะวันตก โดยทรงศึกษาภาษาละตินจากมุขนายกมิชซัง ซอง บาดิสต์ บัลเลอกัวซ์ (Jean Baptiste Pallegoix) ชาวฝรั่งเศส และเมื่อเสด็จฯ ไปประทับที่วัดบวรนิเวศวิหาร ได้ทรงศึกษาภาษาอังกฤษกับบาทหลวงแจสซี คาสเวล (Jesse Caswell) มิชชันนารีชาวอเมริกัน ซึ่งเมื่อทรงศึกษาภาษาตะวันตกทั้ง ๒ ภาษาอย่างแตกฉานแล้ว ได้ทรงดัดแปลงอักษรโรมันของชาวตะวันตกมาใช้ในการบันทึกภาษาบาลีแทนอักษรขอมไทยที่มีการใช้มาแต่เดิม เพื่อลดความยุ่งยากด้านอักษรวิธี ที่วางสระไว้รอบพยัญชนะทั้งด้านหน้า ด้านหลัง ด้านบน และด้านล่าง ไม่มีความเป็นสากลเหมือนกับอักษรวิธีของชาวตะวันตกโดยเฉพาะชนชาติในทวีปยุโรป อีกทั้งยังไม่สะดวกในการพิมพ์ โดยทรงตั้งชื่ออักษรที่ทรงประดิษฐ์ขึ้นใหม่ว่า **อักษรอริยกะ** ซึ่งหมายถึง อักษรของผู้เจริญ

อักษรอริยกะเป็นอักษรซึ่งมีรูปสัณฐานคล้ายคลึงกับอักษรโรมัน ซึ่งรัชกาลที่ ๔ ได้ทรงประดิษฐ์ขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๐ โดยมีรูปพยัญชนะ ๓๓ ตัว มีรูปสระ ๘ ตัว รูปแบบอักษรมีลักษณะเหลี่ยม สระและพยัญชนะวางอยู่บนบรรทัดเดียวกัน ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับอักษรไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช แต่อักษรวิธีของอักษรอริยกะมีลักษณะต่างออกไป คือ

๑. สระแต่ละตัวจะวางไว้หลังพยัญชนะต้น
๒. ถ้าเสียงสระอยู่หน้าคำ ใช้สระเขียนได้ เช่น คำว่า "อรหโต" เขียนว่า **โอรหโต** (ระหะโต) อ่านว่า อะระหะโต เป็นต้น
๓. หากพยัญชนะไม่มีสระตามหลังแสดงว่าเป็นตัวสะกด
๔. หากคำใดเป็นเสียงนิคหิต จะใช้ทั้งสระอะ และตามด้วยนิคหิต เช่น คำว่า "กริสุ" เขียนว่า **กกริอ&ุ** (กะริ&ุ) อ่านว่า กะริงสุ เป็นต้น

อักษรวิธีแบบใหม่

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ทรงสำเร็จการศึกษาจากประเทศตะวันตก จึงทรงคุ้นชินและชำนาญด้านอักษรของชาวตะวันตก และทอดพระเนตรเห็นความยุ่งยากของอักษรวิธีไทยสำหรับชาวต่างประเทศที่ต้องการเรียนรู้ภาษาไทย ทั้งการเขียนที่ไม่มีระบบเว้นวรรคและการอ่านที่ยังไม่เป็นระบบตายตัว โดยเฉพาะที่เป็นภาษาบาลีและสันสกฤต

ด้วยเหตุนี้ รัชกาลที่ ๖ จึงมีพระราชดำริเกี่ยวกับอักษรวิธีไทยใหม่ เพื่อให้ง่ายต่อการเรียนรู้ภาษาไทยโดยอาศัยอักษรวิธีของโรมันเป็นพื้นฐาน ด้วยอักษรไทยมีอักษรวิธีสับสนในบางคำ มีสระรอบตัวพยัญชนะ บางคำออกเสียงไม่ตรงกับรูป โดยเฉพาะคำที่ไม่มีสระกำกับ จึงทรงตัดแปลงอักษรไทยและอักษรวิธี โดยทรงวางสระไว้หลังพยัญชนะต้นและวางไว้บนบรรทัดเดียวกันทุกตัว ทรงประดิษฐ์สระแบบใหม่เพื่อให้มีรูปสัดส่วนเหมาะสมแก่การวางบนบรรทัดเดียวกันกับพยัญชนะ ส่วนรูปสัดส่วนของพยัญชนะและวรรณยุกต์นั้น ยังคงเหมือนอักษรไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ โดยมีอักษรวิธีพอสรุปได้ ดังนี้

๑. ใช้พยัญชนะ วรรณยุกต์ เหมือนเดิมทุกตัว
๒. สระเปลี่ยนรูปใหม่ โดยวางไว้หลังพยัญชนะต้นในบรรทัดเดียวกัน
๓. เวลาเขียนคำแต่ละคำ ให้เขียนเว้นวรรคเป็นคำๆ ไม่เขียนติดต่อกันยืดยาวดังเดิม

อักษรวิธีแบบใหม่สมัยรัชกาลที่ ๖ นี้ มิได้ใช้บันทึกในหนังสือราชการแต่อย่างใด เพียงแต่เมื่อทรงประดิษฐ์สระและอักษรวิธีแบบนี้แล้ว ได้ทรงเสนอในบทความวารสารเพื่อหยั่งเสียงอาณาประชาราษฎร์ แต่คนไทยไม่ถนัดและไม่เคยชิน จึงไม่ได้รับความนิยม พระองค์จึงทรงใช้ในเหล่าข้าราชการบริพารในช่วงระยะเวลาสั้นๆ เท่านั้น

The New Writing Method

The new writing method was invented by King Rama VI. He had observed that the existing writing method of the Thai alphabet was confusing since consonants were surrounded by vowels and some words were not pronounced as they were written, especially words without vowels. This made it difficult for foreigners to learn the language.

In his new method of writing, King Rama VI modified the Thai alphabet and the writing method by placing a vowel behind the initial consonant, both of which were on the same line. Consequently, he created new vowel forms which were suitable to be placed in the same line as consonants. The forms of consonants and tonal marks remained unchanged from those of the Rattanakosin period. The writing method can be summarized as follows:

1. The existing consonant letters and tonal marks were used;
2. The forms of vowels were changed and they were placed behind the initial consonant on the same line;
3. Like English, a space was put between each word; words did not run one after another as before.

However, the new writing style of King Rama VI was not used for writing royal documents. After creating this new alphabet and writing method, he presented it in an article published in a journal to test people's response. However, because it did not look familiar, the new method was not popular among the people. The method therefore was practised among court officials for only a short period of time.

Changes of the Thai Alphabet in the Government of Field Marshal Plaek Pibulsongkram

Substantial reformation of the Thai alphabet during the Government of Field Marshal Plaek Pibulsongkram took place around 2485 BE (1942 AD). The incumbent government was promoting a number of changes in Thai culture and a new Thai alphabet was introduced with the main purpose of reducing any difficulty in reading and writing. Followings are major changes in brief:

1. Since there were repetitive sounds among the 44 consonants, they were reduced to 31. The 13 eliminated consonants were ข, ค, ฃ, ฉ, ฎ, ฏ, ฐ, ฑ, ฒ, ณ, ฅ, ฆ and ฬ;
2. Out of the existing 35 vowels, five were eliminated because they had repetitive sounds, which were ไ, ฤ, ฤๅ, ฦ and ฦๅ;
3. The writing method was adapted to be easier to write and read, especially in the words from the Pali and Sanskrit languages.

อักษรสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขณะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มีนโยบายที่จะพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาอารยประเทศทางตะวันตก จึงดำเนินนโยบายที่เรียกว่า “รัฐนิยม”

ด้วยนโยบายดังกล่าว จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมไทยหลายด้าน รวมถึงภาษาไทย โดยให้เหตุผลว่า ไม่ต้องการให้เด็กไทยถูกกลืนวัฒนธรรมด้านภาษา จึงได้ประกาศให้ใช้อักษรไทยแบบใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดความยุ่งยากในการอ่านและเขียนภาษาไทย โดยมีหลักเกณฑ์พอสรุปได้ ดังนี้

๑. พยัญชนะทั้ง ๔๔ ตัวนั้น มีเสียงซ้ำกันมาก ให้ลดเหลือเพียง ๓๑ ตัว และตัดออก ๑๓ ตัว คือ ข ค ฃ ฉ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ฅ ฆ ฬ

๒. สระที่เคยใช้ ๓๕ ตัว ตัดออกไป ๕ ตัว เพราะเห็นว่ามีเสียงซ้ำกับสระอื่นๆ คือ สระ ไ ฤ ฤๅ ฦ ฦๅ

๓. อักษรวิธี มีการปรับปรุงให้เขียนง่ายและอ่านง่ายมากขึ้น ไม่ให้เกิดความซับซ้อนเวลาเขียน โดยเฉพาะภาษาบาลีและสันสกฤต เช่น

พฤกษา	ให้เขียนว่า	พริกสา
ฤกษ์	ให้เขียนว่า	เร็กซ์
ควรสังเสริม	ให้เขียนว่า	ควนสังเสิม
กระทรวงศึกษาธิการ	ให้เขียนว่า	กะชวงสี่กสาทิกาน

คำนำ

สมุดภาพวัฒนธรรมไทย การจัดดอกไม้สด

ในงานรื่นเริงของสำนักวัฒนธรรมฝ่ายหญิง เมื่อวันที่ 2
พฤษภาคม 2486 ณ บ้านไทยพันธมิตร ได้มีการประกวด
การจัดดอกไม้ ผลไม้ และผัก ฉันได้ชมสิ่งประกวดเหล่านั้น
เห็นว่าเป็นศิลปของไทยที่งดงามน่าดูมาก นับเป็นวัฒนธรรมไทย
สาขาหนึ่งที่สมควรจะยกย่องส่งเสริมและประกาศเผยแพร่ให้
ปรากฏเกียรติของหญิงไทย จึงได้ขอให้ท่านผู้ทรงคุณวุฒิคน
หนึ่ง คือ นายไพโรจน์ ชัยนาม ประธานกัมการ นายยง
อนุমানราชชน กัมการที่ปรึกษา น.อ. เรียม เรียมวิรัชพากย์
นายเพียร ราชธัมมิเทศ นางสาวสาย สัตยานุรักษ์ โรจนคิด
ม.ร.ว. เสริมศรี กเสมศรี นายระบิล บุณนาค นายเหม
เวชกร ร.ท. เนตร ลุติदानนท์ และ นายสังข์ พิศโนทัย
กัมการ ดำเนินการจัดทำสมุดภาพสอดคล้องกับรูปภาพการจัด
ดอกไม้ ผลไม้ และผัก ขึ้นแจกจ่ายในงานฉลองวันชาติปีนี้
มีคำอธิบายภาพเป็นภาษาไทย ยี่สิบ เฮอร์มัน อิตาลี และ
ฝรั่งเศส

คณะกรรมการได้จัดทำสำหรับ ให้ชื่อว่าสมุดภาพ
“วัฒนธรรมไทย การจัดดอกไม้สด” ฉันขอขอบใจในความวิริยะ
ของทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการจัดทำสมุดภาพนี้ให้สำหรับ
เรียบร้อยเป็นอย่างดี

สมุดภาพนี้จะเป็นหลักถาวรอันสำคัญให้ปรากฏว่า
ชาติไทยเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมสูงมานานแล้ว โดยเฉพาะหญิง
ไทยเป็นผู้มีฝีมือและศิลปในทางจัดดอกไม้ ผลไม้ และผัก
ได้อย่างงดงามน่าดู

ฉันหวังว่า ผู้ได้อ่านและพบเห็นสมุดภาพ “วัฒนธรรม
ไทย การจัดดอกไม้สด” จะได้แจ้งประจักษ์ในความมีฝีมือ
เชิงศิลป ความงาม ความสามาถ ของหญิงไทยที่ช่วยดำรง
รักษาวินัยที่สูงค่าส่วนหนึ่งของไทยไว้ได้ถึงกาลบัดนี้ และ
จะเป็นมรดกตกทอดถึงลูกหลานสกุลไทยในภายหน้า.

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัถมนตรี

๒๔ มิถุนายน ๒๔๘๖

อักษรวิธีที่ได้รับการปรับปรุงขึ้นใหม่ในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี

A government's announcement regarding new writing method initiated by the government of Field Marshal Plaek Pibulsongkram.

Øa kwik braun fakis dzamps ouvaø Øa leizi dog
dzulazlonkoon junivassiti bængkak

dzulazlongkoon junivassiti

JHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

สิรินธรदेवरतनसुता

sirinidharadevaratanasutā

สิรินธรเทพรัตน์สุตา

विरायु नववंश

सम्जाय्

कास्ता धर्ममङ्गल

อักษรทรงประดิษฐ์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน เป็นพระมหากษัตริย์ที่มีได้ทรงเอาพระราชหฤทัยใส่เพียงในด้านการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนเช่นเดียวกับบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้าเท่านั้น แต่ยังทรงสนพระราชหฤทัยในด้านภาษาและหนังสือ ดังปรากฏบทพระราชนิพนธ์หลายเรื่อง และรวมถึงการประดิษฐ์แบบอักษรด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นเทคโนโลยีในยุคปัจจุบันอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม การประดิษฐ์แบบอักษรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แตกต่างจากพระมหากษัตริย์ในอดีตที่ทรงประดิษฐ์อักษรขึ้นใหม่ เพื่อใช้บันทึกเรื่องราวต่างๆ หรือเพื่อปรับปรุงอักษรวิธีของภาษาไทย แต่เป็นการสร้างรูปแบบและลวดลายตัวอักษรที่มีอยู่เดิมด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อประโยชน์ต่อการพิมพ์ข้อมูลต่างๆ โดยทรงสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อประดิษฐ์แบบอักษรหรือที่เรียกว่า **อักษรคอมพิวเตอร์** หรือ ฟอนต์ (font) หลายชนิด ทั้งที่เป็นอักษรไทย อักษรโรมัน อักษรเทวนาครี และสัทอักษร ตั้งแต่เมื่อราว พ.ศ. ๒๕๓๐ ซึ่งครั้งนั้น ทรงทดลองใช้โปรแกรม “Fontastic” และ “Resource Editor” ประดิษฐ์อักษรไทยที่มีรูปแบบและขนาดต่างๆ เช่น แบบกูฟิงค์ แบบจิตรลดา เป็นต้น ซึ่งนอกจากใช้พิมพ์ภาษาไทยแล้วยังใช้พิมพ์ภาษาบาลีได้อีกด้วย

ในเวลาต่อมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงประดิษฐ์แบบอักษรโรมันเพื่อทรงใช้พิมพ์ภาษาอังกฤษ ภาษาสันสกฤต ภาษาบาลี และยังมีพระราชดำริที่จะสร้างตัวอักษรญี่ปุ่นอีกด้วย และที่สำคัญคือทรงประดิษฐ์อักษรเทวนาครี ซึ่งนับว่ายากกว่าการประดิษฐ์แบบอักษรไทยอื่นๆ ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อใช้พิมพ์กำกับภาษาบาลี ในพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก”

นอกจากนี้ แบบอักษรไทยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงประดิษฐ์นั้นยังทรงนำมาใช้ประกอบการออกแบบ “ส.ค.ส.” สำหรับพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย ในโอกาสวันขึ้นปีใหม่อีกด้วย

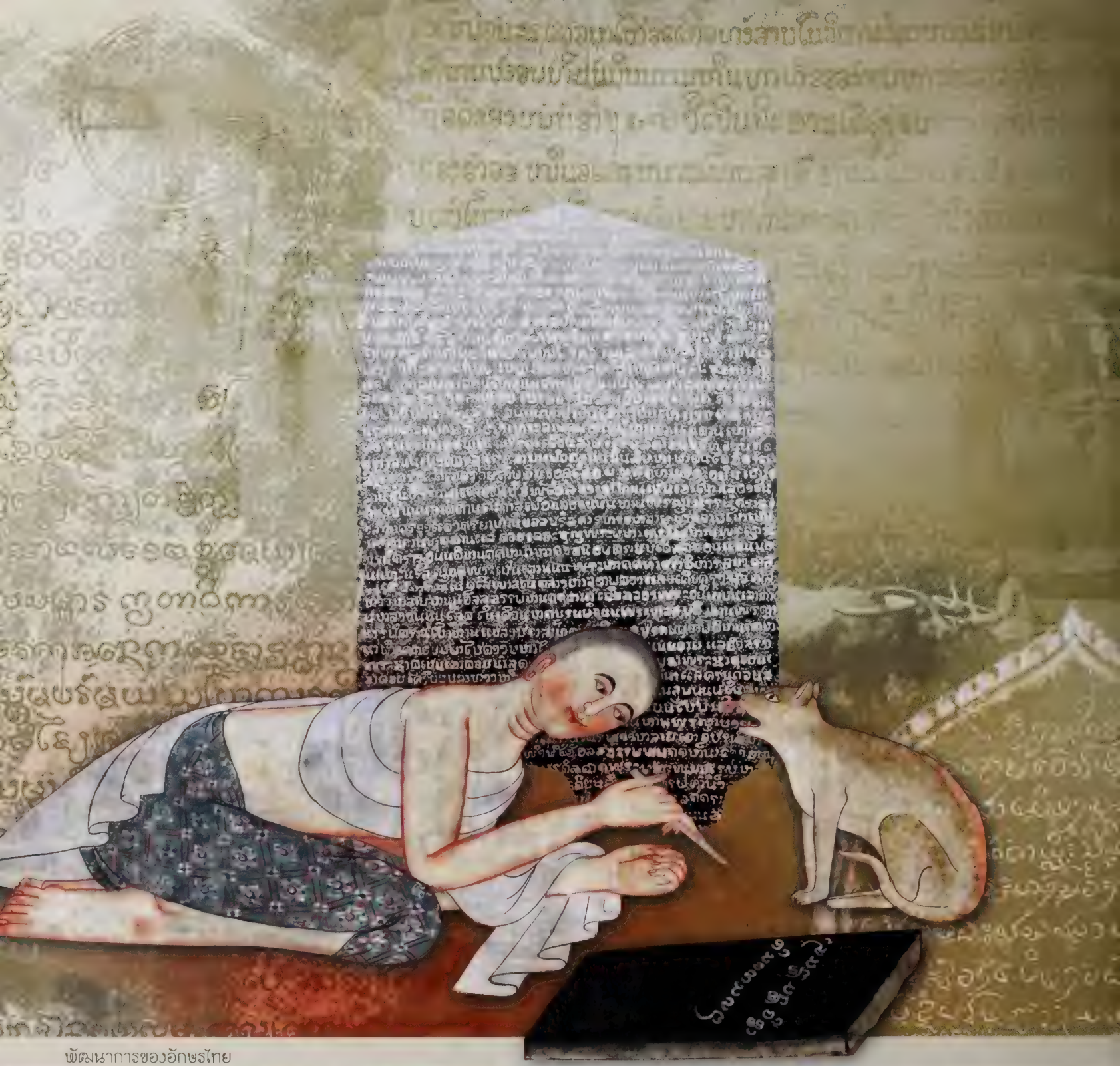
Regal Fonts

HM King Bhumibol Adulyadej or King Rama IX loves reading. Appreciating the value of books, His Majesty has often told the people around him how important reading is. The king is not just a reader; he has written and translated many books to give knowledge to his people. With the world making fast inroads into the creation of a “global village” via computer, His Majesty has been quick to experiment with computers.

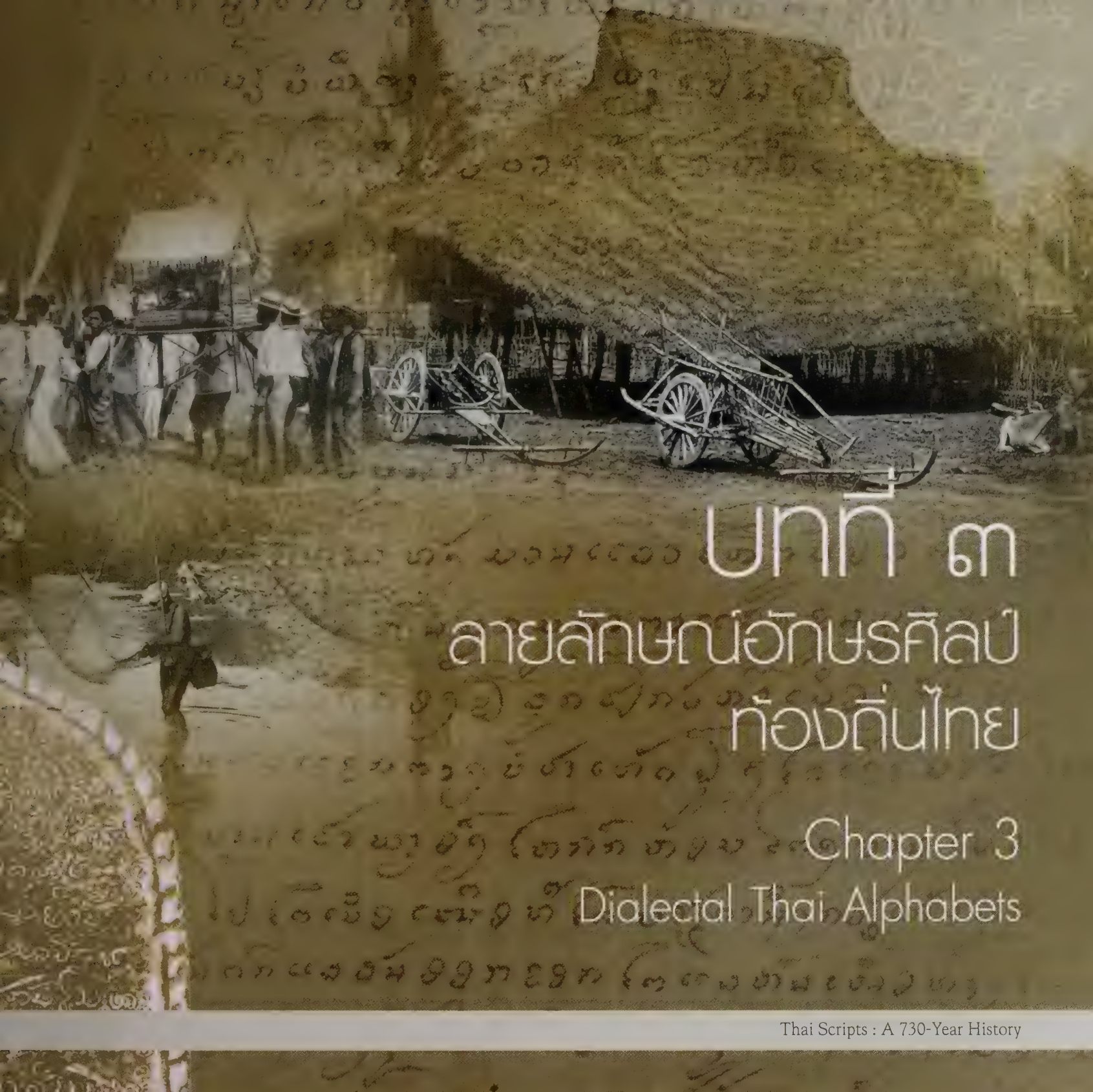
His Majesty also paid great attention to fonts and word processing. In 1987 he began to use a font editing software called “Fontastic” and “Resource Editor” to design Thai and English fonts of different sizes. His inventions included the Bhubing and Chitralada Thai fonts, in various sizes, from the smallest to the largest. These fonts can be used to type both Thai and Pali.

His Majesty has also created Roman font for typing English, Sanskrit, Pali. He also wished to create Japanese font. He then studied and designed the font for Devanagari using a computer machine to type Pali transcription in his composition of “The Story of Mahajanaka”.

In addition, each year, Thai people have been granted a computer-generated New Year card designed by His Majesty as an auspicious start of the year.

พัฒนาการของอักษรไทย

บทที่ ๓
ลายลักษณ์อักษรศิลปะ
ท้องถิ่นไทย

Chapter 3
Dialectal Thai Alphabets

วัดพระธาตุช้างค้ำ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน เดิมชื่อ วัดพระธาตุช้างค้ำ พญากู่เฮง เจ้าผู้ครองนครน่าน เป็นผู้สร้าง เมื่อราว พ.ศ. ๑๗๑๗
ภายในวัดประดิษฐาน เจดีย์ช้างค้ำ ภายใต้อารามธาตุหอพระที่ ๒๒
The Cheng Khum Temple in Muang District, Nan Province was constructed by the governor of Nan in 1405.
Formerly named Luang Kiang Wiang Temple, it is where the Cheng Khum chupa is situated.

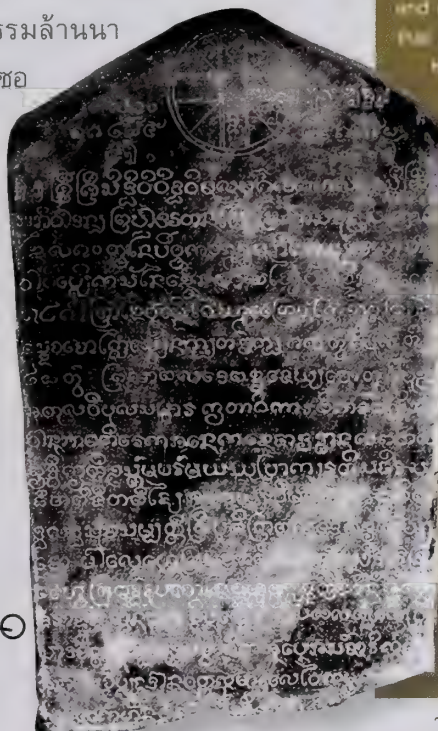
อักษรธรรมล้านนา

อักษรธรรมล้านนา เป็นอักษรที่ใช้อยู่ในท้องถิ่นภาคเหนือของประเทศไทย ในบริเวณที่เคยเป็นอาณาจักรล้านนา สันนิษฐานว่า อาจพัฒนามาจากอักษรมอญโบราณ ซึ่งเผยแพร่มาจากอาณาจักรศรีวิชัยหรือจังหวัดลำพูนในปัจจุบันในราว พ.ศ. ๑๖๐๐ โดยมีรูปอักษรเป็นเส้นโค้ง กลมมน นิยมเขียนบนใบลาน สมุดข่อย กระดาษสา และปรากฏในศิลาจารึกบางหลัก เช่น **จารึกเจ้าวัดบริวารภิกขุ**^{๒๐} จังหวัดสุโขทัย **จารึกพุทธอุทยานกา**^{๒๑} จังหวัดเชียงราย **จารึกระมังโตน้ำเชียงดาว**^{๒๒} จังหวัดเชียงใหม่ และโดยเฉพาะ **จารึกวัดเข่า**^{๒๓} จังหวัดน่าน เป็นจารึกอักษรธรรมล้านนาที่มีความสวยงามและมีพัฒนาการอย่างสมบูรณ์ ทั้งพยัญชนะ สระ และอักษรวิธี่ ซึ่งมีลักษณะเดียวกันกับอักษรวิธี่ของอักษรมอญโบราณที่ใช้ในอาณาจักรพุกามหรือสหภาพพม่าในปัจจุบัน

อักษรธรรมล้านนาส่วนใหญ่ใช้บันทึกหรือจารหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จึงเป็นสาเหตุให้เรียกอักษรกลุ่มนี้ว่า อักษรธรรม หรือ อักษรธรรมล้านนา เพื่อให้ต่างไปจากอักษรธรรมที่แพร่หลายอยู่ในภาคอีสาน ซึ่งเรียกว่า อักษรธรรมอีสาน

อย่างไรก็ตาม ชาวล้านนาในอดีตยังใช้อักษรธรรมล้านนาบันทึกวรรณกรรมทางโลกทั้งที่เป็นตำรา คาถา รวมทั้งคำวขอ เรื่องต่างๆ จึงพบอักษรธรรมล้านนาที่เป็นภาษาบาลี และภาษาไทยถิ่นเหนือ

อักษรธรรมล้านนา น่าจะเริ่มแพร่หลายในอาณาจักรล้านนาในสมัยราชวงศ์มังราย หลังจากที่พระยามังรายมหาราชทรงปราบปรามพระยาฮิปาแห่งเมืองศรีวิชัยได้แล้ว จึงได้ทรงย้ายราชธานีจากเมืองเชียงรายมาสร้างเมืองกุมกาม และสร้างเมืองเชียงใหม่ตามลำดับ อีกทั้งยังรับเอาอักษรธรรมล้านนาที่ใช้อยู่ในอาณาจักรศรีวิชัยไปใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารของกลุ่มชนชาวเมืองล้านนาอีกด้วย

จารึกวัดช้างค้ำ ซึ่งพบที่วัดพระธาตุช้างค้ำ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน เป็นจารึกอักษรธรรมล้านนา เนื้อหากล่าวถึง การบูรณะพระวิหาร อันเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปของพระยาพลเทพภุชชัย ในจุลศักราช ๙๑๐ ซึ่งตรงกับพุทธศักราช ๒๐๕๑

An inscription discovered at the stupa of Chang Kham Temple Mueang District, Nan Province, features Dhamma Lanna script. It mentions the renovation of the assembly hall in 1548 AD.

Lanna Dhamma Alphabet

The Lanna Dhamma Alphabet was used in the North of Thailand which is otherwise called the "Lanna Kingdom". It is believed to have been created by "Prince Mingra" of Chiang Mai by modifying the ancient Mon script. Influenced by the Mon Kingdom of Haribhunjaya in 1600 BE (1057 AD), the form of the alphabet consisted of curved lines and circled shapes. The letters were commonly written on palm leaves, long-stapled ancient Thai books, mulberry paper and fold books made of mulberry paper, and on some stone inscriptions in Lanna. Examples of the Lanna Dhamma Alphabet were Chao Wat Bariparn Bhikku Inscription²⁰, Buddha Uthan Khata Inscriptions²¹, engraving on Metal Bell in Chiang Dao Cave²², and stone inscriptions found at Phra That Chang Kham Temple²³ in Nan province, which feature the most beautiful and the clearest Lanna Dhamma script. It consists of the fully-fledged developed Lanna Dhamma Alphabet in terms of consonants, vowels, and writing methods, which remained the same as that of the ancient Mon script used in the Harigun Kingdom.

Mostly, the Lanna Dhamma Alphabet was used to record Buddhist teachings in both the Pali and Thai languages. As well, it was employed in recording the northern Thai dialect among Lanna communities. Most of the stories recorded for the sake of Buddhism are Jataka, offerings to temples, astrology textbooks, medicine textbooks, poetry and Khao Sor of Lanna belief, etc.

The Lanna Dhamma Alphabet had its origin in the Mangrai dynasty. After conquering Thonwa Yee of Haribhunjaya, King Mangrai moved his capital from Chiang Rai to the newly-established cities of Nan and Chiang Mai respectively. The Lanna Dhamma Alphabet prevailed in the Haribhunjaya Kingdom was then employed as a communication tool among the Lanna people.

Moreover, the Lanna Dhamma Alphabet was adopted by Tai ethnic groups both in Thailand and beyond. These groups of people named the adopted scripts after their own communities. Examples include the Tai Lue script of the Tai ethnic group in Xishuangbanna in Yunnan province of China; the Tai Khoen script of a tribe in Shan State in Myanmar; the Dhamma script in the city of Sri Sattanakhanahut in the Lan Xang Kingdom in Lao PDR, and the Isan Dhamma script used in northeastern Thailand.

The Lanna Dhamma Alphabet was used for centuries until 2483 BE (1940 AD), when the government issued the third announcement of State Convention concerning language and books in connection with citizens' responsibilities, prohibiting the teaching and learning of dialectical alphabets. Consequently, the use of the Lanna Dhamma Alphabet was temporarily interrupted. Later when society became more open, the study of Lanna Dhamma Alphabet was resumed for the purpose of the literary and cultural preservation, and has continued to the present day.

The Lanna Dhamma Alphabet is composed of 42 consonant forms and 38 vowel forms. Both consonant and vowel letters have curved and circled forms. Final consonants are written as subscripts. The vowels are divided into 30 dependent vowels and eight independent vowels. There are no tones; instead the Mai Sat mark (/) is used. In addition, there are all ten digits from 0-9.

The writing method of the Lanna Dhamma Alphabet is similar to that of the Thai alphabet, except that the second consonant of a consonant cluster is placed beneath but if it is the ๕, it is placed in front of the first consonant. Vowels are placed in front of, above, underneath and behind consonants. Final consonants are placed beneath the word. However, in a word consisting of a vowel placed underneath, the final consonant is always put next to the first consonant.

นอกจากนี้ อักษรธรรมล้านนา ยังมีอิทธิพลต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่อยู่อาศัยทั้งภายในและนอกประเทศไทย ซึ่งเมื่อรับเอาอักษรธรรมล้านนาไปใช้แล้ว ก็เรียกอักษรกลุ่มนี้ด้วยชื่อชาติพันธุ์ของตนเอง เช่น อักษรไทยลื้อ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในเมืองสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน อักษรไทยเขิน ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในรัฐฉาน สหภาพพม่า อักษรธรรม ในอาณาจักรล้านช้าง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน และอักษรธรรมอีสาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

อักษรธรรมล้านนามีการใช้สืบทอดกันมาเป็นเวลาค่อนข้างนาน แต่เมื่อถึงราว พ.ศ. ๒๔๘๓ รัฐบาลในขณะนั้นได้ออกประกาศรณนิยม ฉบับที่ ๓ ว่าด้วยภาษาและหนังสือกับหน้าที่พลเมือง ได้มีการห้ามการเรียนการสอนอักษรท้องถิ่น การใช้อักษรธรรมล้านนาจึงหยุดชะงักไประยะเวลาหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันนี้มีความพยายามที่จะรื้อฟื้นอักษรธรรมล้านนา ดังจะเห็นได้ว่าสถาบันการศึกษาหลายแห่งในภาคเหนือเปิดการเรียนการสอนอักษรธรรมล้านนา ซึ่งเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นด้านอักษรศาสตร์ให้ได้รับการสืบทอดต่อมา

อักษรธรรมล้านนา มีพยัญชนะ ๔๒ รูป โดยมีลักษณะเป็นรูปทรงกลม มีเส้นโค้งมน แต่ตัวพยัญชนะที่เป็นตัวสะกดนั้นจะแตกต่างจากพยัญชนะต้น คือจะกลายเป็นพยัญชนะตัวเชิง ส่วนสระในอักษรธรรมล้านนานั้น มี ๓๘ รูป และมีเส้นโค้งมนกลมเช่นเดียวกับพยัญชนะ ประกอบด้วยสระจม ๓๐ ตัว และสระลอย ๘ ตัว ไม่มีเสียงวรรณยุกต์ แต่ใช้ไม้ขีด (/) แทน และมีตัวเลขครบทั้ง ๑๐ ตัว คือ ๐-๙

สำหรับอักษรวิธีของอักษรธรรมล้านนาคล้ายคลึงกับอักษรวิธี อักษรไทย เพียงแต่พยัญชนะตัวล้าจะเขียนห้อยไว้ด้านล่าง ยกเว้นตัว ร จะเขียน ร ไว้ข้างหน้า พยัญชนะต้น ส่วนสระจะวางไว้รอบพยัญชนะทั้งด้านหน้า ด้านบน ด้านล่าง และด้านหลัง สำหรับตัวสะกด เขียนไว้ข้างล่างของคำ แต่ถ้าคำใดมีสระล่าง พยัญชนะสะกดจะเขียนถัดจากพยัญชนะต้นเสมอ

เจดีย์ประจำพระอุโบสถ วัดป่าแก้วพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีชื่อเดิมว่า วัดพุทธมหาธาตุ
พระอุโบสถวัดป่าแก้วพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๐๖

The stupa in Phra Yuan Temple where a standing Buddha image is enshrined. Situated in Lamphun Province, the temple was formerly named Phruethimahasathan Temple. It was constructed by King Dhammaraj of Harichunjaya in the 12th century AD.

อักษรฝักขาม

อักษรฝักขาม หรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า อักษรไทยล้านนา เป็นอักษรประเภทหนึ่ง ที่นิยมใช้บันทึกเรื่องราวต่างๆ บนศิลาจารึกในอาณาจักรล้านนา โดยมีรูปลักษณะและ อักษรวิธีใกล้เคียงกับอักษรต้นแบบ คือ อักษรไทย สมัยสุโขทัย เพียงแต่ตัวอักษร จะผอมสูงและโค้งงอมากกว่า มีลักษณะเหมือนฝักมะขาม จึงได้ชื่อว่า “ตัวฝักขาม” หรืออักษรฝักขาม

อักษรฝักขาม นักวิชาการทางด้านอักษรวิทยาสันนิษฐานว่า พระสุมนเถระ พระภิกษุชาวสุโขทัยน่าจะเป็นผู้นำไปเผยแพร่ภายหลังได้รับนิมนต์จากพระเจ้ากือนา กษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านนาให้ขึ้นมาฟื้นฟูและเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ลี้ลับทางวงศ์ ที่เมืองเชียงใหม่ ดังปรากฏหลักฐานใน **ศิลาจารึกวัดพระยืน**^{๒๔} จังหวัดลำพูน ซึ่งถือว่าเป็นจารึกอักษรไทย ภาษาไทยเก่าแก่ที่สุดที่พบในล้านนา ซึ่งพระสุมนเถระ ให้จารึกขึ้นเมื่อราว พ.ศ. ๑๙๑๓

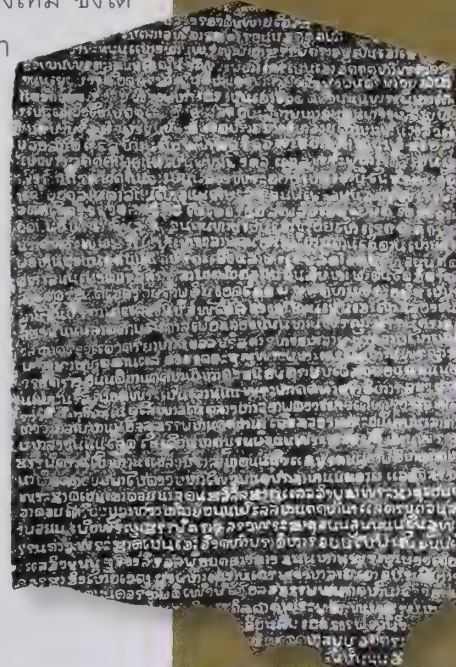
ศิลาจารึกวัดพระยืนเป็นหลักฐานทางเอกสารที่สำคัญและเป็นศิลาจารึกเพียง หลักเดียวเท่านั้นที่บ่งบอกการแผ่อิทธิพลของอักษรไทยสมัยสุโขทัยเข้าไปสู่อาณาจักร ล้านนาในรัชสมัยของพระเจ้ากือนาโดยพระสุมนเถระ ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหาส่วนหนึ่งในหนังสือ *ชินกาลมาลีปกรณ์* ที่รจนาโดยพระรัตนปัญญา พระภิกษุชาวเชียงใหม่ ซึ่งได้ กล่าวถึงการมาเมืองเชียงใหม่ของพระสุมนเถระว่า ครั้นเมื่อพระเจ้ากือนา กษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านนามีความปรารถนาใคร่ได้พระภิกษุ เพื่อจะ กระทำสังฆกรรมทั้งปวงในเมืองเชียงใหม่ จึงได้ส่งราชทูตไปยังสำนัก พระครูอุทุมพรมหาสामी เพื่อขอพระภิกษุองค์หนึ่งชื่อพระอาณนทภิกษุ ซึ่งเป็นศิษย์ แต่พระอาณนทก็ยังไม่ได้ปรารถนาเพื่อจะกระทำสังฆกรรม มาก่อน เพราะพระครูยังไม่ได้อนุญาต จึงแจ้งแก่พระเจ้ากือนาให้นิมนต์ พระสุมนเถระซึ่งเป็นพระอาจารย์จากเมืองสุโขทัย พระเจ้ากือนาจึงส่ง ราชทูตไปเมืองสุโขทัย เพื่อนิมนต์พระสุมนเถระจากพระเจ้าลิไทซึ่งได้ พระราชทานพระบรมราชาอนุญาตให้พระสุมนเถระนั้นไป โดยได้นำเอา พระบรมธาตุไปสู่เมืองเชียงใหม่ด้วย

จารึกวัดพระยืน เป็นจารึกอักษรไทย ภาษาไทยสมัยสุโขทัย และภาษาบาลี พระสุมนเถระ ให้สร้างขึ้นที่วัดพระยืน เมืองลำพูน Phra Yuen (Standing Buddha Image) Temple Inscription inscribed in Thai script in Sukhothai period and Pali by the wish of Phra Sumondhera who was invited to Lanna Kingdom in King Kue Na reign. The temple is in Lamphun Province.

Fak Khaam Alphabet

The Fak Khaam alphabet (aka Thai Lanna alphabet as it was used in the Lanna Kingdom) was commonly inscribed in stone to record different stories. The forms and the writing method are similar to those of the Sukhothai alphabet. Its tall and slightly curved letters look like tamarind pods, so the alphabet was called Fak Khaam (tamarind pod).

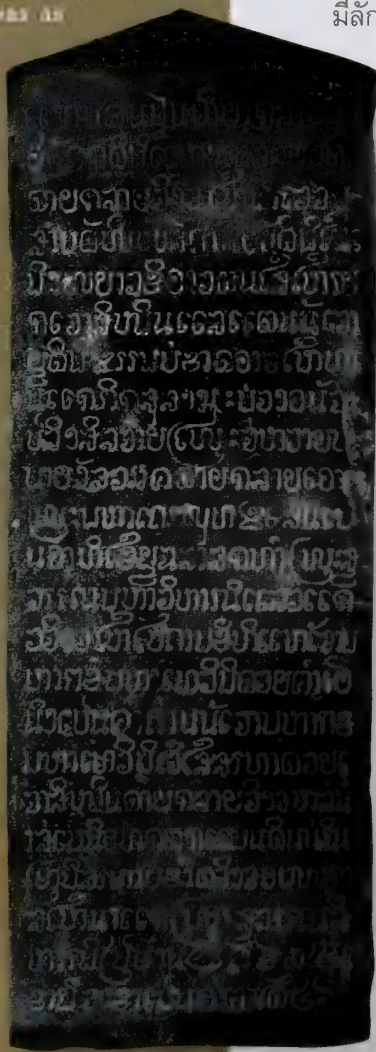
The Fak Khaam alphabet was influenced by the Sukhothai script brought in by "Phra Sumon Thera", a monk from Sukhothai. In his endeavor to convey Buddhist religion, Phra Sumon Thera created a stone inscription at the Phra Yuen Temple²⁴ in Lamphun Province in 1913 BE (1370 AD), which is the oldest stone inscription of Thai script found in Lanna. The inscription states that King Kue Na of the Lanna Kingdom invited Phra Sumon Thera from Sukhothai to direct all monastic ceremonies in Chiang Mai.

Another instance of the use of fak khaam alphabet was the stone inscription of kings of the Mangrai Dynasty^{๒๔} from 1954 BE (1411 AD) found in Phrayu Province.

The Fak Khaam alphabet consists of 41 components and 27 vowels, which can be put in front of, behind, above and beneath a consonant. The few tonal marks – maiek and ma: the – have the same form as those currently use, while the digits are the same as those of Lanna Dhamma script.

The writing method was as simple as that of the present Thai. Accordingly, the kingdom adopted Fak Khaam as the official alphabet used state affairs. The most complete Fak Khaam alphabet was the one discovered in the stone inscriptions at Chiang Mai Temple^{๒๕} in Chiang Mai Province.

นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบรูปแบบอักษรฝักขามที่เก่าแก่ที่สุดเท่าที่พบในปัจจุบันใน ศิลาจารึกกษัตริย์ราชวงศ์มังราย^{๒๔} จังหวัดพะเยา พ.ศ. ๑๙๕๔ อาจกล่าวได้ว่า รูปแบบอักษรฝักขามในศิลาจารึกหลักดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับอักษรไทย สมัยสุโขทัย ในศิลาจารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน พ.ศ. ๑๙๑๓ ซึ่งมีอายุต่างกันประมาณ ๔๑ ปี เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะรูปแบบพยัญชนะของอักษรฝักขาม ถึง ๒๒ ตัว ที่ยังคงรูปสัณฐานของอักษรไทยสมัยสุโขทัยไว้ทุกประการ

พยัญชนะของอักษรฝักขามมีทั้งหมด ๔๑ รูป รูปสัณฐานของตัวอักษร มีลักษณะเหลี่ยมยาวบ้าง ทรงกลมบ้าง ส่วนสระ มี ๒๒ รูป มีลักษณะเช่นเดียวกับพยัญชนะ โดยวางไว้รอบพยัญชนะทั้งด้านหน้า ด้านบน ด้านล่าง และด้านหลัง สำหรับวรรณยุกต์มีเพียง ๒ รูป คือ วรรณยุกต์เอกและวรรณยุกต์โท ซึ่งมีรูปอักษรเช่นเดียวกับอักษรไทยในปัจจุบัน แต่ตัวเลขของอักษรฝักขามนั้นมีรูปแบบเหมือนกับตัวเลขของอักษรธรรมล้านนา

ด้านอักษรวิธีของอักษรฝักขาม มีลักษณะเหมือนอักษรวิธีไทยในปัจจุบัน คือเขียนสระไว้รอบพยัญชนะต้น ส่วนตัวสะกดนั้น เขียนไว้ทางด้านขวาและบนบรรทัดเดียวกับพยัญชนะต้น และพยัญชนะตัวสะกดบางตัวมีพยัญชนะเชิงของอักษรธรรมล้านนาปะปน

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากอักษรฝักขาม มีอักษรวิธีที่ไม่ซับซ้อน ทำให้ฝ่ายอาณาจักรนำไปเป็นอักษรที่ใช้ติดต่อสื่อสารในทางราชการ ซึ่งหลักฐานที่เป็นอักษรฝักขามที่สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่พบในปัจจุบัน ปรากฏอยู่ใน ศิลาจารึกวัดเชียงมั่น^{๒๕} จังหวัดเชียงใหม่

จารึกกษัตริย์ราชวงศ์มังราย จารึกเป็นอักษรฝักขาม
ระบุพุทธศักราช ๑๙๕๔ ซึ่งตรงกับสมัยพระเจ้า
สามฝั่งแกนแห่งอาณาจักรล้านนา

Inscription of Kings in Mangrai Dynasty, written in Fak Khaam script in 1411 AD in the reign of King Sam Fang Khan of Lanna.

จารึกเจ้าครูศรีสภรัตน์^{๑๓๓๓} เป็นจารึกอักษรธรรมอีสาน ภาษาไทย พบที่วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม
 เมื่อพม่าล่าทัพจากศรีสภรัตน์ หรือเมืองศรีสภรัตน์ อานนคร และเมืองอื่นๆ ประเทศพม่าพักทัพมาไว้ที่พระธาตุพนมครั้นนั้น เมื่อ พ.ศ. ๒๒๖๔
 Inscription of the Reverend Chao Khru Silaphart¹³³³, discovered at Phra That Phanom Temple in That Phanom District, Nakhon Phanom Province.

อักษรธรรมอีสาน

อักษรธรรมอีสาน เป็นอักษรที่ใช้อยู่ในกลุ่มชนชาติไทยในบริเวณดินแดนลุ่มแม่น้ำโขงซึ่งในอดีตเป็นที่ตั้งของอาณาจักรล้านช้าง ซึ่งรวมถึงบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองศรีสัตนาคนหุตหรือเมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน เป็นอักษรร่วมสมัยกับอักษรธรรมล้านนา โดยมีรูปสัณฐานทั้งพยัญชนะและสระ ตลอดจนอักขรวิธีคล้ายคลึงกับอักษรธรรมล้านนา

ศาสตราจารย์ ธีรวิช พุฒโนทก ผู้เชี่ยวชาญอักษรไทยถิ่น ได้กล่าวถึงอักษรธรรมอีสานไว้ว่า เป็นอักษรที่อยู่ในสกุลเดียวกับอักษรมอญโบราณและอักษรธรรมล้านนา ในภาคเหนือของประเทศไทย โดยสันนิษฐานว่า ได้รับอิทธิพลจากอักษรมอญโบราณ และได้รับการถ่ายทอดจากอักษรธรรมล้านนาอีกทอดหนึ่ง โดยผู้ที่ใช้อักษรนี้น่าจะเป็นคนละกลุ่มชนที่เคยรับวัฒนธรรมขอมดั้งเดิม และอาจมีความชำนาญด้านอักขรวิธีแบบมอญโบราณ

นอกจากนี้ นักวิชาการบางท่านเชื่อว่า อักษรธรรมอีสานมีพัฒนาการมาจากอักษรธรรมล้านนาซึ่งแพร่หลายอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทยโดยผ่านทางอาณาจักรล้านช้างอีกทอดหนึ่งซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากในสมัยพระเจ้าโพธิสารราชซึ่งในพงศาวดารโยนกและพงศาวดารลาวฉบับกะชวงสีกสาทิกานระบุตรตรงกันว่า ได้ทรงแต่งทูตไปขอพระไตรปิฎกจากเมืองเชียงใหม่ ๖๐ คัมภีร์ พร้อมทั้งพระเทพมงคลเถระและบริวารมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ลี้ลึงกวางคีในอาณาจักรล้านช้าง เมื่อ พ.ศ. ๒๐๖๖ ประกอบกับความสัมพันธ์ทางเครือญาติของทั้งสองอาณาจักร หลังจากพระเจ้าโพธิสารราชได้ทรงอภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงเมืองเชียงใหม่และพระราชโอรส คือพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ต่อมาได้ทรงครองเมืองเชียงใหม่ในระหว่าง พ.ศ. ๒๐๘๑ จนถึง พ.ศ. ๒๐๘๓ หลังจากนั้น ได้เสด็จกลับมาทรงครองเมืองศรีสัตนาคนหุต พร้อมทั้งอัญเชิญพระแก้วมรกตและพระแทรกคำและทรงนำนักปราชญ์ราชบัณฑิตกับทั้งคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามายังอาณาจักรล้านช้างอีกด้วย

จากอิทธิพลทางศาสนาและความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างสองราชวงศ์อักษรธรรมอีสาน จึงอาจถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลาย

Isan Dhamma Alphabet

The Isan Dhamma Alphabet was used by people of the Tai ethnic groups living in the Mekong basin, mainly the Lan Xang Kingdom with its centre in the city of Sri Sattanakhanahut, or Luang Prabang in present-day Laos. The Isan Dhamma script is a contemporary of the Lanna Dhamma script of the Lanna Kingdom in the Thai Kingdom. Its consonant and vowel forms and the writing method are exactly the same as those of the Lanna Dhamma script

Prof. Thawat Punnotok, a scholar of Thai dialects, claims that the Isan Dhamma alphabet was from the same family as the ancient Mon alphabet and the Lanna Dhamma alphabet of northern Thailand. He postulates that the Isan Dhamma alphabet was directly influenced by the ancient Mon script which was propagated via the Lanna Dhamma alphabet of the Lanna Kingdom. Users of the script were assumed to have been different groups of people who had adapted the ancient Khmer culture and, consequently, might have been more skilled and familiar with the writing method of the ancient Mon script.

Some other scholars believe that the "Isan Dhamma alphabet" evolved from the "Lanna Dhamma alphabet" due to the familial relationship between the two kingdoms. During the reign of King Bhothisal of the Lan Xang Kingdom between 2059 and 2093 BE (1516-1550 AD), the king married a princess from the city of Chiang Mai of the Lanna Kingdom. They had a son who became "King Setthathirath", who reigned over Chiang Mai briefly, from 2091 to 2093 BE (1548-1550). After the decease of King Bhothisal, King Setthathirath returned to Sri Sattanakhanahut of the Lan Xang Kingdom. Accompanying him were a group of scholars, along with the Emerald Buddha image, a golden Buddha image called Phra Saegkham, and Buddhist teaching books to propagate the faith in the Lan Xang Kingdom.

Based on the familial relationship between the two alphabets, it is possible that the later Dhamma alphabet was influenced by the Lanna Dhamma alphabet. The Lanna Dhamma alphabet was used for recording Buddhist stories and sutahara.

The Lanna Dhamma consonants were tall and round, similar to those of the Lanna Dhamma script. The notched heads were preserved along with the ancient Mon alphabetical forms, which comprise both complete consonants and subscripts. In the Northeast, the latter were called "Tua Puaing" which were similar to those of the Mon and Khmer. There were a total of 38 consonants.

For vowels, the Lanna Dhamma alphabet consisted of eight independent vowels and 20 dependent vowels. Like the Lanna Dhamma writing method, these dependent vowels can be placed in front, above, underneath and behind consonants. There were no tonal marks in use then.

The writing method of the Lanna Dhamma alphabet is analogous to that of the Lanna Dhamma and Thai-Khmer alphabets: using a complete consonant as the initial consonant placed on a line, while a consonant cluster was written with half consonants or subscripts below the line. Final consonants were also written with subscripts below the line. However, if the word contained a vowel written below the line then a complete consonant will be used as the first consonant and therefore placed on the line. There were 38 final consonants in total.

อย่างไรก็ตาม หลักฐานที่เป็นศิลาจารึก อักษรธรรมอีสาน ที่พบในบริเวณที่เคยเป็นอาณาจักรล้านช้างที่เก่าแก่ที่สุด ได้แก่ จารึกบนฐานพระพุทธรูป วัดสี่สะเทอด เมืองเวียงจันทน์ ระบุปีมหาศักราช ๘๕๒ ซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๒๐๓๓ และอยู่ในช่วงรัชกาลพระราชแสนไทย เป็นหลักฐานยืนยันได้อย่างหนึ่งว่า อาณาจักรล้านช้างใช้อักษรธรรมอีสานก่อนสมัยพระเจ้าโพธิสาลราชซึ่งอยู่ระหว่าง พ.ศ. ๒๐๖๓ จนถึง พ.ศ. ๒๐๘๐

สำหรับการแพร่หลายของอักษรธรรมอีสานเข้ามายังภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย สันนิษฐานว่า อาจอยู่ในราวรัชกาลพระเจ้าโพธิสาลราชซึ่งเป็นช่วงที่อาณาจักรล้านช้างได้แผ่อิทธิพลเข้ามามีอำนาจเหนือดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยในปัจจุบัน และเป็นสมัยที่มีการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาอย่างจริงจังจึงอาจเป็นเหตุให้อักษรธรรมอีสานซึ่งเป็นอักษรสำหรับบันทึกเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาแพร่หลายเข้ามาในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยควบคู่ไปกับพระพุทธศาสนาลัทธิเถรวาทและวรรณกรรมต่างๆ

รูปแบบพยัญชนะของอักษรธรรมอีสานนั้น มีลักษณะกลมมนป้อม คล้ายคลึงกับอักษรธรรมล้านนา โดยรักษาลักษณะหัวหยักและรูปทรงของอักษรอมฤโโบราณ มีทั้งพยัญชนะเต็มและพยัญชนะตัวเชิง ซึ่งทางอีสานเรียกว่า "ตัวเพื่อง" มีลักษณะเหมือนอักษรอมฤและอักษรขอม โดยมีพยัญชนะทั้งสิ้น ๓๘ ตัว

ส่วนสระของอักษรธรรมอีสาน มีทั้งสระลอยและสระจม โดยสระลอยมี ๘ ตัว ใช้เขียนเมื่อมีเสียงสระอยู่ข้างหน้า และสระจมมี ๒๐ ตัว เหมือนกับอักษรธรรมล้านนา โดยวางสระไว้รอบตัวพยัญชนะทั้งด้านหน้า ด้านบน ด้านล่าง และด้านหลัง ส่วนวรรณยุกต์นั้นไม่มีใช้

สำหรับอักษรวิธของอักษรธรรมอีสาน มีลักษณะคล้ายคลึงกับอักษรธรรมล้านนาและอักษรขอมไทย คือพยัญชนะต้นจะใช้ตัวเต็มวางบนบรรทัด ส่วนพยัญชนะควบกล้ำจะใช้พยัญชนะตัวครึ่งหรือพยัญชนะตัวเชิงวางไว้ใต้บรรทัด และพยัญชนะตัวสะกดนั้น จะใช้พยัญชนะตัวเชิงเช่นเดียวกัน โดยจะเขียนไว้ใต้บรรทัด แต่ถ้าคำใดมีสระอยู่ด้านล่างตัวสะกดจะเขียนด้วยพยัญชนะตัวเต็มและวางบนบรรทัด ตัวสะกดนี้มีทั้งหมด ๑๖ ตัว

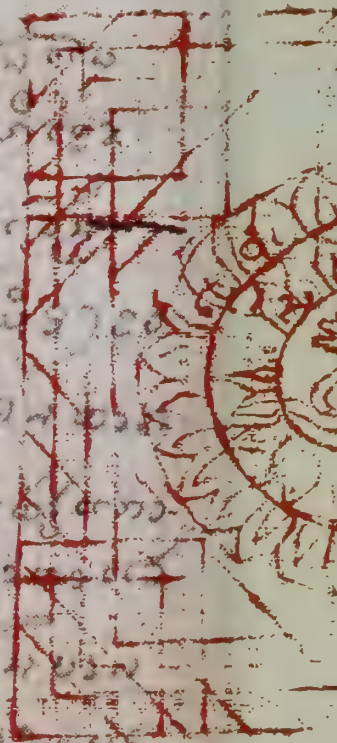
จารึกถ้ำสุวรรณคูหา^{๒๘} (หลักที่ ๑) เป็นจารึกอักษรธรรมอีสาน อายุประมาณ พ.ศ. ๒๑๑๕ เนื้อหากล่าวถึงการอุทิศที่ดิน พระพุทธรูป และนาจ้งหัน เพื่อเก็บผลประโยชน์ถวายวัดและพระสงฆ์

Inscriptions of Tham Suwan Khuha Temple²⁸, mentioning the donation of land, Buddha images and rice fields for temple's benefits.

ถ้ำสุวรรณคูหา ถ้ำเมืองสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู สถานที่ค้นพบศิลาจารึกถ้ำสุวรรณคูหา
Tham Suwan Khuha Temple in Suwan Khuha District, Nong Bua Lamphu Province, the site of ancient stone inscriptions.

Handwritten text in Thai Noi script, likely a historical record or annals. The text is arranged in approximately 15 horizontal lines. The script is dense and characteristic of the Thai Noi style used in the 18th century. The content appears to be a narrative or a list of events, though the specific details are difficult to discern due to the cursive nature of the script and some fading. There are some larger characters or symbols interspersed within the lines, possibly indicating specific dates or significant events.

บันทึกพงศาวดารเมืองนครราชสีมาในสมัยเจ้าพระยาจักรี พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์) เจ้าพระยาจักรี และเจ้าพระยาสุรสีห์
Annals recorded in Thai Noi alphabets written on roll of cloth King of Nakhon Chantaburi presented to
Phra Kaewboonmee, chief official of Mueang Kwang Ma and too Phra Chai Chompoo.

อักษรไทยน้อย

หลังจากอักษรฝักขามได้แพร่หลายเข้าไปในดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำโขงและมีการใช้ควบคู่กับอักษรธรรมอีสาน อันเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ทางเครือญาติของอาณาจักรล้านนาและอาณาจักรล้านช้าง ดังได้กล่าวมาแล้ว รวมถึงการทูลขอพระเพ็ญมงคลเถระกับบริวารและคัมภีร์พระพุทธศาสนาจากเมืองเชียงใหม่

ในเวลาต่อมา พระเถระผู้ใหญ่จากอาณาจักรล้านช้างยังได้เดินทางไปศึกษาพระพุทธศาสนาที่อาณาจักรล้านนาอีกด้วย ดังเช่น พระสังฆราชสิริจันทโศภิตได้บวชเรียนที่วัดศรีบุญเรือง เมืองน่าน และพระมหาสุทโธส ได้ศึกษาพระธรรมที่เมืองเชียงใหม่ อักษรฝักขามที่ใช้อยู่ในอาณาจักรล้านนาจึงแพร่ขยายเข้าไปในอาณาจักรล้านช้างตลอดจนดินแดนในบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง แล้วพัฒนาเป็น **อักษรไทยน้อย** ในที่สุด

ด้วยเหตุนี้ อักษรไทยน้อยจึงมีรูปสัณฐานและอักษรวิธีที่คล้ายคลึงกับอักษรฝักขาม ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากอักษรไทยสมัยพระเจ้าลิไทอีกทอดหนึ่ง แต่ได้พัฒนาเป็นรูปแบบเฉพาะ ใช้บันทึกเรื่องราวลงบนศิลาจารึก ใบลาน และสมุดข่อย ใช้ทั้งในฝ่ายศาสนจักรและอาณาจักรควบคู่กับอักษรธรรมอีสาน แต่ส่วนใหญ่ใช้ในฝ่ายอาณาจักร สำหรับบันทึกเอกสารของทางราชการที่เรียกว่า “หนังสือจุ่ม” หรือ “ใบจุ่ม”

สำหรับหลักฐานที่เป็นอักษรไทยน้อยที่เก่าแก่ที่สุด พบที่ผนังถ้ำนางอัน เมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ส่วนอักษรไทยน้อยที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทยเท่าที่พบในปัจจุบัน ได้แก่ **จารึกวัดแดนเมือง**^{๒๔} จังหวัดหนองคาย ระบุจุลศักราช ๘๙๒ ซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๒๐๗๓ อันเป็นสมัยที่พระโพธิสารราชปกครองราชอาณาจักรล้านช้าง โดยเป็นอักษรที่มีรูปสัณฐานและอักษรวิธีคล้ายกันกับอักษรฝักขามในอาณาจักรล้านนา และคล้ายคลึงกับอักษรไทยสมัยพระเจ้าลิไทอาณาจักรสุโขทัย

Thai Noi Alphabet

Because of the familial relationship between the kingdoms of Lanna and Lan Xang, the Fak Khaam script expanded into the Mekong basin. In the reign of King Bodhisal of Lan Xang, The king sent a company of envoys to invite a senior monk known as Phra Thep Mongkol and his followers from Chiang Mai to Lan Xang, bringing with them many Buddhist scriptures. At the same time, some senior monks from the Lan Xang Kingdom travelled to study Buddhism in the Lanna Kingdom, including the "Supreme Patriarch Sirichantho", who entered the monkhood at the Sri Bunrueang Temple in the city of Nan. Meanwhile, a senior monk named "Phra Maha Suthakhos" travelled to study Buddhism in Chiang Mai. These relationships resulted in propagation of the Fak Khaam script from the Lanna Kingdom throughout the Lan Xang Kingdom where the script evolved to become a new alphabet set called the "Thai Noi script".

The forms and writing method were similar to those of the Fak Khaam script in the Lanna Kingdom, and those of the King Lithai's script of the Sukhothai Kingdom. ". Employed by both the state and the religious realms, the Thai Noi script was used to record stories on stone, palm leaves, long books called Samud Khoi and, in particular, documents concerning state affairs called "Nungsue Joom".

The oldest Thai Noi inscriptions have been found on the walls of the Nang An cave in Luang Prabang, Laos, and the stone inscriptions dating back to 2073 BE (1530 AD) at the Daen Mueang Temple²³ in Nong Khai Province.

Furthermore, the Thai Noi alphabet was propagated to the community of Phu Tai Dam, an ethnic group living around the Gulf of Tonkin in southern China. Anyway, the forms of letters have been modified to the extent that it looks very different from the Thai Noi script. Still, the writing method is much like that of the Thai alphabet.

The Thai Noi script consists of 24 consonant forms and some subscripsts called Tua Fueang inherited from the Dhamma alphabet and are used along with the complete consonants of the Thai Noi script. There are 23 vowel forms, while no tones appear in the examples found written on palm leaves.

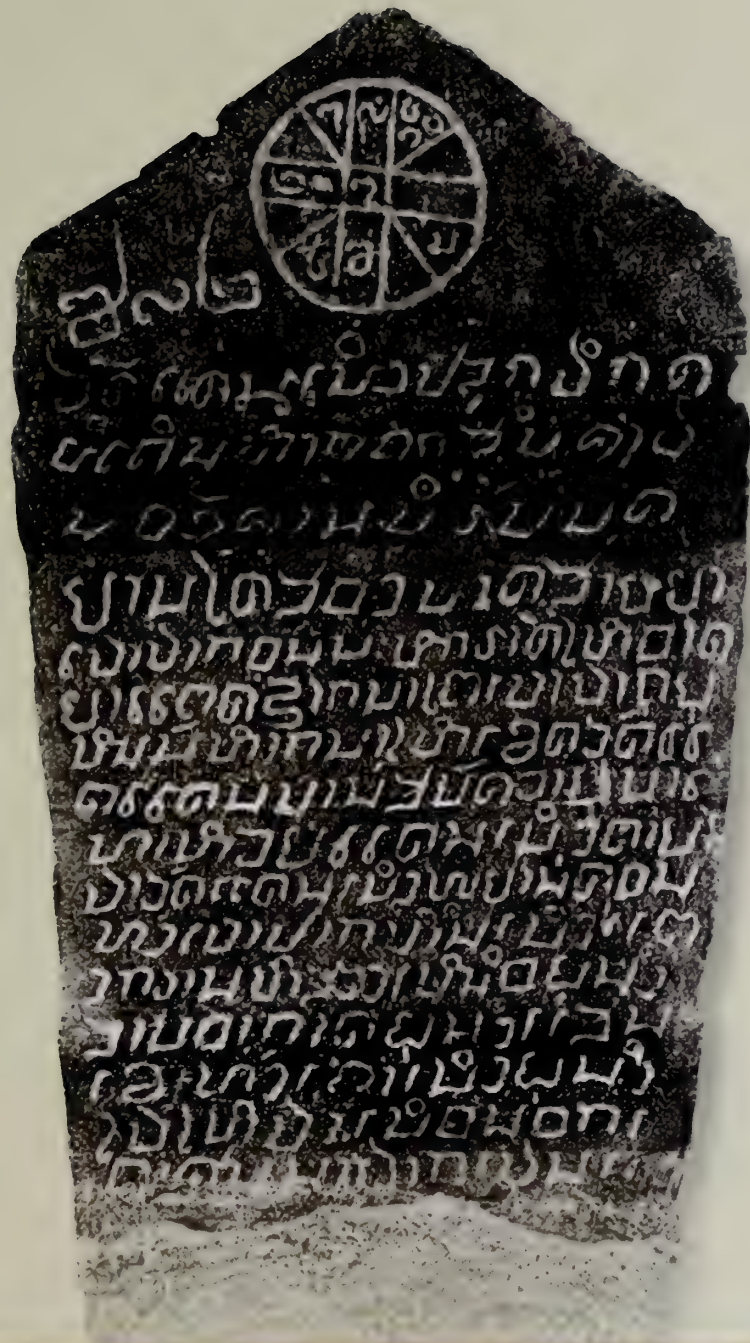
Later on, Laos developed the Thai Noi script to be used as its own official alphabet. This is when the tone marks were added, and forms were modified to facilitate printing. In terms of the writing method, it is analogous to that of the Thai script: the final consonant is placed on the same line as the initial consonant, while vowels can be placed all around a consonant. Subsripsts or Tua Fueang will be used in consonant clusters.

นอกจากนี้ อักษรไทยน้อย ยังได้แพร่หลายไปสู่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทยดำในบริเวณตั้งเกี้ยว แถบตอนใต้ของสาธารณรัฐประชาชนจีนในปัจจุบัน แต่สันนิษฐานว่าน่าจะได้รับไปใช้เป็นเวลายาวนาน รูปสัณฐานของตัวอักษรจึงมีพัฒนาการต่างไปจากลักษณะอักษรไทยน้อยที่เป็นต้นแบบอย่างมาก ดังที่ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ ได้แสดงความเห็นไว้ว่า

“...ตัวอักษรไทยตั้งเกี้ยว แปลกกว่าอักษรไทยอื่นๆ เพราะเห็นว่า ชนชาติไทยในตั้งเกี้ยวอยู่กระจัดกระจายเป็นพวกๆ ปนกับชาติอื่น มีญวน ม่าน แม้ว เป็นต้น... ถ้าสังเกตลักษณะตัวอักษรไทยตั้งเกี้ยว ดูเหมือนเขาแปลงมาจากอักษรไทยล้านช้าง (อักษรไทยน้อยของลาว) ตั้งแต่ครั้งอักษรล้านช้างยังคล้ายคลึงกับอักษรไทยสมัยสุโขทัย...”

ศาสตราจารย์ธวัช ปุณโณทก ผู้เชี่ยวชาญอักษรไทยถิ่นยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า ด้วยเหตุที่ชาวตั้งเกี้ยวไม่ค่อยจะมีความสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรมและการเมืองกับรัฐไทยอื่นๆ ยังเป็นปัจจัยที่ทำให้รูปแบบอักษรไทยตั้งเกี้ยวมีพัฒนาการอย่างโดดเดี่ยว จึงมีรูปสัณฐานแปลกกว่าอักษรไทยอื่นๆ แต่ในส่วนอักษรวิธียังรักษาการประสมอักษรวิธีไทยไว้ เช่นเดียวกับพยัญชนะ ยังคงรักษาเค้าของตัวอักษรไทยไว้อยู่มาก

สำหรับอักษรไทยน้อยนั้น มีพยัญชนะ ๒๔ รูป และมีพยัญชนะตัวเชิงหรือตัวเพื่องที่รับมาจากอักษรธรรมอีสาน มาเขียนประสมกับพยัญชนะตัวเต็มของอักษรไทยน้อย ส่วนสระนั้น มี ๒๓ รูป แต่วรรณยุกต์ไม่ปรากฏว่ามีใช้ในเอกสารโบราณ แต่ภายหลังสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ปรับปรุงอักษรไทยน้อย เพื่อใช้เป็นอักษรทางราชการ จึงได้เพิ่มวรรณยุกต์เอกและโทเหมือนกับอักษรไทยและเปลี่ยนรูปทรงตัวอักษร เช่น ดัดหางให้สั้นลง เพื่อความสะดวกในการพิมพ์ ส่วนด้านอักษรวิธีนั้น เหมือนกับอักษรวิธีไทย คือ วางตัวสะกดไว้บรรทัดเดียวกับพยัญชนะต้น วางสระไว้รอบตัวพยัญชนะ ส่วนอักษรควบกล้ำจะใช้พยัญชนะตัวเชิงหรือตัวเพื่อง

จารึกวัดมณฑลเมือง ๑ (จารึกวัดพญาหินทราย) จารึกเป็นอักษรไทยด้วย ภาษาไทย ระบุ พ.ศ. ๑๖๖๖
 ซึ่งตรงกับสมัยพระเจ้าโพธิ์ราชาธิราชปกครองอาณาจักรล้านช้าง
 เนื้อความกล่าวถึง พระยาปายเจ้า (เจ้าเมืองปายหัวเมืองฝ่าย) ให้สร้างวัดและอุทิศที่ดินให้แก่วัดมณฑลเมือง

Daen Mueang Temple Inscription 1 (Phayavasilai Temple inscription) recorded in Thai Noi script in Thai language in 1530 in the reign of King Bodhisal of Lan Xang. The inscription is about Phraya Pak Chab (Ruler of Pak Huiy Luang) who donated land and built Daen Mueang Temple.

In conclusion, the Thai alphabet first emerged in concrete form in 1826 BE (1283 AD) in the Sukhothai era, with King Ramkhamhaeng the Great as the creator. The original models were the ancient Khmer and Mon scripts which were had been influenced by the Brahmi script from southern India and were used before the Sukhothai kingdom was established.

The Thai alphabet in the Sukhothai Period was propagated into the Lanna kingdom where it developed to be Fak Khaam script. Examples were found on stone inscriptions at the Phra Yuen Temple in Lamphun Province. The Fak Khaam alphabet was used for communication along with the Lanna Dhamma Script, which was developed from ancient Mon script and used to record Buddhist teachings.

Fak Khaam and Lanna Dhamma scripts were propagated into the Lan Xang Kingdom in the reign of King Bodhisal or King Saisettha who acceded to the throne in Chiang Mai. The Lan Xang version of the Fak Khaam script was called the "Thai Noi alphabet". Meanwhile, the Lanna Dhamma Script was called the "Isan Dhamma Script". The latter was propagated into every town in the Mekong basin.

The Sukhothai alphabet was expanded into and used in the Ayutthaya Kingdom. Its forms were developed with additional consonants, vowels and tones until the set became complete in late Ayutthaya Period.

ตั้งแต่มีการประดิษฐ์ อักษรไทย ในรัชกาลพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ในราว พ.ศ. ๑๘๒๖ โดยอาศัยต้นแบบมาจาก อักษรขอมโบราณ และ อักษรมอญโบราณ ซึ่งได้รับแบบอย่างมาจาก อักษรพราหมี จากประเทศอินเดียตอนใต้ นับจากนั้น รูปสัณฐานของอักษรไทย รวมถึง อักษรวิธีของภาษาไทย ได้มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง

ลำดับต่อมา อักษรไทย สมัยสุโขทัย ได้แพร่หลายไปสู่อาณาจักรล้านนา ในรัชกาลพระเจ้าลิไท ดังปรากฏหลักฐานอักษรไทย สมัยสุโขทัย ในศิลาจารึกที่วัดพระยืน เมืองหริภุญชัยหรือจังหวัดลำพูนในปัจจุบัน ซึ่งต่อมาได้พัฒนาการเป็น อักษรฝักขาม ซึ่งดินแดนทางตอนเหนือของประเทศไทยในอดีต มีการใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารควบคู่ไปกับการใช้ อักษรธรรมล้านนา ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากอักษรมอญโบราณ สำหรับบันทึกกิจกรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา

หลังจากนั้น อักษรฝักขามและอักษรธรรมล้านนา ได้แพร่ขยายไปยังอาณาจักรล้านช้าง ประมาณรัชกาลพระเจ้าโพธิสาลราชหรือพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ซึ่งเคยเสด็จมาเสวยสิริราชสมบัติในนครเชียงใหม่ แต่อักษรฝักขามเมื่อนำไปใช้ในอาณาจักรล้านช้าง เรียกว่า อักษรไทยน้อย ส่วนอักษรธรรมล้านนา เรียกว่า อักษรธรรมอีสาน ซึ่งภายหลังได้แพร่หลายไปยังเมืองต่างๆ บริเวณลุ่มแม่น้ำโขง

นอกจากนี้ อักษรไทย สมัยสุโขทัย ยังได้รับการสืบทอดต่อมาสู่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยมีวิวัฒนาการด้านรูปสัณฐานและมีการเพิ่มพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์จนเกือบสมบูรณ์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย

เมื่อถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ยังคงใช้อักษรไทยสืบเนื่องมาจากสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย โดยรูปสัณฐานของพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ ตลอดจนอักขรวิธี ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อักษรไทยเริ่มพัฒนาจนถึงขั้นสมบูรณ์ สามารถยึดถือเป็นแบบแผนสำหรับกรการเขียนหนังสือสืบมา

เมื่อถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ ได้ทรงประดิษฐ์ **อักษรอริยกะ** เพื่อบันทึกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นภาษาบาลี โดยดัดแปลงมาจากอักษรโรมัน แต่มีการใช้เฉพาะในหมู่พระสงฆ์สังกัดนิกายธรรมยุต

ต่อมา ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ได้มีพระราชดำริ **อักษรวิธีแบบใหม่** ในการเขียนภาษาไทยให้มีความสับสนน้อยลง แต่ได้ใช้เฉพาะในเหล่าข้าราชการบริพาร จนกระทั่งสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี มีความพยายามปรับปรุงภาษาไทย โดยเฉพาะในด้านอักขรวิธี ซึ่งมีทั้งการดัดพยัญชนะและสระ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงการสะกดคำ

จวบจนรัชกาลปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงประดิษฐ์แบบอักษรด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ อันเป็นเทคโนโลยีร่วมสมัย เพื่อความสะดวกในการพิมพ์ข้อมูลต่างๆ

อักษรไทย จึงเป็นมรดกด้านอักษรศาสตร์ที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมาเป็นเวลาหลายร้อยปี เพื่อเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารและบันทึกเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ แม้จะมีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่สามารถกล่าวได้อย่างเต็มภาคภูมิว่า ประเทศไทยเป็นหนึ่งในชาติที่มีเอกราชด้านอักษรศาสตร์ ด้วยมีอักษรและภาษาเป็นของตนเอง

Used in the Rattanakosin era was the Thai alphabet inherited from late Ayutthaya period. The forms and the writing method were not changed significantly. That is, the Thai alphabet approached a state of full-fledge development and could be taken as model for writing.

Subsequently, the "Ariyaka alphabet" was invented by King Rama IV to record Buddhist teachings which were originally written in Pali. The Ariyaka alphabet's forms were modified from the Roman alphabet. It was used only by monks of the Dhammayutika sect.

Later in the reign of King Vajiravudh (Rama VI), the King created a "new writing method" for the Thai language to make it less complex. However, it was used in a limited circle of court officials only.

During the government of Field Marshal Plaek Pibulsongkram, the then prime minister devised an idea to improve the Thai language – the consonants, vowels and writing method – to make it easier to read, learn and write the language. Some consonants and vowels were eliminated, while the writing method was improved.

To date, His Majesty King Bhumibol Adulyadej has created Thai fonts for computer use.

The Thai alphabet is therefore considered the national legacy which was passed down through generations as a tool to communicate and record events. Despite some changes in the forms of its alphabets, it can be proudly said that Thailand is a country in Southeast Asia that has sovereignty in literature.

(จารึกวัดเขมา)	(หนังสือออกญาไชยาเมืองตะนาวศรี)	(จารึกบนระฆังเหล็กพระราชวังจันทน์กรม)	(พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ)	(จารึกวัดมหาธาตุฯ กรุงเทพฯ)	(หนังสือออกพระวิสุทธสุนทรฯ)	(จารึกบนระฆังเหล็กเมืองพิษณุโลก)	(จารึกวัดป่าโมกข์)	(จารึกวัดเทพจันทร์)	(หินโงมหน้าสุทรคำหลวง)	(จารึกพระราชวังจันทน์กรม)	(จารึกพลับพลาจตุรมุข)	(คู่มือกรมสมัญกรมบุรี)	(กรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น)
๒๐๗๕	๒๑๖๕	๒๒๒๐	๒๒๒๓	๒๒๒๕	๒๒๓๑	๒๒๗๐	๒๒๗๑	๒๒๗๗	๒๒๗๘	๒๒๙๕	๒๓๐๑	๒๓๑๗-๘	๒๓๕๗
ก	ก	ก ก	ก ก	ก	ก	ก ก	ก	ก	ก	ก	ก	ก ก	ก
ข	ข	ข	ข				ข	ข	ข	ข	ข	ข ข	ข
ง	ง		ง						ง		ง		ง
ค	ค	ค	ค		ค	ค	ค	ค	ค	ค	ค	ค	ค
ช									ช				
ฌ			ฌ		ฌ		ฌ	ฌ	ฌ	ฌ	ฌ	ฌ	
จ	จ	จ จ	จ	จ	จ		จ	จ	จ	จ	จ	จ	จ
ฉ	ฉ		ฉ	ฉ	ฉ	ฉ	ฉ	ฉ	ฉ	ฉ	ฉ	ฉ	ฉ
ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช
ซ	ซ		ซ		ซ				ซ	ซ	ซ	ซ	ซ
									ฌ			ฌ	
ญ	ญ		ญ ญ		ญ		ญ	ญ	ญ	ญ	ญ	ญ	ญ
	ญ		ญ				ญ	ญ	ญ	ญ	ญ	ญ ญ	ญ
				ญ	ญ			ญ	ญ			ญ	

พัฒนาการอักษรไทย (พยัญชนะ)

ปัจจุบัน	พ.ศ.											
	(จารึกพ่อขุนรามคำแหง) ๑๘๓๕	(จารึกวัดบางสนุก) ๑๘๘๒	(จารึกวัดศรีชุม) ๑๘๙๐-๑๙๒๐	(จารึกบ้านกงคำเย็บ) ๑๙๒๒	(จารึกวัดช้างล้อม) ๑๙๒๗	(จารึกปู่เข็นเจดีย์เขียด) ๑๙๓๕	(จารึกกฎหมายลักษณะโจร) ๑๙๔๐	(จารึกวัดตาเถรสิงหนัง) ๑๙๔๗	(จารึกวัดสระศักดิ์) ๑๙๖๐	(จารึกฐานพระพุทธรูปวัดพญาภู) ๑๙๗๐	(จารึกฐานพระอิศวรเมืองกำแพงเพชร) ๒๐๕๓	(จารึกวัดพระเสด็จ) ๒๐๖๘
ฐ	๒๒					๒						
ท												
ฒ												
ณ	ณ		ณ ณ		ณ	ณ ณ				ณ	ณ	
ด	ด	ด	ด ด	ด	ด	ด	ด	ด	ด	ด	ด	ด
ต	ต	ต	ต	ต	ต	ต	ต	ต	ต	ต	ต	ต
ถ	ถ	ถ	ถ	ถ	ถ	ถ	ถ	ถ	ถ	ถ	ถ	ถ
ท	ท	ท	ท	ท	ท	ท	ท	ท	ท	ท	ท	ท
ธ	ธ	ธ	ธ ธ	ธ	ธ	ธ ธ	ธ	ธ	ธ	ธ	ธ	ธ ธ
น	น	น	น	น	น	น	น	น	น น	น	น	น
บ	บ	บ	บ	บ	บ	บบ	บ	บ	บ	บ	บ	บ
ป	ป	ป	ปป	ป	ป	ปป	ป	ป	ป	ป	ป	ป
ผ	ผ	ผ	ผ ผ	ผ	ผ	ผ ผ	ผ	ผ	ผ	ผ	ผ	
ฝ	ฝ ฝ		ฝ	ฝ	ฝ	ฝ	ฝ	ฝ	ฝ		ฝ	
พ	พ	พ	พ		พ	พ พ	พ	พ	พ	พ	พ	

เชิงอรรถ

- ^๑จารึกเขารัง เป็นจารึกอักษรปัลลวะ ภาษาเขมรและภาษาสันสกฤต บนหินทรายเนื้อหยาบรูปใบเสมา มีอายุราว พ.ศ. ๑๑๘๒ พบที่เขารัง อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว เนื้อหาโดยสังเขปกว่าถึง พ.ศ. ๑๑๘๒ ขุนนางผู้หนึ่งซึ่งดำรงตำแหน่ง "สินาหฺว" คนก่อน ได้ถวายทาส สอนไถ่ลวีหาร ผู้รักษาสวน เครื่องไทยทาน ที่นา และกระบือ แต่พระวิหาร โดยมอบให้บุรุษหนึ่งนามว่า "วา กุโทก" เป็นผู้ดูแลรักษา ต่อมา ผู้ดำรงตำแหน่ง "สินาหฺว" คนปัจจุบัน ได้ถวายทาส สอนไถ่ลวีหาร แต่พระวิหาร ตามที่ผู้ดำรงตำแหน่ง "สินาหฺว" พึ่งกระทำ
- ^๒จารึกเขาน้อย เป็นจารึกอักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤตและภาษาเขมร บนหินทราย มีอายุราว พ.ศ. ๑๑๘๐ พบที่วัดเขาน้อยสี่ชมพู อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว เนื้อหาส่วนที่เป็นภาษาสันสกฤต กล่าวสรรเสริญพระวิษณุและพระศรีกาวรมัน นอกจากนี้ ยังกล่าวถึง "เชยชฺฐปุรสวามี" ว่าเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับพระเวทเพื่อบูชาพระวิษณุ เนื้อหาส่วนที่เป็นภาษาเขมร กล่าวถึงขุนนางผู้หนึ่ง ตำแหน่ง "โกโลญเชยชฺฐปุระ" แต่ข้อความบางส่วนลบเลือน และส่วนใหญ่เป็นรายชื่อสิ่งของและข้าทาส จึงสันนิษฐานว่า เนื้อความส่วนนี้อาจเป็นรายชื่อสิ่งของและข้าทาสที่เหล่าขุนนางที่เกี่ยวข้องอุทิศถวายแด่เทวสถาน
- ^๓จารึกเขมมมาช จังหวัดนครปฐม ที่มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ มีอยู่ด้วยกันหลายหลัก แต่ละหลัก เป็นจารึกอักษรปัลลวะ ภาษาบาลี มีเนื้อความคล้ายคลึงกัน คือเป็นคาถา เย ธมมาช ซึ่งคัดมาจากพระวินัยปิฎก มหาวรรค มหาขันธกะ ตอนพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ บรรพชา
- ^๔จารึกวัดมเหยงค์ เป็นจารึกอักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต บนศิลาสีดำ มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ พบที่วัดมเหยงค์ อำเภอเมือง นครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากจารึกหลักนี้ส่วนต้นและส่วนปลายหักหายไป คงเหลือแต่ส่วนกลาง ดังนั้น เนื้อหาของเรื่องในจารึกจึงขาดไปเป็นช่วงๆ ไม่ติดต่อกัน สรุปได้เพียงสั้นๆ ว่าเป็นคำกล่าวถึงระเบียบหรือแบบแผนในการปฏิบัติธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง
- ^๕จารึกช่องสระแจง เป็นจารึกอักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต บนหินทรายสีเทารูปร่างคล้ายใบเสมา มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ พบที่ปราสาทเขาช่องสระแจง อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว จารึกหลักนี้ มีเนื้อหาวาดด้วยเรื่องราวของการชุดบ่อน้ำ ซึ่งในจารึกเรียกว่า "คังกร ตฎาก" โดยพระเจ้ามเหศวรมัน แต่อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีหลักฐานว่า พระเจ้ามเหศวรมันพระองค์นี้ คือกษัตริย์พระองค์เดียวกับพระเจ้ามเหศวรมันของอาณาจักรกัมพูชาหรือไม่
- ^๖จารึกฐานรองพระธรรมจักร เป็นจารึกอักษรปัลลวะ ภาษาบาลี มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ พบที่ทุ่งขวาง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เนื้อหาเป็น "คำพรรณนาถึงพระอริยสัจ ๔" ซึ่งเป็นคาถาบทหนึ่งกล่าวว่า ธรรมจักรนี้เป็นของพระพุทธเจ้า ประกอบด้วยอริยสัจ ๔ เมื่อหมุนธรรมจักร ๓ รอบ จะเกิดอาการ ๑๒ ประการของสัจจญาณ กิจจญาณ และกตญาณ
- ^๗จารึกเมืองบึงคอกช้าง พบที่เมืองโบราณบึงคอกช้าง อำเภอสว่างอารมณ์ จังหวัดอุทัยธานี มีอยู่ด้วยกัน ๓ หลัก หลักที่ ๑ เป็นจารึกอักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต ในจารึกปรากฏข้อความเพียงว่า "สมัยที่ปรัชญาเป็นเลิศ" เท่านั้น หลักที่ ๒ เป็นจารึกอักษรปัลลวะ ภาษามอญโบราณ คำจารึกกล่าวถึงบุญว่า ย่อมส่งเสริมนักพรต หลักที่ ๓ จารึกเป็นอักษรปัลลวะ ภาษามอญโบราณ เนื้อหาเป็นข้อความบอกทิศทาง
- ^๘จารึกขลุ่ย เป็นจารึกอักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต บนหินทรายสีแดงทรงสามเหลี่ยมด้านเท่า มีอายุราวพุทธศตวรรษ ๑๒ พบใกล้ที่ว่าการอำเภอขลุ่ย จังหวัดจันทบุรี เนื้อหาโดยสังเขปทราบแต่เพียงว่า เป็นจารึกที่กล่าวถึงการทำบุญโดยพระราชอาพระองค์หนึ่งไม่ทราบพระนาม เนื่องจากตรงที่เป็นพระนามชำรุดหายไป ซึ่งอาจมีนามว่า "ศรีจันทรายณนาถะ" อันเป็นนามที่ปรากฏในอีกบรรทัดต่อมา
- ^๙จารึกจันทบุรี เป็นจารึกอักษรปัลลวะ ภาษาเขมรและภาษาสันสกฤต มีอายุราวพุทธศตวรรษ ๑๒ พบที่วัดทองทั่วและวัดไชยชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี สันนิษฐานว่า จารึกหลักนี้น่าจะสั่งให้ทำโดยพระเจ้าศรีอริศานวรมันที่ ๑ (พ.ศ. ๑๑๕๘-๑๑๗๘) เนื้อความส่วนใหญ่เป็นรายชื่อของทาสจำนวนมากและวัวควายที่พระองค์ทรงอุทิศถวายเทวสถาน

- ๑๐ **จาริกดอนเมืองเตย** เป็นจาริกอักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ พบที่เมืองโบราณดอนเมืองเตย อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร เนื้อหาโดยสังเขป กล่าวถึงพระศรีमानประวรสเนาะ ผู้เป็นใหญ่ในเมืองคังขปุระ และการสร้างลึงคโลกซึ่งบุตรของโกโรนุจพาหุ คนที่สิบสองที่ได้เป็นผู้มีอำนาจได้สร้างไว้ ข้อความในจารึกแสดงว่าโบราณสถานแห่งนี้ สร้างขึ้นเพื่อเป็นศาสนสถานในศาสนาพราหมณ์ ที่นับถือพระศิวะ และในช่วงเวลานั้น บริเวณดอนเมืองเตย รวมทั้งชุมชนใกล้เคียง คงจะเคยเป็นเมืองที่มีชื่อว่า "คังขปุระ" ซึ่งคงจะมีความสัมพันธ์ในฐานะเมืองในปกครองของอาณาจักรเจนละ ที่แผ่อำนาจเข้ามาในเขตลุ่มแม่น้ำมูลและแม่น้ำชีในช่วงเวลาดังกล่าว ดังได้พบจารึกของกษัตริย์เจนละที่มีอายุอยู่ในพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๓ เป็นจำนวนหลายหลักในจังหวัดอุบลราชธานี บุรีรัมย์ และขอนแก่น
- ๑๑ **จารึกถ้ำเปิดทอง** ซึ่งพบที่ถ้ำเปิดทอง อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ มีอยู่ด้วยกัน ๓ หลัก หลักที่ ๑ เป็นจารึกอักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต บนผนังถ้ำด้านใน เนื่องจากจารึกยังไม่แล้วเสร็จ เนื้อความจึงไม่สมบูรณ์ หลักที่ ๒ เป็นจารึกอักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต บนผนังถ้ำด้านนอก เนื้อหาเป็นการประกาศเกียรติคุณพระเจ้ามเหศวรมัน หลักที่ ๓ เป็นจารึกอักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต ที่ผนังถ้ำด้านนอก เนื้อหาเป็นการประกาศเกียรติคุณของพระเจ้ามเหศวรมัน
- ๑๒ **จารึกถ้ำภูหมาโน** เป็นจารึกอักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต บนศิลาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของฐานรูปเคารพทางศาสนา มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ พบที่ถ้ำปราสาทหรือถ้ำภูหมาโน อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ข้อความในจารึกกล่าวถึงพระเจ้าจิตเรเสน กษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ทรงได้ชัยชนะเหนือกัมพูประเทศ และได้เฉลิมพระนามว่า "ศรีมเหศวรมัน" อีกทั้งโปรดเกล้าฯ ให้สร้างรูปเคารพต่างๆ ในลัทธิไศวนิกาย เพื่อเป็นเครื่องหมายแห่งชัยชนะของพระองค์
- ๑๓ **จารึกวัดจันทิก** เป็นจารึกอักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต บนฐานบัวรองรับพระพุทธรูปศิลาทรายสีแดง ศิลปะสมัยทวารวดี มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ พบที่วัดจันทิก อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เนื้อความกล่าวถึงพระเทวีของเจ้าแห่งทวารวดี ทรงบัญชาให้พระธิดาสั่งสร้างพระพุทธรูป
- ๑๔ **จารึกวัดมหาธาตุเมืองนครศรีธรรมราช** เป็นจารึกอักษรปัลลวะ ภาษามอญโบราณ บนศิลาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของฐานรูปเคารพ มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ พบที่วัดมหาธาตุ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื้อหาเป็นการกล่าวยกย่องผู้สร้างรูปเคารพนี้
- ๑๕ **จารึกหุบเขาช่องคอย** เป็นจารึกอักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต บนแผ่นศิลาธรรมชาติ มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ พบที่ตำบลควนเกย อำเภออ่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื้อหาตอนที่ ๑ เป็นประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ศิลาจารึกหลักนี้ เป็นจารึกอุทิศบูชาพระศิวะ ตอนที่ ๒ กล่าวนอบน้อมพระศิวะแล้วเสริมว่า ผู้เคารพในพระศิวะมา (ในที่นี้) เพราะจะได้ประโยชน์ที่พระศิวะประทานให้ ตอนที่ ๓ กล่าวสรรเสริญคนดีไม่ว่าเขาจะอยู่ในที่ไหน ก็จะทำให้เจ้าถิ่นได้รับความสุข
- ๑๖ **จารึกพระเจ้าสวาริสีทิ ๒ (วัดกู่กุด)** เป็นจารึกอักษรมอญโบราณ ภาษามอญโบราณและภาษาบาลี บนหินทรายรูปเสมา มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ พบที่วัดจามเทวีหรือวัดกู่กุด อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน เนื้อหากล่าวถึงการบูรณะพระรัตนเจดีย์ของพระเจ้าสวาริสีทิ การสร้างบ่อน้ำในพระอารามโดยพระราชมารดา การกัลปนาที่ดิน การถวายข้าพระและสิ่งของต่างๆ เมื่อพระเจ้าสวาริสีทิ มีพระชนมายุ ๓๒ พรรษา ส่วนจารึกพระเจ้าสวาริสีทิ ๑ (วัดดอนแก้ว) เป็นจารึกอักษรมอญโบราณ ภาษามอญโบราณและภาษาบาลี บนหินทรายรูปโบเสมา มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ พบที่วัดดอนหรือวัดดอนแก้ว ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเมืองลำพูน เนื้อหากล่าวถึงการสร้างวัดเขตวันของพระเจ้าสวาริสีทิ เมื่อพระชนมายุ ๒๖ พรรษา การสร้างกุฏิและเสนาสนะและการจารพระไตรปิฎก เมื่อพระชนมายุ ๓๑ พรรษา การสร้างพระเจดีย์ด้านหน้าวัดเขตวัน โดยพระเจ้าสวาริสีทิ พระชายา พระราชโอรส และพระบรมวงศานุวงศ์ ตลอดจนการผนวชของพระเจ้าสวาริสีทิและพระราชโอรส เมื่อพระเจ้าสวาริสีทิ มีพระชนมายุ ๓๒ พรรษา

- ๑๙ จารึกแม่หินบดเวียงมะโน เป็นจารึกอักษรมอญโบราณ ภาษามอญโบราณ บนหินชนวน มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ พบที่เวียงมะโน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เนื้อหาเป็นเรื่องการสร้างพระพุทธรูปอุทิศแด่บุคคลต่างๆ
- ๒๐ จารึกนครชุม เป็นจารึกอักษรไทย ภาษาไทยสมัยสุโขทัย บนหินทรายแป้นแทรกสลักกับหินดินดาน มีอายุราว พ.ศ. ๑๙๐๐ พบที่วัดพระบรมธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร เนื้อหาด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๑-๑๔ กล่าวถึงพระเจ้าลิไททรงประดิษฐานพระศรีรัตนมหาธาตุและปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ ซึ่งได้มาจากลังกา ตั้งแต่บรรทัดที่ ๑๕-๖๓ กล่าวถึงเรื่องสังฆกรรมอันตราณ ๕ และคำตักเตือนสัตบุรุษให้รีบเร่งทำบุญกุศลเมื่อพระพุทธรูปศาสนายังมีอยู่ ตั้งแต่บรรทัดที่ ๖๔ ถึงด้านที่ ๒ เป็นคำสรรเสริญพระเจ้าลิไท ว่าเป็นกษัตริย์ผู้ดำรงอยู่ในทิศพิรธาธรรมและเป็นธรรมิกมหาราช ตอนท้าย กล่าวถึงศิลาจารึกและรอยพระพุทธรูปที่พระเจ้าลิไททรงสร้างในหัวเมืองต่างๆ
- ๒๑ จารึกวัดป่ามะม่วง มีอยู่ด้วยกัน ๔ หลัก คือ หลักที่จารึกเป็นอักษรไทย ภาษาไทย สมัยสุโขทัย มี ๒ หลัก หลักที่จารึกเป็นอักษรขอม สมัยสุโขทัย ภาษาเขมร มี ๑ หลัก และหลักที่จารึกเป็นอักษรขอม สมัยสุโขทัย ภาษาบาลี มี ๑ หลัก จารึกทั้ง ๔ หลัก มีเนื้อความโดยรวมคล้ายคลึงกัน คือเป็นคำอภิวาจาของพระเจ้าลิไท เพื่อเป็นที่ระลึกถึงการที่พระองค์ทรงอาราธนาพระมหาสมณสังฆราชจากลังการูปหนึ่งมาที่เมืองสุโขทัย เมื่อมหาศักราช ๑๒๘๓ หรือ พ.ศ. ๑๙๐๕ และการซึ่งพระองค์ได้ทรงพระราชศรัทธาออกทรงพระผนวช
- ๒๒ จารึกเจ้าวัดบริพัตรภิษุ เป็นจารึกอักษรธรรมล้านนา ภาษาไทย บนแผ่นทองคำ มีอายุระหว่าง พ.ศ. ๑๙๙๙-๒๐๐๕ พบที่บริเวณเมืองเก่า อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย เนื้อความกล่าวถึงเจ้าวัดบริพัตรภิษุได้เป็นเจ้าอาวาสมาได้สี่ปีเศษ นายญี่งามและคณะได้ร่วมกันบรรจุพระธาตุ ๓ แห่ง
- ๒๓ จารึกพุทธอุทยานคาถา เป็นจารึกอักษรธรรมล้านนา ภาษาไทยและภาษาบาลี บนฐานพระพุทธรูปสำริด ปางมารวิชัย มีอายุราว พ.ศ. ๒๐๕๗ พบที่วัดพุซิ่งหรือวัดสันทราย บ้านดงชัย อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย เนื้อความเป็น "พุทธอุทยานคาถา" ภาษาบาลี ซึ่งเป็นคาถาอยู่ในพระวินัยปิฎก เล่ม ๔ มหาวรรค ภาคที่ ๑ มหาขันธกะ เรื่องโพธิกถา ปฏิจจสมุปบาทมนสิการ
- ๒๔ จารึกระฆังในถ้ำเชียงดาว เป็นจารึกอักษรธรรมล้านนา ภาษาไทย บนระฆังในถ้ำเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มีอายุราว พ.ศ. ๒๑๕๗ เนื้อความบอกเวลาสร้าง ชื่อผู้สร้าง และวัตถุประสงค์ที่สร้างระฆัง ชื่อผู้บริจาคโลหะ น้ำหนัก และค่าชกขวนผู้บริจาคไทยทานให้ตั้งความปรารถนา
- ๒๕ จารึกวัดช้างค้ำ ๑ เป็นจารึกอักษรธรรมล้านนา ภาษาไทย บนแผ่นหินทรายรูปใบเสมา มีอายุราว พ.ศ. ๒๐๙๑ เนื้อความกล่าวถึง พระยาพลเทพภายชัยได้บูรณะพระวิหารอันเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปในวัดหลวงกลางเวียง โดยขอให้ได้มีบุญญาแตกฉาน ตอนท้ายระบุถึงจำนวนเงินที่ใช้ในการบูรณะและคำอุทิศส่วนกุศลแต่เทวดา ครอบครัว ญาติพี่น้อง บรรพบุรุษ และสรรพสัตว์ทั้งปวง
- ๒๖ จารึกวัดพระยืน เป็นจารึกอักษรไทย สมัยสุโขทัย ภาษาไทยและภาษาบาลี บนแผ่นหินรูปใบเสมา มีอายุราว พ.ศ. ๑๙๑๓ พบที่วัดพระยืน อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน เนื้อความขึ้นต้นด้วยภาษาบาลี เป็นคำนอบน้อมพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ข้อความต่อจากนั้น เป็นภาษาไทย กล่าวถึงพระนามกษัตริย์แห่งราชวงศ์มังรายบางพระองค์ และมูลเหตุที่อาราธนาพระสมณมหาเถร จากเมืองสุโขทัย มาเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ล้านนา ใน พ.ศ. ๑๙๑๒ และได้นิมนต์ท่านมาอยู่ที่วัดพระยืน เมืองหริภุญไชย จากนั้นกล่าวสรรเสริญเกียรติคุณแห่งพระสมณมหาเถร และการปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุต่างๆ ภายในวัดพระยืน รวมทั้งพระเจดีย์ที่มีพระพุทธรูปสมัยหริภุญไชย ประดิษฐานประทับยืนอยู่ในซุ้มคูหา
- ๒๗ จารึกกษัตริย์ราชวงศ์มังราย เป็นจารึกอักษรฝักขาม ภาษาไทย บนแผ่นหินทรายเนื้อหยาบสีน้ำตาล มีอายุราว พ.ศ. ๑๙๕๔ พบที่อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา เนื้อความขึ้นต้นด้วยการอภิวาจาพระรัตนตรัย จากนั้นกล่าวถึงลำดับราชวงศ์กษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านนา แล้วกล่าวถึงพระมหาเถรพุทธเสน เป็นประธานในการสร้างพระสุวรรณมहाวิหาร เจ้ามหาราชและมหาเทวีได้ถวายนาแก่พระสุวรรณมหาราช อีกทั้งยังกล่าวถึงหมู่บ้านและที่นาที่เจ้าสี่หมื่นถวายไว้กับพระสุวรรณมहाวิหาร

^{๒๖} จาริกวัดเชียงมั่น เป็นจาริกอักษรฝักขาม ภาษาไทย บนแผ่นหินรูปใบเสมา มีอายุราว พ.ศ. ๒๑๒๔ พบที่วัดเชียงมั่น อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เนื้อความกล่าวถึงประวัติการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์วัดเชียงมั่น ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๘๓๙ จนถึง พ.ศ. ๒๑๒๔

^{๒๗} จาริกเจ้าครูศีลาภีรัตน์ ซึ่งพบที่วัดพระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม มี ๒ ด้าน ด้านที่ ๑ จาริกเป็นอักษรธรรมอีสาน ภาษาไทย กล่าวถึงเจ้าครูศีลาภีรัตน์ พร้อมด้วยพระภิกษุ สามเณร และสัปบุรุษ ประดิษฐานพัทธสีมาไว้ในพระบวรพุทธศาสนา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ ด้านที่ ๒ เป็นจาริกอักษรไทยน้อย กล่าวถึงเจ้าพระยาจันทสุริยวงศา เมืองมุกดาหาร ได้สร้างพัทธสีมาไว้ในพระพุทธศาสนา เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๙

^{๒๘} จาริกวัดถ้ำสุวรรณคูหา ซึ่งพบที่วัดถ้ำสุวรรณคูหา บ้านคูหาพัฒนา อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู มีอยู่ด้วยกัน ๒ หลัก หลักแรก เป็นจาริกอักษรธรรมอีสาน ภาษาไทยและภาษาบาลี บนหินทรายรูปใบเสมา มีอายุราว พ.ศ. ๒๑๑๕ ข้อความด้านที่ ๑ บอกฤกษ์ยามในการสร้างอย่างละเอียด และกล่าวถึงพระไชยเชษฐาธิราชมีพระราชศรัทธากลับมาที่ดิน สร้างพระพุทธรูป ถวายข้าโอกาส (ผู้ได้รับการยกเว้น ไม่ต้องเสียภาษีให้แก่แผ่นดิน เพราะมีหน้าที่อุปถัมภ์ศาสนาสถาน) และกล่าวถึงชื่อบ้านนามเมืองที่อุทิศให้เป็นนาจ้งหันเพื่อเก็บผลประโยชน์ถวายพระภิกษุและบำรุงวัด ตอนท้ายเป็นคำสาปแช่งผู้ที่ทำลายทานวัตถุและถือประโยชน์สงฆ์มาเป็นของตนเอง ส่วนหลักที่ ๒ เป็นจาริกอักษรธรรมอีสาน ภาษาไทย บนหินทรายรูปใบเสมา มีอายุราว พ.ศ. ๒๑๖๙ เนื้อความกล่าวถึงพระยาสุรเทพเจ้าได้สร้างจาริกไว้ เมื่อ จ.ศ. ๙๘๘ ซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๒๑๖๙ และกล่าวถึงการอุทิศเลววัดถึง ๕ ครั้ง ในตอนท้ายได้กล่าวคำสาปแช่งไว้ด้วย

^{๒๙} จาริกวัดแดนเมือง หรือจาริกวัดปัจจันตบุรี ซึ่งพบที่วัดปัจจันตบุรี อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย มีด้วยกัน ๒ หลัก หลักแรก เป็นจาริกอักษรไทยน้อย ภาษาไทย บนหินทรายสีน้ำตาล มีอายุราว พ.ศ. ๒๐๗๓ เนื้อความกล่าวถึงพระยาปากเจ้า (เจ้าเมืองปากห้วยหลวง) ได้สร้างวัดและอุทิศที่ดินให้แก่วัดแดนเมือง ส่วนหลักที่ ๒ เป็นจาริกอักษรไทยน้อย ภาษาไทย บนศิลารูปใบเสมา มีอายุราว พ.ศ. ๒๐๗๘ เนื้อหาเป็นพระบรมราชโองการของพระโพธิสัตว์แห่งอาณาจักรล้านช้าง ได้ประกาศให้ท้าวพระยาทั้งปวงช่วยกันฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในพระอารามต่างๆ ในเมืองจันทบุรีหรือกรุงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน และสอดส่องให้สมณชีพราหมณ์เคร่งครัดพระวินัย พร้อมทั้งให้ดูแลวิสุตคามสีมา เรือกสวนไร่นา ข้าโอกาสของวัดวาอาราม ตอนท้ายสาปแช่งผู้ที่ทำลายกุศลเจตนาของผู้อุทิศอีกด้วย

References

- ¹ Khao Rang inscriptions — Pallava scripts of Khmer and Sanskrit languages inscribed on bodhi leaf-shaped sandstone slabs, circa 639 AD, discovered at Khao Rang, Aranyaprathet District, Sa Kaeo Province. The scripts narrate the story of a nobleman who presented servants, garden and some other offerings to a temple. His successors thus took it a tradition to make such a donation.
- ² Khao Noi inscriptions — Pallava scripts of Khmer and Sanskrit languages inscribed on sandstone slabs, circa 637 AD, discovered at Khao Noi Si Chomphu Temple, Aranyaprathet District, Sa Kaeo Province. The inscriptions of the Sanskrit feature a praise of God Vishnu and King Sri Bhavavoraman and describes Brahmin ceremonial worship to God Vishnu. Those of the Khmer mention a nobleman and list of items and servants believed to be offered to the temple.
- ³ Ye Dhamma inscriptions — Dated around 558-657 AD and found in Nakhon Pathom Province, the Pallava scripts of Pali were inscribed on different stelae, almost all of which feature the Buddhist chant beginning with "Ye Dhamma" duplicated from the Vinayapitaka.
- ⁴ Maheyong Temple inscriptions — Pallava scripts of Sanskrit language inscribed on black stone slabs, circa 558-657 AD, discovered at Maheyong Temple, Mueang District, Nakhon Si Thammarat Province. The beginning and the end portions of the inscriptions broke off and only the middle part remains. Its major content is regulations or pattern of practicing Dhamma.
- ⁵ Chong Sa Chaeng inscriptions — Pallava scripts of Sanskrit language inscribed on bodhi leaf-shaped grey sandstone slabs, circa 558-657 AD, found at the Khao Chong Sa Chaeng Khmer-styled temple, Ta Phraya District, Sa Kaeo Province. The inscriptions relate the digging of a water pond by King Mahendravoraman.
- ⁶ Inscriptions at the base of the Wheel of Dhamma — Pallava scripts of Pali language, circa 558-657 AD, found at Thung Khwang, Kamphaeng Saen District, Nakhon Pathom Province. The inscriptions feature Description of the Four Noble Truths, which says the Wheel of Dhamma, comprising the four truths of life, belongs to Lord Buddha and when it turns three rounds, the insight into the Noble Truths will be developed.
- ⁷ Bueng Khok Chang inscriptions — Three inscriptions found at Bueng Khok Chang, Sawang Arom District, Uthai Thani Province. The first inscription is Pallava script of Sanskrit language saying "the time when philosophical thinking predominates", the second and the third are Pallava script of ancient Mon language; the former states that a merit will support those who live an ascetic life and the latter describes directions.
- ⁸ Khlung inscriptions — Pallava scripts of Sanskrit language inscribed on triangular red sandstone slabs, circa 558-657 AD, discovered in the vicinity of Khlung District Office, Chanthaburi Province. Main content is the merit making of an unknown king but there is a line mentioning the name "Sri Chandrayananatha".
- ⁹ Chanthabun inscriptions — Pallava scripts of Khmer and Sanskrit languages, circa 558-657 AD, found at Thong Thua and Chai Chumphon temples in Mueang District, Chanthaburi Province. The inscriptions are believed to be created at the command of King Sri Isanvoraman I (615-635 AD) as they list a considerable number of servants and cattle the King offered to the sanctuaries.
- ¹⁰ Don Mueang Toei Inscription was written in Pallava script for Sanskrit text aged around 12th Buddhist century. It was found at Don Mueang Toei, Kham Khuen Kaew District, Yasothorn Province. It contains a story of Phra Sriman Praworasena, ruler of Sangkha Pura and construction of lingam by the 12th daughter of Kronchaphahu. This place was an ancient Brahmin religious site. The area and nearby communities was once called Sangkha Pura, and had close relation with Chenla Kingdom, dominated the Mun and Chi river basins at that time. Many inscriptions of the Chenla kings during the 12th-13th Buddhist centuries were found in Ubon Ratchathani, Buriram and Khon Kaen.
- ¹¹ Tham Ped Thong Cave Inscriptions found in the cave in Pakham District, Buriram Province comprise three steles. The first was scribed in Pallava in Sanskrit on the cave wall. The inscription was incomplete. The second was also in Pallava in Sanskrit on the front facade of the cave, eulogizing the greatness of King Mahentravoraman. The third stele was in the same script with similar content of the second one.
- ¹² Phu Manai Cave Inscription used Pallava to write Sanskrit language on stone pedestal of a religious object. Dated back to the 12th Buddhist century, it was found in Phu Manai Cave, Khong Jiem District, Ubon Ratchathani Province. It contains story of King Chittasane of the Khmer kingdom who was later accolade as King Mahentravoraman. Many religious objects in Saiva Nikaya were crafted as the symbol of his victory.
- ¹³ Chan Tuek Temple Inscription was written in Pallava for Sanskrit language on lotus pedestal under the Dhavaravati-style red sandstone Buddha image, aged around 12th Buddhist century. It was found at Chan Tuek Temple, Pak Chong District, Nakhon Ratchasima Province; containing story of the queen of King of Dhavaravati commanded her daughter to build a Buddha image.
- ¹⁴ Mahathat Temple Inscription at Nakhon Si Thammarat Province was written in Pallava in ancient Khmer language on stone pedestal of religious image, dated back to the 12th Buddhist century. It contains praising to a person who built this image.
- ¹⁵ Chong Khoi Inscription also used Pallava to write Sanskrit language on stone, aged around 12th Buddhist century. It was found at Kwan Kuei, Ron Phiboon District, Nakhon Si Thammarat. The first part devotes to Shiva worship. The second shows respect to Shiva. The third part accolades welldoers wherever they are.
- ¹⁶ King Savavadisith 2 (Khu Kut Temple) was scribed in ancient Khmer script for Khmer and Pali languages on Sema-shaped sandstone, aged around 17th Buddhist century found in Chamdhevi or Khu Kut Temple, Lamphun Province. It contains the story of the renovation of Rattana Chedi of King Savavadisith, construction of pond in the temple by his royal mother, donation of domestic helpers, land and supplies when the king celebrated his 32th birthday. The first stele of the king was in ancient Khmer in Khmer and Pali languages on Sema-shaped sandstone, aged around 17th Buddhist century. It was found at Don or Don Kaew Temple at the eastern part of Lamphun. It contains story of the construction of Chetawan of King Savavadisith at the age of 26, construction of kudi and buildings, inscription of Tripitaka at the age of 31, construction of pagoda in front of the Chetawan Temple by King Savavadisith, his queen, sons and relatives, as well as the ordination of the king and his son when the king was 32 years of age.

- ¹⁷ Inscription of Wieng Mano Grinding stone contains ancient Khmer script on slate, around 17 century BC. It was found at Wieng Mano, Hang Dong District, Chiang Mai Province. It inscribed the making of Buddha statues to consign merit to many persons.
- ¹⁸ Nakhon Chum Inscription was written in Sukhothai script on interbedded siltstone and shale, aged around 1900 BC. The inscription was found at Borommathat Temple, Mueang District, Kamphaengphet Province. The first side from lines 1-14 tells about King Lithai who made merit by enshrining Phra Sri Rattana Mahathat and planting Bodhi tree from Sri Lanka. From lines 15 to 63 contain Satha Dhamma 5 and warning people to refrain from defilement and do good deed when Buddhism is in existence. From lines 64 to the second side contain praises to King Lithai as the Dhammaikaraja with Dasavidha-rajadhamma 10 (tenfold virtue of the ruler). At the end, it tells about the inscriptions and Lord Buddha's footprints built and enshrined in cities by the command of King Lithai.
- ¹⁹ Pa Mamoung Temple Inscriptions comprises four steles, two inscribed in Sukhothai script, one in Khmer script in Sukhothai period and one in Khmer script for Pali. All inscriptions have similar content, containing eulogy of King Lithai on the occasion that he invited the supreme patriarch from Sri Lanka to Sukhothai in 1905 BE, and on the occasion of his ordination.
- ²⁰ Chao Wat Bariparn Bhikku Inscription was inscribed in Lanna script on gold plate, dated from 1999-2005 BE. The plate, found in the ancient city of Sukhothai, contains story of Chao Wat Baripharn Bhikku who designated as the abbot for over four years. Mr. Yee Ngarm and company jointly enshrined the Buddha relics in three pagodas.
- ²¹ Buddha Uthan Khata Inscriptions contains Lanna Dhamma inscribed in Thai and Pali at the base of bronze Buddha statue in subduing Mara posture. Its age can be traced back to 2057 BE, found at Pung Khing or San Sai Temple, Dong Chai, Wieng Chai District, Chiang Rai Province. The Buddha Uthan or Buddha Exclaimed Incantation is in Pali and contained in Vinaya Pitaka Book 4 Mahavagga, Part 1 Mahakhantaka Treatise (Bodhikatha Pratityasamutpadae).
- ²² Engraving on Metal Bell in Chiang Dao Cave is a Lanna Dhamma inscription on metal bell found in Chiang Dao Cave, Chiang Mai. It was created around 2157 BE and told about time and a person who created it as well as objectives of the creation, names of donor of the metal for bell casting, weight and asking donors to make wishes.
- ²³ Wat Chang Kham Inscription 1 is a Lanna Dhamma record in Thai on sandstone sculpted into a Sema leave shape. Its age can be traced back to 2091 BE. The content is about Phraya Pholthep Ruechai who initiated the renovation of vihara that enshrined Lord Buddha image at Luang Klang Wieng Temple. He wished to have analytic insight and wisdom. At the end, it stated sum of money for the renovation and wording consigning merit to deities, family members, relatives, ancestors, and living creatures.
- ²⁴ Phra Yuen Temple Inscription is in Thai Sukhothai script in Thai and Pali on Sema-shaped (leaf-shaped) sandstone. Presumably, the inscription was built in 1913 BE, and found in Phra Yuen Temple, Lamphun Province. The inscription begins with Pali, praising Lord Buddha, the latter part is in Thai scribing names of some of the kings on Mangrai Dynasty, and the reason for inviting Phra Sumana Mahadhera from Sukhothai to stay at this temple and disseminate Lord Buddha teachings at Lanna in 1912 BE. The inscription also eulogized Phra Sumana Mahadhera, and story about renovation of religious buildings in the temple and pagoda which enshrined Haripunchai-style standing Buddha statue in the niched arch.
- ²⁵ Inscription of Kings in Mangrai Dynasty was written in Fak Khaam script in Thai language on coarse brown sandstone. It was built around 1411 AD, and found at Mueang District, Payao Province. The inscription begins with praying respect to the Three Triple Gems and list the names of kings in Mangrai Dynasty of the Lanna Kingdom, then citing Phra Mahadhera Buddhasana, who led the construction of Phra Suwan Maha Vihara, Chao Maharaj and his queen who donated land to King Suwan Maharaj, and village and land donated by Chao Si Muen to Phra Suwan Maha Vihara.
- ²⁶ Chiang Man Temple inscriptions — Fak Khaam scripts of the Thai language inscribed on bodhi leaf-shaped stone slabs, circa 1581 AD, found at Chiang Man Temple, Mueang District, Chiang Mai Province. The inscriptions describe the construction of the temple from 1296 to 1581.
- ²⁷ Inscription of the Reverend Chao Khru Silaphirat — Discovered at Phra That Phanom Temple in That Phanom District, Nakhon Phanom Province, one side of the the stele is Thai language inscribed with Dhamma Isan scripts narrating the designation of monastic boundaries by Chao Khru Silaphirrat, Buddhist monks and novices, and well-wishing people in 1921 AD and the other side is inscribed with Thai Noi scripts narrating the designation of monastic boundaries by Chao Phraya Chanthasuriyawongsa of the Mukdahan city in 1806 AD.
- ²⁸ Inscriptions of Tham Suwan Khuha Temple — Two stone inscriptions found at Tham Suwan Khuha Temple at Khuha Phatthana Village, Suwan Khuha District, Nong Bua Lamphu Province. The first inscription features Dhamma Isan scripts of Thai and Pali languages inscribed on bodhi leaf-shaped sandstone slab, circa 1572 AD. Its first side details the time of its creation and King Saisetha's donating land and servants to temple and creation of Buddha images as well as mention the city converted into rice field to generate profit for the maintenance of temple, the last portion is curses to those who take advantage of the religious affairs. The second inscription features Dhamma Isan scripts of Thai language inscribed on a bodhi leaf-shaped sandstone slab, circa 1626; it states that Phraya Suratthep Chao created the inscription in 1626 AD and mentions the donation of temple servants. Also, it includes curses at the end.
- ²⁹ Inscriptions at the Daen Mueang Temple — Also called inscriptions of the Patchantaburi Temple as it was discovered at the Patchantaburi Temple in Phon Phisai District, Nong Khai Province. Of the two stone inscriptions, the first is Thai Noi scripts of Thai language inscribed on brown sandstone slab, circa 1530. It says Phraya Pak Chao (governor of the Pak Huai Luang city) had the Daen Mueang Temple constructed and donated land to the temple. The other inscription features Thai Noi scripts of Thai language inscribed on bodhi leaf-shaped stone slab, circa 1535 AD. It mentions the royal command of King Bodhisal of Lan Xang Kingdom which demands all city governors to nurture Buddhism by restoring temples in Chanthaburi or Vientiane and overseeing the monk's discipline, monastic servants and farmland. The end portion includes curses to those who bother well-wishing intention of the devotee.

บรรณานุกรม

- กตัญญู ชูชื่น. **อักษรโบราณที่ใช้บันทึกวรรณกรรมไทย**. กรุงเทพฯ : กรมการฝึกหัดครู หน่วยงานพิเศษ, ๒๕๓๔.
- กรรณิการ์ วิมลเกษม. **ตำราเรียนอักษรไทยโบราณ : อักษรขอมไทย อักษรธรรมล้านนา อักษรธรรมอีสาน**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาตะวันออก
คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.
- “_____”. **อักษรฝักขามที่พบในศิลาจารึกภาคเหนือ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย
คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๔.
- กองแก้ว วีระประจักษ์. **รายงานการวิจัยเรื่องการวิวัฒนาการของรูปอักษรธรรมล้านนา**. กรุงเทพฯ : หอสมุดแห่งชาติ, ๒๕๒๔.
- คณินิจ จันทรกระวี. **ลักษณะอักษรและอักษรวิธียุคในพุทธศตวรรษที่ ๒๔ ตอนต้น**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
จารึกภาษาไทย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๓.
- จารึกล้านนา ภาค ๒ เล่ม ๑-๒ : จารึกจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๕๑.
- จตุพร ศิริสัมพันธ์ และคณะ. **แบบอักษรโบราณ : ฉบับคู่มือผู้สอน**. กรุงเทพฯ : สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๔๗.
- จิตร ภูมิศักดิ์. **ศัพท์สันนิษฐานและอักษรวิจิตร**. กรุงเทพฯ : ฟ้าเดียวกัน, ๒๕๔๘.
- จินตนา ตริสุวรรณ. **ตัวอักษรพื้นเมืองลานนาไทยระหว่าง พ.ศ. ๒๐๐๐ ถึง พ.ศ. ๒๒๐๐**. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดี
คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๑๒.
- จุฑาทิพย์ อังคุลสิงห์. **คู่มือการอนุรักษ์เอกสารจดหมายเหตุลายลักษณ์อักษรของสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร,
๒๕๔๘.
- จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. **จากลายสือไทยสู่อักษรไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- “_____”. **ตัวเขียนยุคอารยธรรมโบราณ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- “_____”. **พระปรีชาของพระมหากษัตริย์ไทยด้านการประดิษฐ์อักษร**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- อวัช ปุณโณทก. **ไทยน้อย : การศึกษาในด้านอักษรวิทยา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย
คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๒.
- “_____”. **วิวัฒนาการภาษาไทยและอักษรไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- “_____”. **อักษรไทยโบราณ : ลายสือไทย และวิวัฒนาการอักษรของชนชาติไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๔๘.
- นพวัฒน์ สมพันธ์ [เรียบเรียง]. **สี่เขียนภาพผนังถ้ำยุคโบราณในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๔๕.
- นลินี เหมนิธิ. **อักษรไทยในจารึกสมัยอยุธยาที่พบในประเทศไทย**. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี
มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๑๒.
- นัยนา โปร่งรุระ. **อักษรธรรมล้านนา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัย
ศิลปากร, ๒๕๒๕.
- บรรจบ ไมตรีจิต. [บรรณาธิการ]. **โบสถ์วัดโพธิ์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๔.
- เพ็ญพักตร์ ลิ้มสัมพันธ์. **อักษรธรรมอีสาน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัย
ศิลปากร, ๒๕๒๕.
- เพ็ญศรี บ้านไทรทอง. **วิวัฒนาการอักษรไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงและพญาฤๅไทย พ.ศ. ๑๘๐๐**. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา
โบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๑๑.

- ราชบัณฑิตยสถาน. **วิธีประดิษฐ์อักษรไทยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช**. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๗.
- วารสารณ โดคีรี. การศึกษา “ใบจุ่ม” เอกสารทางราชการของอาณาจักรล้านช้าง. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๒.
- วิโรจน์ ผดุงสุนทรารักษ์. **อักษรไทยและอักษรขอมไทย**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐.
- ศิลปากร, กรม. **สมุดภาพสังคัมไทย สมัยรัชกาลที่ ๕**. กรุงเทพฯ : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๓๙.
- ศิลปากร, มหาวิทยาลัย. **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับงานศิลปะและการออกแบบ**. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๔.
- สินชัย กระบวนแสง. **ลักษณะตัวอักษรไทยทางภาคเหนือ ระหว่างพ.ศ. ๑๙๐๐ ถึง พ.ศ. ๒๑๐๐**. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๑๒.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. **อักษรไทยมาจากไหน**. กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๔๘.
- สุรณี แก้วกลม. **อักษรขอมที่ใช้นับที่ภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๓.
- สุรียา คงประเสริฐ. **อักษรจารึกในไทยก่อนไทยมีอักษรใช้**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๐.
- หอสมุดแห่งชาติ, สำนัก. **คู่มือสำรวจ จัดทำ รวบรวมทรัพยากรสารสนเทศ เอกสารโบราณประเภทจารึก**. กรุงเทพฯ : สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๕๑.
- “_____”. **หนังสือแบบอักษรโบราณ**. กรุงเทพฯ : ส่วนภาษาโบราณ หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๔๓.
- อนันต์ ทรงวิทยา. **ลักษณะอักษรและอักษรวิจิตรในจารึกสมัยสุโขทัย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๔.
- อัญชลี สินธุสอน และพรพรรณ หงสไกร. **คนก่อนประวัติศาสตร์บนดินแดนไทย**. กรุงเทพฯ : บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๒.
- อิงอร สุพันธ์ุณีนิช. **วิวัฒนาการอักษรและอักษรวิจิตรไทย**. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. **ระบบการเขียนอักษรลานนา**. เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๔.
- Henry Ginsburg. **Thai Art and Culture: Historic Manuscripts form Western Colletion**. London: The British Library Board, 2000.
- “_____”. **Thai Manuscripts Painting**. London: The British Library Board, 1989.
- Lisa McQUAIL. **Treasures of Two Nations: Thai Royal Gifts to the United States of America**. Washington DC: Smithsonian Institution, 1997.
- Martin Hürlimann. **Photographic Impressions of Burma, Siam, Cambodia, Yunnan, Champa, and Vietnam**. Bangkok: White Lotus Press, 2001.
- Nithinard Yorsaengrat [Edit.]. **Siam-Thai Millennia Book**. Bangkok: Nation Multimedia Group, 2000.
- Steve Van Beek and Luca Invernizzi Tettoni. **The Arts of Thailand**. Singapore: Ibis Books Pte. Ltd., 1991.

อักษรไทย Thai History

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร

พัฒนาการของอักษรไทย. -กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์พระพุทธศาสนา, ๒๕๕๖.

๑๒๐ หน้า.

๑. กรุงเทพฯ-อักษร

1. ชื่อเรื่อง

ISBN 978-616-272-053-6

เจ้าของ

สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร

เลขที่ ๑๒๓ ถนนมิตรไมตรี แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๒๔๕ ๒๕๔๗, ๐ ๒๒๔๗ ๒๓๓๓

Producer

Culture, Sports and Tourism Department, Bangkok Metropolitan Administration

123 Mit Maitri Road, Din Daeng, Bangkok 10400

Telephone +66 (0) 2245 2547, +66 (0) 2247 2333

คณะที่ปรึกษา

ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ บริพัตร

MR Sukhumbhand Paribatra

นางนินนาท ชลิตานนท์

Mrs. Ninnart Chalitanon

นางสาวตรัสวิน จิตติเดชาธิ์ภษ

Ms. Trasvin Jittidecharak

Advisory Board

ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

Governor of Bangkok

ปลัดกรุงเทพมหานคร

Permanent Secretary for BMA

ผู้ทรงคุณวุฒิ

Expert

ที่ปรึกษาวิชาการ

รศ. กรรณิการ์ วิมลเกษม

Assoc. Prof. Kannika Wimonkasem

ดร. บุญเลิศ วิวรรณ

Dr. Boonlert Wiwan

ดร. จิราธร ชาติศิริ

Dr. Jirathorn Chatsiri

Academic Advisors

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านอักษรศาสตร์

Expert (Language)

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านอักษรศาสตร์

Expert (Language)

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านประวัติศาสตร์

Expert (History)

คณะบรรณาธิการ

นายมานิต เตชอภิโชค

Mr. Manit Techa-apichoke

นางสาวปราณี สัตยประกอบ

Ms. Pranee Sattayaparakob

นายชัชกุล รัตนวิบูลย์

Mr. Chatchakul Rattanaviboon

นายสุวพร เจริญศรี

Mr. Suwapon Chermrungsee

นางสาวกนกแสง ศิลป์จารุ

Miss Kanoksaeng Sincharu

นายเกษม ปฐมฤกษ์

Mr. Kasem Pathomruek

นางสาวนาฏวดี เงินโชคอำนวย

Ms. Nardwadee Ngenchockumnuy

นายธีระนันท์ วิชัยดิษฐ์

Mr. Teeranun Vichaidit

Editorial Board

รองปลัดกรุงเทพมหานคร

Deputy Permanent Secretary for BMA

ผู้อำนวยการสำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว

Director, Culture, Sports and Tourism Department

รองผู้อำนวยการสำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว

Deputy Director, Culture, Sports and Tourism Department

รองผู้อำนวยการสำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว

Deputy Director, Culture, Sports and Tourism Department

ผู้อำนวยการกองวัฒนธรรม สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว

Director, Culture Division, Culture, Sports and Tourism Department

นักวิชาการวัฒนธรรมปฏิบัติการ กองวัฒนธรรม

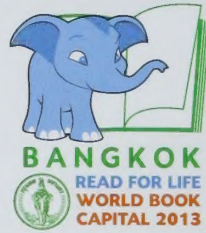
Cultural Officer, Operation Level, Culture Division

นักวิชาการวัฒนธรรมปฏิบัติการ กองวัฒนธรรม

Cultural Officer, Operation Level, Culture Division

นักวิชาการวัฒนธรรมปฏิบัติการ กองวัฒนธรรม

Cultural Officer, Operation Level, Culture Division

www.bangkokworldbookcapital2013.com